

MOR ÇATI KADIN SİĞINAĞI VAKFI

GELECEĞİM ELİMDE

Mor atı Yayınları
Inönü Mahallesi, Nisbet Sokak
Pınarbaşı Apt. 6/5 Elmadağ
80230, İstanbul

Kadın İncelemeleri Dizisi : 2

GELECEĞİM ELİMDE

Mor atı Kadın Sığınağı Vakfı
Mor atı Yayınları, 1997

ISBN 975 - 96190 - 1- 6

Birinci Basım : Mart 1998

Yayına Hazırlayan : Mor atı Kollektifi

Kapak Tasarımı : Emine Yoca

Sayfa Düzeni ve Hazırlık : Ayçın Tanık

Baskı : Mart Matbaacılık Sanatları

Bu kitap Heinrich-Böll Vakfı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.

MOR ÇATI KADIN SİĞİNAĞI VAKFI

GELECEĞİM ELİMDE

Mor Çatı Yayınları

İÇİNDEKİLER

SUNU 11

BİRİNCİ BÖLÜM

*

YÖNTEM

VERİLERİ DEĞERLENDİRME YÖNTEMİ 15

Janet Molzan-Turan, Hacer Nalbant

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ARAŞTIRILMASI SORUNLARI 17

Gülser Öztunalı-Kayır

İKİNCİ BÖLÜM

*

SAYILARLA KADINA YÖNELİK ŞİDDET

KADINLAR VE ŞİDDET 29

İSTATİSTİKSEL VERİLER VE DEĞERLENDİRMELERİ 33

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN GENEL HATLARIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ 63

KADINLARDA ÖZGÜVEN YİTİMİNİN ARAÇLARINDAN BİRİ: DERS KİTAPLARI 67

Firdevs Helvacıoğlu-Gümüšoğlu

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

*

SAYILARLA CİNSEL ŞİDDET

TECAVÜZ 75

EVLİLİKTE CİNSEL ŞİDDET 76

AİLE İÇİNDE ÇOCUĞUN CİNSEL TACİZİ: ENSEST 78

A. Ufuk Sezgin

TÜRK CEZA KANUNU'NUN ENSESTE YAKLAŞIMI 84

Av. Canan Arın

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

*

EN KALICI SİĞINAK : ÖZGÜVEN

KADINLAR SİĞINAĞA NEDEN İHTİYAÇ DUYUYORLAR?	89
SİĞINAKLARIN TARİHÇESİ	89
TÜRKİYE'DE SİĞINAKLARIN AÇILIŞI VE DURUMLARI	90
SİĞINAKLARIN KADINLARA SAĞLADIKLARI	91
MOR ÇATI SİĞINAĞI	92

MOR ÇATI ÇALIŞANLARININ TANIKLIKLARI

Mor Çatı'yla İlk Tanışma ve Sonrası	93
Başvuru Alan Bir Gönüllünün Gözlemleri	97
Sığınak Gönüllüsünün Not Defterinden	102
Mor Çatı'da Çalışmak	108
Sığınaklı Geceler	109
Beş Yaşında Bir Çocuktan	110
Sığınak Deneyimi	110

MOR ÇATI'DA KADINLAR

(Kadınların özgün ifadeleri değiştirilmeden verilmiştir.)

İki Arkadaştılar	112
Yeni Kişiliğim	113
Yaşam	114
Sevgili Mor Çatı Kadınları	115
Kadınım	115
Saat	116
Sevgi	116
Korku	116

MOR ÇATI'DA ÇOCUKLAR

(Çocukların özgün ifadeleri değiştirilmeden verilmiştir.)

Pazar Günü Yaptıklarım	117
Yüzmek	117
Sığınak	117
Çocuklar Özgür Kalsın	117
Sevgili Mor Çatı Çalışanları ve Mor Çatı'da Kalan Bütün Hanımlara	118

**SIĞINAK SONRASI HAYAT
KURULAN YENİ HAYATLAR 119**

(Kadınların özgün ifadeleri değiştirilmeden verilmiştir.)

Boşanma	119
Mor Çatı Hanımlarına	127
Yeni Hayatımız	130
Siğınakla Tanışmam	130
Onbir Sene Evli Kaldım	133
Bu Son Oldu	134
Mor Çatı'lı Gönüllülere	135
Mor Çatı'nın Hanımlarına	135
Bütün Mor Çatı Altında Bulunan Hanımlara	135
Sevgili Mor Çatı Gönüllüleri	136
Özgür	136
Siğınak	137

GELECEĞE BAKIŞ

'Yeniden Doğmak İstiyorum!' 138

SONSÖZ 141

EKLER 148

KAYNAKÇA 152

Tüm kadınlara...

Birinci kitabın yayımlanışının üzerinden çok uzun süre geçmeden Mor Çatı deneyimlerinin süzgecinden geçen birikimlerle yine birlikteyiz. Elinizdeki kitap, Mor Çatı'ya 1990-96 yılları arasında başvuran kadınların yaşadıkları şiddete ait bilgilerin, değerlendirmelerinin ve yorumlarının yanı sıra, 1995 yılında açılan sığınakta kazanılan deneyimleri de içeriyor. Kitabımızın adını koyma süreci uzun tartışmalarla geçti. Kadına ve kadınların yaşadıklarına dair söylenecek o kadar çok şey vardı ki... Kadınlar, 'yaşadıklarının özel değil, toplumsal' olduğunu gördüler, sığınak sürecinde 'Yeniden Doğmak' istediler, kadın dayanışmasının verdiği güvenle, yıllarca yaşadıkları baskı, denetim ve şiddete başkaldırıyı iki kelimedede özetlediler: 'Hayatımı İstiyorum!' Yitirilmeyen mücadele azmiyle kazanılan özgüvenin adı oldu, 'Geleceğim Elimde'.

İstatistiksel bilgilerin değerlendirildiği bölümden önce, çalışmalarımızda kullandığımız yöntem anlatıldı. Her kadının farklı gerçekliği ve çözüm yolları olduğu, ancak başvuran ve danışman, bütün kadınların yaşadığı baskının ortaklığı düşüncesinden hareket edildi. Feminist araştırma, dinamik, yenilenen, sorgulanan bir süreç olduğundan kesin ve mutlak bir noktaya ulaştığımızı düşünmüyoruz. Bu bölümünün ardından, tecavüz, evlilikte tecavüz ve enstest konularının irdelendiği 'Sayılarla Cinsel Şiddet' geliyor.

Kadının güçlenmesinin ve özgürleşmesinin neden yalnızca kadınların yürüteceği bir mücadeleyle sağlanabileceğinin, kadınlarla ancak neden kadın bakış açısından hareket edenlerin dayanışma içinde olabileceklerinin yanıtını bulabileceğiniz 'En Kalıcı Sığınak: Özgüven' kitabın son bölümünü oluşturuyor. Bu bölümde, Mor Çatı'ya başvuran, sığınakta kalan kadınların ve çocukların, merkezde ve sığınakta çalışan gönüllülerin tanıklıkları, sonsözde ise yasal, siyasal ve pedagojik düzenlemelerle ilgili olarak yaşanan sıkıntılar ve yapılması gereken değişiklikler konusunda Mor Çatı'nın görüşleri yer alıyor.

Bu kitap aracılığıyla, yaşadıkları şiddeti paylaştan kadınlar adına, bize yayın olanağını sağlayan Heinrich-Böll Vakfı'na ve Mor Çatı'nın çalışmalarına katkıda bulunan tüm kişi ve kuruluşlara teşekkür ederiz.

Mor Çatı Kolektifi

BİRİNCİ BÖLÜM

•

YÖNTEM

VERİLERİ DEĞERLENDİRME YÖNTEMİ

Janet Molzan-Turan, Hacer Nalbant

Birinci kitabımız, 'Evdeki Terör'de, 1990-95 yılları arasında Mor Çatı'ya başvuran kadınların tanıklıkları bulunuyordu. Eylül 1995'te Mor Çatı Sığınağı'nın açılmasından sonra başvuranların sayısının istatistiksel açıdan anlamlı şekilde artması nedeniyle, 1995-96 dönemine ait verilerin daha önceki dönemde elde edilen verilere eklenerek değerlendirilmesi gerektiği düşünüldü.

1997 Şubat'ında başlanılan kodlama çalışmalarında, daha önce veri girişi gerçekleştirilmiş olan başvurulara ait bilgilerde bazı değişkenlerin eksik olduğu görüldü. Aynı türden bilgilerin (telefon görüşmelerinde 'başvurunun fiziksel durumu'na ilişkin bilgilerin eksik olması gibi) büyük kısmının yine eksik kalabileceğinin bilincinde olarak ikinci bölümün kodlanmasına başlandı. Bilgiyi toplamanın temel amacı, başvuran kişiye daha iyi destek verebilmek, görüşmeleri sürdürecektan danışmanlara kolaylık sağlamak olduğundan anket formu ya da sayıya dökülmüş çizgiler kullanılmamıştı. Başvuruya ilişkin görüşme öykü halinde, görüşmeyi yapan kişi tarafından yazılmış daha sonra, hazırlanan iki farklı formdaki uygun sorular doldurularak dosyaya eklenmişti. Doğal olarak görüşme anında başvuranın gündeme getirmediği konular eksik kaldığını, görüşmeyi yapanların deneyiminin ve görüşme türünün bu eksiklerin az ya da çok olmasında etkili olduğunu, başvuranın o an içinde bulunduğu duruma bağlı olarak alınan bilginin değiştiğini gördük. Önemli ölçüde eksik olan değişkenler de, sonradan eklenmiş olan değişkenler de yanıtıcı olabilecekleri için değerlendirmede kullanılmadı. Sonunda önemli olduğunu bildiğimiz halde analize alamadığımız değişkenlerimiz oldu.

Analizini yaptığımız veri, yapmaya alışkın olduğumuz klinik çalışmalara ya da saha çalışmalarına pek benzemiyordu. En önemli farklılık ayrı yapılar da toplanmış bilgilerin ortak noktalarının aynı dosyada bir araya getirilmiş olmasıydı. Elimizdeki verilerde bilgi beş tür görüşmeden geliyor: yüz yüze görüşme, kısa telefon görüşmesi, mektupla başvuru, ayrıntılı telefon görüşmesi ve yalnızca başvuru-şiddet uygulayan hakkında bilgi sağlayan telefon görüşmesi.

Şubat ayında görüşme dosyalarındaki bilgilerin veri girişine uygun hale getirilmesi için kodlama işlemine başlandı. Mayıs sonuna kadar süren kodlama işleminde daha önce birinci bölümde kullanılan kodlar kullanıldı. Veri girişi Haziran ayı başında tamamlandı ve değişkenlerin ön analizleri yapıldı.

Veri temizliği ve kontroller aynı ay tamamlandı. Daha önce veri girişı yapılmış olan 1990-95 verisi ile yeni girilenler birleştirildi. Veri giriş analizinde Windows için SPSS paket programı kullanıldı. Genel bilgiler tüm veri için değerlendirildi. (n=1259). Yapılan ayrıntılı değerlendirme sırasında ise yalnızca yüz yüze görüşmeler ve ayrıntılı telefon görüşmeleri kullanıldı (N=578). Daha önce de belirttiğimiz gibi çok fazla eksiki olan dosyaları değerlendirmeye alamadık*. Analiz sırasında çoğunlukla, ki kare ve çapraz tablolar kullanıldı. Temmuz ve Ağustos aylarında ise analizden elde edilen tablolar Mor atı kollektifiyle birlikte değerlendirilerek gerekli noktalarda derinleştirildi.

* Tablolarda yer alan eksik veriler, kadın sayısı ve yüzde olarak gösterildi.

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ARAŞTIRILMASI SORUNLARI

Gülser ÖZTUNALI-KAYIR

Kadın araştırmalarında karşılaşılan temel sorunlar, geleneksel akademik disiplinlere özgü sorunlardan çok farklı. Birincil olarak kadın çalışmaları henüz akademik bir disiplin haline gelmemiştir. Akademik bir disiplin haline gelmesi de zaman alacaktır. Çünkü günümüzde üniversitelerde bir bölüm haline gelmemesi rektörlüklere bağılı birimler düzeyinde kalması öngörülmektedir. Ülkemizde kadın çalışmalarının yalnızca bir öğrenim programı olarak kalması, bağımsız disiplin olması yerine disiplinlerarası çalışması üst düzey üniversite yöneticileri ve öğretim görevlileri tarafından savunulmaktadır. Akademik bir disiplin olması, diğer disiplinlerden bağımsız, kendine özgü araştırma metodları, sorun açıklama biçimleri, kavramların oluşturulması, verilerin değerlendirilmesi, bilginin içeriğinin ve sınırlarının belirlenmesi gibi birçok noktaya açıklık gelmesi demektir. Kadın çalışmaları metodolojiden yoksun değildir, kadınların deneyimlerini, algılarını, sevgilerini içermesi söz konusudur, bu da geleneksel, pozitivist araştırma yöntemlerine meydan okumadır. Coyner, akademik disiplinlerin kadın konularını dışta tutmaya çalışmasını “kusurlu objektiflik” diye tanımlamakta. “Önceki bilim sınırlamalarına tepki duyarken, yalnızca doğrudan doğruya karşı olmaya önem vermek yerine, daha kapsamlı, yeni açılımlı yöntemler yaratmak gereksinimindeyiz. Diğer yöntemlerin sonuçları ve açıklama biçimlerini, kendi deneyim ve açıklamalarımızla karşılaştırarak harmanlamalıyız” diyor, Coyner (Coyner,1983).

Bir başka önemli sorun da feminist bir araştırma yönteminin olup olmadığı sorgulamasındadır. İçeriği, sınırları belirlenmiş feminist bir araştırma yöntemine ihtiyaç olduğunun bir ifadesi. Bundan da kadınla ilgili bilgiyi açıklayacak ve toparlayacak, genelleştirilmiş anahtar kavramlar oluşturmak ve bu anahtar kavramların birbirleriyle ilişkilendirmesini yapmak. Araştırma yöntemi dediğimiz zaman verilerin toplanması tekniğini anlıyoruz. Yöntembilim ise araştırma yapılırken izlenecek yolun çözümlenmesi ve teorik bütünleştirmedir. Her tür sosyal araştırma üç temel aşamayı gerektirir, verilerin toplanması ve/veya dinlenmesi, gözlem, karşılaştırma ve yorumlama. Feminist araştırmacılar, bilgiyi kimden, nereden, nasıl alacağı, geleneksel çözümlerinin dışına nasıl çıkacağı gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Kadınların yaşanmış deneyimleri önemli bilgi kaynakları olmakta ancak öznel doğruların bilgi sayılıp sayılmayacağı gibi sorular hâlâ bilimsel bilginin elde edilme kurallarının değiştirilememiş olmasından kaynaklanmaktadır. Sosyal olay ve

olguların kadınların deneyimlerine dayalı, kadınların istediği ve gereksindiği biçimde ve kadınlar tarafından açıklığa kavuşturulmasının gerekliliğini sürekli olarak vurgulamak gerekmektedir.

Bir başka kusurlu objektiflik örneği de, kadına yönelik cinsel şiddet konusundaki bilimsel çalışmaların önyargılı yaklaşımlarında karşımıza çıkmaktadır. Bu önyarguların sayıları çoktur ve genellikle “cinsel şiddet içgüdüsel bir şeydir”, “kadınlar gizli gizli tecavüze uğramak istemektedirler”, “şiddet uygulayan erkekler normal erkekler değildir” gibi psikolojik temelli önyargılar. Ya da “kadınlar şiddeti tahrik ederler”, “kadının rızası olmadan tecavüz edilemez”, “tecavüz eden bir yabancıdır” gibi davranış temelli önyargılardır.

Bilimsel araştırmalar şimdiye kadar kabul edilenin tersine, şiddet uygulayan erkeklerde, ortak kişisel karakter bozukluklarının olmadığını, sapkınlık sınıflamasına konulamayacak, sıradan ve normal insanlar kategorisinde yer alan kişiler olduğunu, psikolojik bir hasta olarak açıklanamayacağını, kahtımsal ve kişiliksel özellikler nedeniyle şiddet uyguladığı türünden patolojik özelliklere bağlanamayacağını ortaya koymaktadır(Godenzi,1992).

Şiddete maruz kalmış olan kadınların üzerine Rosenbaum ve O’Leary’nin yaptıkları araştırmalar da şiddete uğrayan kadınların diğer kadınlardan özel bir farklılık göstermediğini, genel kadın profilinin dışına çıkmadığını belirli özellikleri olmadığını, her tür sosyal ve ekonomik ortamdan gelebildiklerini, okumuş veya okumamış olmalarının fark etmediğini, kişisel bir özelliğe sahip olmadığını göstermektedir (Rosenbaum A.,O’Leary K.D.,1981)

Kadınlara yönelik şiddetin araştırılması sorunlarından biri de şiddete maruz kalan kadının bu sorununu açmaması, kendini suçlaması ve içinde saklamasıyla ilgili yönüdür. Kadına yönelik şiddetin kadınlar için önemli bir sağlık sorunu olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Hekimlerin de kadına yönelik şiddet konusunu göz ardı ettiklerini, doktor sormadan kadın bu konuda bilgi vermeyi istemediği için de açığa çıkmadığını, doktorların bu konuya yeni yeni eğildiklerini görmekteyiz. Son yıllarda artık hekimler de kadına yönelik şiddet konusunda eksiklerinin ve hastaya şiddetle ilgili sorular sormadıklarının farkına varmaya başlamışlardır. Kadın hastalıkları ve doğum uzmanları, psikiyatristler ve psikologlar istismar ve şiddetin toplumsal bir gerçeklik olduğunu kabul etmekte, şimdiye kadar şiddet ve istismar konusunda tanılar olduğu halde üzerine gitmediklerini ve bu konudaki sorulacak soruların en başında gelmesi gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Amerika’da Massachusetts, Florida, Connecticut gibi birçok üniversitede görev yapan birçok doktor “hekimlerin soru sorması, kadınların eviçi istismar ve şiddet konusunda konuşmasını sağlar” sonucuna varmış durumda. Sağlık birlikleri, hekim odaları ve

üniversiteler, hekimleri hastalarını istismar ve şiddet konusunda rutin biçimde taramaları gerektiğini önermektedirler.

Sağlık görevlilerinin, hekimlerin neyi nasıl sormaları gerektiği konusu da önem taşımaktadır. ABD’de sağlık görevlilerinin önerdiği ilk soru (Karen Titus,1996) : “Sizdekine benzer yaraları olan birçok kadın görmekteyiz ve genellikle bunları yapanın çok yakınları olduğunu biliyoruz. Sizinkiler de öyle mi?”. Daha sonra da bütün kadınlara sordukları soruları sıralamaktalar :

- Eşiniz (erkek arkadaşınız) tarafından duygusal olarak taciz edildiğiniz ya da aşağılandığınız düşüncesinde misiniz?

- Eşiniz size hiç tekme ya da tokat attı mı ya da size vurdu mu ?

- Eşiniz sizi ya da günlük etkinliklerinizi kontrol altında tutmaya çalışıyor mu ?

- Hiç eşiniz, istememenize karşın sizinle cinsel ilişkide bulundu mu ?

- Bu davranışlardan herhangi biri, gebelik sırasında başlıyor ya da değişiyor mu ?

- Gebeliğiniz sırasında, sağlık bakımı için başvurmanızın eşiniz tarafından engellendiği oldu mu?

Günümüz toplumları güç eşitsizliği üzerine kuruludur. İster sosyo-ekonomik alanda gelişmiş, ister gelişmekte olsun, batısıyla doğusuyla güneyi kuzeyiyle toplumların hemen hepsinde cinsler arası güç eşitsizliği evrensel boyutta kadına yönelik şiddeti ortaya çıkarmaktadır. Toplum kadın ve erkekleri belirli roller ve kalıplar içine sokmakta , bir cinsin diğer cins tarafından denetlenmesi, toplumda kadına sunulan eşitsiz konum, kadının kamusal ve özel alanda her tür hareket, eylem ve ihtiyaçlarının başkaları tarafından belirlenmesi sonucunu doğurmaktadır. Şimdiye kadar önemsiz ve özel kabul edilen bir çok kadın yaşam deneyimleri artık, kadına yönelik şiddetin rastlantısal bir sonuç olmadığını göstermektedir. Demokrasi, cinsler farklılığının üzerinde bir yerde duramaz. Demokrasi, farklılıklar akıldan çıkmadan yeneden kavramlaştırılmalıdır. Önce ailede demokrasi diyorsak aile-içi’nin de özel olmaktan çıkması, araştırılabilir, incelenebilir, sorgulanabilir olması, açığa çıkarılması ve şeffaflaşması gerekir. “Özel” olanın her tür saldırı, şiddet, aşağılama, kısıtlama ve denetleme getirmesi durumu yalnızca kadınlar için geçerli. Aile ve evlilik kurumlarının “özel” ve dokunulmaz kabul edilmesinin sonucu olarak, insan hakları mekanizmasının işletilmesi ve kadının bireysel, psikolojik, fiziksel, cinsel, ekonomik gereksinimlerinin güvence altına alınması mümkün olmamaktadır. Şiddetin, sahtekârlıkların, sömürünün, ruhsal hastalıkların, eşitsizliklerin ve suçun üretilme alanı aile ve hane, toplum, toplumsal kurumlar ve devlet tarafından korunuyorsa burada doğru

ve iyi gitmeyen bir şeyler vardır. Kadına yönelik şiddeti de bu bağlamda tartışmak önem taşımaktadır.

Şiddet konusunda tanımlara baktığımızda farklılaşma noktalarını saptamamız mümkün. Genel olarak şiddet dediğimiz zaman ne anlıyoruz? Aile içi şiddet ne anlama geliyor? Eviçi şiddetle evliliği farklılaşma gösteriyor mu? Aşağıdaki Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun verdiği tanımlara bakarsak son derece yetersiz ve eksik olduğunu görürüz.

Şiddet: Bireylerin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekildeki hareket, davranış veya muameledir

Aile içi şiddet: Aile içinde bir bireyin diğer bir aile bireyine yönelik fiziki, sözel, duygusal kötü davranıştır.

Aileyi bir kurumsal bütün olarak ele alarak bir ayırmaştırmaya gidildiğinde aile içinde kim tarafından kime yönelik şiddetten söz edildiğinin belirtilmesi gerekir. Evliliği şiddetle aile içi şiddetin farklılaşma noktaları vardır. Kadına yönelik şiddet ve ailenin diğer bireyleri arasındaki şiddet hem içerik hem de dayandığı temeller açısından farklıdır.

1. Kadına yönelik şiddet :

1.1. Evliliği şiddet: Koca, birlikte olduğu kişi tarafından kadına yönelik fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik şiddet. Başka deyişle kadının duygusal ve cinsel paylaşmayı seçtiği kişi tarafından kendisine yöneltilen şiddet.

1.2 Eviçi veya aile içi şiddet: Ailenin diğer bireyleri tarafından kadına yönelik şiddet.

2. Aile içinde bireylerin birbirlerine yönelik şiddeti:

- a. Ebeveynlerin birbirlerine yönelik şiddeti
- b. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik şiddeti
- c. Çocukların ebeveynlerine yönelik şiddeti
- d. Kardeşler arası şiddet
- e. Geniş aile tipinde aile bireylerinin birbirlerine yönelik şiddeti

Öncelikle aile ve evlilik arasındaki farka değinmek gerekmektedir. Antropoloji literatüründe aile evlilik bağı temelinde eşlerin bir araya gelmesi ile oluşan birlik olarak geçer. Böylece evlilik birliği, bir hane çatısı altında yaşayan insanlardan farklı bir şeydir. Toplumun temel ve en önemli kurumu olarak kabul edilen aile, toplumsal yaşamın ve kültürün hukuk, eğitim, ekonomi, kent gibi kurumlarından bağımsız değildir. Aile içi şiddet aynı hanede oturan kişiler arasında akrabalık ilişkisi içinde değerlendirilmektedir. Oysaki "eviçi şiddet" dediğimiz zaman belirleyici ve zorunlu koşul evlilik, akraba-

lık veya kan bağı değil aynı mekanın paylaşılması olmakta ve eviçi şiddet tanımına hane boyutunda bakmak ve farklı içeriğini göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu bağlamda “eviçi şiddet”i genel şiddet tanımından ayıran nokta kapalı kapılar ardında, hanenin gizli özel dünyasında gerçekleşmesi durumudur. “Evlilik içi şiddet” dediğimiz zaman da, duygusal ve cinsel bağlılık tercihi temel farklılaşma noktası olmaktadır. Kamusal alanda yani, ev dışında kadına yönelik şiddette duygusal bağa daha zayıftır ve saldırganın başkalarından gelecek bir direnişle karşılaşma olasılığı yüksektir. Buna karşılık kadına yönelik ev ve evlilik içi şiddetin yoğunluk derecesinin daha yüksek olduğunu söyleyebiliriz, çünkü eviçi ve evlilik içi ilişkilerde, kadının cinsel, duygusal ve ekonomik bağlılık koşulları söz konusu olmaktadır. Öte yandan evlilik kadın erkek rollerinin, gelenek, kültür, din, hukuk, ahlak kurallarıyla belirlendiği bireylere özellikle de kadınlara duygusal, cinsel, ekonomik, hukuksal, sosyal ve mekansal sınırlamalar getiren toplumsal bir kurumdur. Evlilik özgür kişiler tarafından özgürce belirlenen bir anlaşmaya değil, tersine devlet tarafından belirlenmiş maddelere dayalı bir sözleşmedir (Donovan, 1997). Ancak bu sözleşme kadına yönelik şiddeti yasaklayıcı hiç bir madde içermemektedir. Aile içi şiddetin devlet ve kurumları tarafından desteklendiği ve beslendiğinin göstergesidir. Her ne kadar tanımlara dayanmanın kısıtlayıcı olduğunu düşünüyorsak da, dıştan sürekli böyle bir talebin gelmesi nedeniyle başka kadınlar tarafından tamamlanması umuduyla, evlilik içi kadına yönelik şiddetin tanımını şöyle yapabiliriz: Bir erkek partner tarafından uygulanan, aletli ve/veya aletsiz saldırı, duygusal, sözel, ekonomik ve cinsel hasar verme, korkutma, tehdit, sindirme, yoksun bırakma muamele, tutum veya davranışlarıdır.

Evensel boyutta kadınların aile içinde cinsel şiddete maruz kalmalarına hemen hemen birçok gelişmiş ülkenin seyirci kaldığını veya bu olguyu yok saydığını görmekteyiz. Avrupa ülkelerinde kıyaslamalı olarak yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre aile içinde tecavüzle ilgili yasal durumlar ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. (Godenzi,1992) Örneğin aile içinde tecavüze ceza vermeyen ülkeler arasında Almanya, Finlandiya, Yunanistan, İrlanda, İsviçre yer almakta. Erkeğin açıkça cezalandırılmayacağına dair hüküm bulunmayan ve mahkeme yorumuna bırakan ülkeler Belçika, Çekoslovakya, Danimarka, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Norveç, Polonya, Portekiz, İskoçya, İspanya’dır. Mahkeme kararına göre ayrı yaşayan çiftlerde ceza uygulayan ülkeler sadece İngiltere, Macaristan ve Yugoslavya iken birlikte yaşama durumunda ceza uygulayan ülkeler Hollanda, Avusturya, İsveç’tir.

İstanbul, İzmir, Ankara gibi üç büyük şehirde 1993 yılında, alt, orta ve üst

sosyo-ekonomik düzeyden evli 1070 kadına yönelik yapılan bir araştırma sonucuna göre (Tülin Günşen İçli, 1994) her üç tabakada da kadına yönelik şiddet konusunda benzer durumlar ortaya çıkmıştır. Şiddete maruz kalan kadınların ilk anda akıllarına gelen şeyin % 35 oranla “kaçıp kurtulmak” olduğunu söylediklerini görüyoruz. Kocasına karşı koymayı düşünenlerin oranı ise % 16.3 te kalmaktadır. % 48.0 oranda kadın ise bu sorununu kimseye açmamayı seçtiğini belirtmiştir. Şiddete uğrayan kadınların % 83’ü ise şiddet sonrası evde kalmayı tercih etmektedir. % 78.1 gibi çok yüksek bir oranda kadının kocasının şiddet uygulamasına karşı, durumu kabullendiğini ve sabrettiğini söylemesi üzerinde önemle durulması ve araştırılması gereken bir noktadır. Yine % 77.5 gibi çok yüksek oranda şiddete uğrayan kadın, eşlerinin şiddet uyguladıktan sonra değişeceklerine söz verdiğini ve kadınların % 86’sının kocalarının kendilerini affettirmeye çalıştıklarını belirttiğini görmekteyiz.

Kanadalı feminist araştırmacı Jinette Larouche’un şiddete uğrayan kadınlara yönelik geliştirdiği feminist yöntemde, şiddeti öncelikle toplumsal yaşamın sosyo-politik bağlantılarıyla ele aldığını ve değerlendirdiğini ve farklı bir yaklaşıma dayalı bir görüşme modeli ortaya koyduğunu görüyoruz. Sosyo-politik açıdan değerlendirmeleri ve şiddete yönelik feminist yönetime ve açıklamalarına göz atalım ve özetleyelim. Şiddet kadına uygulanan bütün baskı biçimlerinin üstündedir. Hem özel yaşam (aile) ve hem de kolektif yaşam (pornografi) küresini içine alır ve erkek egemenliğinin en uç sınırlarını ifade eder. Bu tür dolaylı ya da doğrudan şiddet eylemlerine gösterilen hoşgörü toplumda bazı işleyişlerin kurallarını da ortaya koymaktadır. Sosyo-politik bağlamda bu gerçeklerin varlığı bize yabancı değildir. Bu konuya bir göz atmamız problematiğimizi daha iyi ortaya koymamızı sağlayacaktır.

Feministler, kadınlara uygulanan baskıların çeşitli durumlarını ortaya koymuşlardır. Liberal feministler (Freidman), radikaller (Millet, Delphy) ya da sosyalist feministler (Hanmer, Vandelac) hepsinin yaptığı analizler ortak bir tezi ortaya koymaktadır: kadınların üretim ve yeniden üretim güçlerinin sömürülmesi erkekler tarafından yaratılan sosyal hiyerarşiyi desteklemektedir. Erkekler politik ve ekonomik sistemi denetimleri altında bulundurabilmek için kadınları aşağı konumda tutmaktadırlar. Aslında ekonominin tümü eviçi emeğinin sömürülmesi üzerine dayanmaktadır. Kadınlar aile içinde ücretsiz iş yapmalıdırlar. Wollstonecraft kadınların uzun süre eğitime ulaşma problemi yaşamalarından dolayı ayrımcılıktan çok çektiklerini kabul ederken, Freidman buna iş pazarına girme sorunlarını da eklemektedir. Aynı analiz perspektifinde öğrenmeyle ilgili, eviçi işlerinin kadını kul köle yaparak ö-

zel bir kadın tipi yaratan sınırlamaları da unutmamak gerekir (bu işler kadın ev dışında bir işte çalışsa da sürmektedir). Kadınlara karşı bu eşitsizlik kurallı, toplumsal kurumlar ve yasalarla da güçlenmektedir. Aile, erkeğin kadın üzerindeki denetiminin babaerkil (patriyarkal) iktidarı koruyacak şekilde düzenlenmektedir. Bugün hâlâ, aile içinde erkek iktidarını çiğnemek zordur.

Aile toplumun ekonomik birimi olmaya devam etmektedir. Kadınlar aile içinde ücret almadan çalışmaktadırlar. Böylece erkekler yalnızca kadınların yeniden üretim kapasitelerini sömürmekle kalmazlar, aynı zamanda, kolektif işlevleri ve kişisel konforlarını sağlayan hizmetleri de ücret ödemeden sağladıkları için kadınların üretim güçlerini de kullanırlar. Kadınlar buna karşın hem birlikte oldukları kişi hem de ataerkil sistem olmak üzere çift yönlü bir baskı altındadırlar ve erkekler bu sömürüden maddi çıkar elde etmektedirler. Kadınlara uygulanan baskının varolan sosyal yapıyı sürdürmeye yarayan çeşitli gerçeklere dayanmakta olduğu apaçık ortadadır. Şiddet, erkekler tarafından tanımlanmış ve kurulmuş olan düzenin sürdürülme aracıdır. Kadınlar ekonomik üretimden, hukuksal ve kurumsal karar mekanizmalarından dışlanmışlardır.

Tüm bu baskı biçimleri erkeklerin kadınlar üzerindeki hakimiyetine ve toplumun normları ve kurallarını belirleyen erkek egemenliği ideolojisine dayanmaktadır. "Ataerkil düzen kendi içinde politik bir kurumdur", der Millet (K.Millet,1971). Sürekli önemsizleştirerek ve saldırı ve hakimiyet yerine kışkırtma terimlerini kullanarak şiddetin ve zihinsel sağlığın normatif ölçütlerini belirleyenler erkeklerdir. Kültürel baskılar da erkek değerlerini kullanır ve o saldırganın kontrolü kaybettiğini doğrulamak için o kültürden kolektif ve bireysel işlevlerin normlarını alır. Şiddet; kültürel, ekonomik ve sosyal kuralların sürmesi ve korunmasını sağlayan, aynı zamanda kadınları bastırılmış konumda tutma ve ailenin ataerkil düzenin belirlediği biçimde sürmesini sağlama aracı.

Feminist bakış açısını böyle özetledikten sonra, Larouche'un şiddete maruz kalmış kadınlarla görüşme süreci için önerdiği feminist modele göz atalım: Öncelikle görüşmenin etkin olabilmesi için şiddete maruz kalmış kadına ilk etapta sağlanması gereken ekonomik, hukuksal ve psikososyal destekler şiddete maruz kalmış kadının fiziksel ve duygusal güvenliği açısından çok önem taşımaktadır. Kendisine şiddet uygulanmış olan her kadının ihtiyaçları çeşitli ve farklı düzeydedir. Her başvuruda üç değişmez koşul söz konusudur:

- feminist bakış, ideoloji
- duygusal yaşanmışlık
- somut destek

Bu üç öge birbirlerini tamamlayarak içiçe geçer. Görüşmede tarafsızlık yoktur. Görüşmeyi yapan kendini açıkça tanıtır ve şiddete karşı olduğunu belirtir. Bu başvuru ile bir dayanışma duygusu yaratır ve yol almayı kolaylaştırır ve eylem olanaklarını da çoğaltır. Bu rol ise, görüşmeyi yapan kişiye bir militan görev yükler ve görüşmeye politik bir içerik kazandırır.

Şiddete maruz kalmış olan kadınla yapılan görüşme birçok kurumsal normu ve değeri sorgulamayı getirir. Bu da çoğunlukla başvuruyu alan kişinin bu kurumlara kadının ihtiyaçlarını kabul ettirmek için özel bir çaba sarf etmesini gerektirir. Feminist ideolojinin her zaman kullandığı teknikler, ilişki ve görüşme biçimiyle bir bakışa sahiptir. Karşılıklı görüşme sosyal değişme yolunda bir adım atmaktır. Şiddete karşı olduğunu açıkça belirtmek de başvuran kadınla baştan itibaren ortak bir paylaşma ortamı yaratmaktadır. Başvuru görüşme sırasında bilgilendirilir. Şiddeti yaşayan kadının duygusal açıdan yaşadıkları görüşmenin en önemli bölümünü oluşturur. Şiddete uğramış olan kadınların yaşadıklarını ve hissettiklerini anlatmaları zordur. Acil olarak duygusal gerilimlerinin giderilmesine ve çabucak tanımlayamadıkları duygularının isimlendirilmesine ihtiyaçları vardır. Bir yerlerinin ağrıyıp ağrımadığından bile emin değildirler.

Şiddete uğramış kadının doktor, avukat, sığınak, çocuklara bakıcı, eğitmen, ulaşım, mahkemeye eşlik edilme, diğer aynı durumdaki kadınlarla konuşmaya gereksinimi vardır. Bütün somut destekler şiddete maruz kalmış olan kadının özerkliğini geliştirici ve kendi ayaklarının üzerinde durabileceği bir bakış açısıyla verilmektedir. Tüm sorumluluklarının yüklenilmesi değildir. Başvurunun talepleri, seçenekleri konuşulur, tartışılır ve kendisini geliştirici yönde destek verilmeye özen gösterilir.

Görüşmeler sözleşmeye dayanmaktadır. İzlenecek yol başvuran kadınla birlikte tartışılır ve zaman içinde belirlenir. Her sözleşme 12 görüşmeyi kapsar ve başvurunun kendi ritmine göre kriz dönemlerinde daha sık, sonraları daha seyrek olmak üzere düzenlenir. Bu süreç bitiminde bir döküm yapılır ve tekrar başvuruyla görüşülerek yeniden devam edilip edilmeyeceğine karar verilir. Görüşmeler bireysel ya da gruplar halinde olabilir. Bu sözleşme başvuran kadının sorumluluk yüklenmesini sağlar ve bağımlılık yaratmayı önler.

Analizin temel belirleyicilerden yola çıkarak başvurunun kendisi hakkında bazı notlar alması ve bir değerlendirme yapması istenir. Böylece kendi kendine yaşadıkları ve hissettiklerini görebilir, değişimleri fark edebilir ve zorluklarla daha kolay başa çıkmayı öğrenebilir. Kendine güven, davranışlarını kabul ettirme, eşler arası ilişkide düzelme gibi durumları ölçmek üzere bazı testler uygulanır.

Başvuruyu alan kişilere şiddete maruz kalmış kadınla ilk karşılaşan oldukları için son derece büyük sorumluluklar düşmektedir. Kadına yaklaşımı, kurduğu diyalog ve açıklığı önem taşımaktadır. Öncelikle kadın değerleri konusunda bilinçli olması gerekmektedir. Nasıl bir yol izleyeceğini iyi bilmesi, kadın erkek arasındaki geleneksel ilişki bazında kendinin nerede yer aldığını çok net ortaya koyması gerekmektedir. Kadının haklarını koruyabilmesi için yasal ve sosyal açıdan kadın hakları konusunda derinlemesine bilgisi olması gerekir. O zamana kadar kendini pasif kalmaya ve boyun eğmeye alıştırmış olan bu kadına yeni değerler geliştirmesini sağlayacak bir diyalog, güven ortamını sağlayabilecek bir yer ve kadının almış olduğu gizlilik önlemlerine dikkat edilerek davranılması önemli konulardır. Örneğin kocası olduğu zaman telefon edilmemesi, ya da komşusundan aranması, başka bir yerde buluşması gibi bir dizi önleme uyulmasına dikkat edilmelidir.

Mor Çatı Kadın Sığınağı'nda da bazı farklılıklarla temelde benzer feminist yöntem uygulanarak kadınların, kendi öz benliklerini geliştirici, geleceğe güvenle bakmalarını sağlayıcı, kadınlık durumunun özgünlüklerini kavratıcı, geleceklerini kendi ellerine almalarına destek verici olunmaya çalışılmaktadır. Bütün kadın sığınaklarının feminist ve kadın bakış açısına sahip kadınlar tarafından, tüm politik ve resmi kurumlardan bağımsız ve şiddete uğrayan kadınla birlikte paylaşılarak işletilmesi son derece önemlidir.

25 Kasım 1960, Dominik Cumhuriyeti'nde Sosyal Değişim Hareketi'nden Mirabel kızkardeşler arabalarından indirilerek tecavüze uğramış ve vahşice öldürülmüşlerdi. İşte bu günü simgesel olarak kabul eden Latin Amerikalı ve Karaibli feministlerin önerisiyle her yıl 25 Kasım Kadına Karşı Şiddete Son Günü olarak kabul edilmiştir. Her yıl "Kadına Karşı Şiddete Son Günü" nü giderek daha güçlü bir şekilde gündeme getirmeli ve mücadele etmeliyiz.

Kaynaklar :

1. "Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları araştırması" Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, ZET-NIELSEN,1993
2. Rosenbaum A., K.D. O'Leary, "Marital Violence: Characteristics of Abusive Couples", Journal of Consulting and Clinical Psychology, Vol.49, No.1, 1981
3. Godenzi Alberti, **Cinsel Şiddet**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1992
4. Larouche JINETTE, **Agir Contre la Violence**, Ed. La Pleine Lune, Quebec, 1987
5. Donovan Josephine, **Feminist Teori**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997
6. Titus Karen, "Hekimlerin soru sorması, kadınların eviçi istismar ve şiddet konusunda konuşmasını sağlar", JAMA, Sayı 12, 1996.
7. Coyner Sandra, "Bir akademik disiplin olarak kadın araştırmaları", (der.) Serpil Çakır, Necla Akyökçe Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem, Sel Yayıncılık, İstanbul,1995
8. İçli Tülin Günşen, "Aile içi Şiddet" Ankara, İstanbul ve İzmir Örneği, H.Ü.Ed. Fak. Dergi, S:1-2, Aralık, 1994 sf 7-20.

İKİNCİ BÖLÜM
•
SAYILARLA KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Kadınlar ve Şiddet

'Geleceğim Elimde' Mor Çatı'ya 1990-96 arasında başvuran 4000'den fazla şiddete uğrayan kadının tanıklıklarıyla oluştu.

Mor Çatı'ya kadınlar ölüm tehdidi altında özgüvenleri sıfırlanmış, çaresizlik, yalnızlık duygusuyla, ne yapabileceğini araştırırken geliyor. Çoğu başlangıçta yaşadığı şiddeti anlatmakta zorlanıyor. Adli tıp raporlarıyla onaylanan darp izleri zamanla geçse de kadınlar şiddetin izlerini hafızalarından silmiyorlar. Kendilerini sindiren, yok eden şiddeti içselleştirmiş, suskun ve edilgenler. Ancak yaşadıklarını, paylaşmak istiyorlar.

Kadınlar çocukluklarından itibaren aile içinde erkeğin rolünün etkin, idareci, annenin rolünün de babanın aldığı kararları uygulayan olduğunu görüyor, şiddetin "olağan" olduğunu öğreniyor. Yaşadıkları şiddeti çevrelerine anlattıklarında, ailenin korunmasının gerekliliği, seçeneklerini bilememe, ekonomik güçsüzlük, korku, eğitimsizlik, meslek sahibi olmama vb gerekçelerle şiddet içeren ilişkiden uzaklaşmaları engelleniyor. Bununla birlikte kocanın şiddet uyguladığında alkol ya da uyuşturucu kullanmış olması da kadının şiddet ortamından ayrılmasını geciktiriyor. Kadınlar, alkol, kumar, işsizlik ve parasızlık gibi kontrol kaybını kolaylaştıran faktörlerin olayın sebebi değil, var olan eğilimin ortaya çıkmasına yol açan etkenler olduğunun farkına varmakta zorlanıyorlar. Başlangıçta, yaşadıklarını şiddet olarak nitelendirmediklerinden karşılaştıkları ilk şiddet davranışına derhal karşı koyup şiddeti yaşamayı reddedebileceklerini düşünemiyorlar. "Bir daha bana el kaldıramazsın". Bu aşamada durduramadıkları şiddetin dozu zamanla artıyor.¹

Şiddetin döngüsü genelde üç aşamada yaşanıyor: İlk aşamada bir gerginlikle birlikte ufak ufak bazı patlamalar oluyor. Zamanla bu patlamalar arasındaki süre azalıyor ve şiddet derecesi gittikçe artıyor. Şiddet bir sonraki aşamada yaşanıyor. Erkeğin kullanmayı tercih ettiği şiddet türü (fiziksel, sözel, cinsel) neyse o gerçekleşiyor. Daha sonra balayı aşaması geliyor; bu dönemde şiddeti uygulayan tavır değişikliğine girebiliyor. Baskıcı tutumunu bırakıp daha yumuşak, alttan alan ve özür dileyen bir tavır sergilemeye başlıyor. Pek çok erkek bu aşamada pişman olduğunu belirtiyor, değişme sözü veriyor, ağlıyor yalvarıyor, intihar etmekle tehdit ediyor. Balayı aşaması, kadının işlerin konuşularak düzelebileceğine dair inancını ve ümidini destekleyen ve sabretmesinin karşılığını aldığını düşündüren bir aşama olduğundan kadının ilişkiden kopmasını zorlaştırıyor. Kadın, başlangıçta, şaşkın ve panik içinde oluyor. Ne kocasının bunu yapabildiğine inanıyor, ne de kendisinin böyle bir harekete maruz kaldığına. Bu şekilde hakarete uğramayı kendine yediremiyor

ve olayı inkâr etmeye çalışıyor. Aile içi şiddet süresince fiziksel çöküntünün yanında psikolojik olarak da yıpranıyor. Kocasını artık tanıyamadığı gibi, derdini de kimseye söyleyemiyor. “Koca dayağı” toplumsal bir kurgu olduğundan, başkasından bir saldırıya uğradığında karşı koyup, çevresine anlatabilecek olan kadın, kocasından şiddet gördüğünde olayı paylaşamıyor. Sıklıkla evliliğin ilk yılı içinde, evlilik öncesinde yaşamaya başladığı şiddeti bir sır gibi saklıyor.²

Şiddet yaşayan kadın çaresizlik, utanma, korku, suçluluk, kızgınlık, yabancılaşma, yalnızlık gibi duygular yaşadığının bilinmesine, somut destek almaya, güvenlik içinde olmaya ve çocuklarının güvenliğini sağlamaya, özgürce kendini gerçekleştirme ihtiyacı duyar. Ancak genellikle karmaşık duygular içinde, yaşadığı şiddetin etkisiyle ne yapacağını, nasıl tepki göstereceğini kestiremez durumdadır. Gitmek ister ama yalnız kalmaktan korkar. Kendini güçsüz, çaresiz hisseder. Şiddetin sorumlusunun ve suçlusunun kendisi olmadığını anlatılmasına ihtiyacı vardır. Utanma duygusuyla pasif kaldığından saldırgan kendini daha güçlü hissetmektedir. Bundan başka, yalnızlık, varsa çocuklarını kaybetme, parasızlık, kendi başına hareket edememe gibi daha birçok korkuyu birlikte yaşar. Kendi yeteneklerine güvenemez. Yasal haklarını bilmeye ihtiyacı vardır. Şiddete uğramış olan kadın kızgınlık duysa da bunu saklar. İçine kapanıp depresyona girebilir.³

Korku, kadını hareketsiz bırakır. Kadın, bir sonraki dayağı ne zaman yiyeceğini bilememenin korkusuyla her an tetiktedir. Karşı koyarsa, daha çok dayak yiyeceği kaygısıyla hareketsiz kalır. Kendini koruyamaz. Dayak yediğinin çevreden duyulması, bilinmesi korkusu onda yerleşir. Herkesin ona farklı gözle bakması korkusuyla dişini sıkar, ailesinden, komşusundan, iş yerinden durumunu gizler. Arkadaş baskısı, dini baskı, yasal ve sosyal yardımın olmaması, çaresizlik, yetersizlik duygusu, gelecek korkusu, kendini suçlama, işsizlik, başını sokacağı, çocuklarıyla kalacağı bir yerin olmaması gibi engeller kadının harekete geçmesini geciktirir. Şiddet ve baskı gördüğü ortamdan uzaklaşabilmesi yaşadığının adını koyabilmesiyle mümkündür.⁴

Koca, sırf hükümranlığını kullanarak hiçbir neden göstermeden kadını dövme hakkını kendinde görse de karısının ailesine “saygı” göstermediği, kadının hâlâ ailesine “fazla” düşkün olduğu ya da kıskandığı, yemeğin zamanında hazır olmadığı, vb gerekçeler de gösterebilir. Bunların gerçek nedenler olduğuna inandırılan kadının, şiddet gördüğü ortamda kalış süresi uzar. Bu göstermelik nedenlere çareler arayarak kocanın öfkesinden ve dayaklarından kurtulma yollarını arar. Halbuki kocanın sindirme amacını taşıyan tavrı bilinçlidir.

Kadınlar ailenin diğer erkek üyelerinin de cinsel tacizine, dayağına, özel, psikolojik şiddetine uğrayabiliyorlar. Anneye yönelik şiddeti izleyerek büyüyen bazı erkek çocuklar, babayla özdeşleşiyor, babanın geleneksel, erkekçe tutum ve anlayışını benimsiyor, evde anneye ve kız kardeşlere karşı babanın gücünü uygulamaya çalışıyor.

Mor Çatı'ya gelmeden önce kadınlar nerelere gittiler? Bir kısmı daha önce en az bir kez evlerinden ayrıldı ya da şiddet içeren ilişkiden uzaklaşmayı denedi. Kadınlar evden ayrılmak amacıyla ilk önce kendi ailelerine başvurduklar. Aileler şiddeti uygulayana duydukları korkudan ya da ekonomik nedenlerden ya olaya ilgisiz kaldılar ya da kızlarının boşanmasına bazen de şiddet kullanarak karşı çıktılar. Anneler ikilem içinde kalsalar da kızlarına destek olmak yerine dul olarak yaşamının zorluğunu öne sürerek kocalarına katlanmalarını, yuvalarını bozmamalarını öğütlediler ya da kendilerinin de dayak yediklerini ama, dayandıklarını söylediler. Bazı aileler kadına çocuklarını kocasına bırakma şartıyla dönebileceğini bildirdiler.

Tarafsızlık adına pasif davranarak taraf tutan çevre, kadını yalnız bırakıyor. “Karı-koca arasına girilmez, bugün kavga eder, yarın barışılır; sen kötü olursun” anlayışıyla aile içi şiddet, meşru ve özel bir sorun olarak görülüyor. Aile içi şiddete uğrayan kadından evinde oturup evliliğini sürdürmeye çalışması, olayı kabullenmesi, “biçare ama iffetli kadın” rolünü üstlenmesi bekleniyor.

Polise ve karakola başvuran kadınlara karakollarda olumsuz davranılıyor. Polisler, “Kocandır, döver de, sever de...” söylemiyle kadınları kocalarıyla barıştırıp eve geri göndermeye çalışıyorlar. Aile içi şiddetin özel alana giren bir olgu olduğunu savunarak görevlerini yapmıyorlar. Şiddete uğramış kadınları kovuyorlar, alay edip küçümsüyorlar ya da “kocanı içeri atarız, ortada kalırsın” tehdidiyle korkutuyorlar. Tutanak tutmayı reddediyor, şikâyetlerini ciddiye almıyorlar

Dayak nedeniyle hastanelik olan kadınları muayene eden doktorlar, aile içi şiddetin özel alana girdiğini düşündüklerinden verdikleri raporlarda, “dayağa bağlı travma” ya da “darb” sözü yer almıyor. Kadınlar, doktorların çekindikleri, taraf oldukları için, “eğer verirlerse mahkemelerin şiddet uygulayan erkeklerin davalarıyla dolacağını” öne sürerek rapor vermediklerini ya da genellikle kocanın yazılmasını istediği tanıları kayıtlara geçirdiklerini söylediler. Kadınlar genellikle kocaları tarafından hastaneye götürülüyor. Kocalar muayene sırasında yanlarında durarak kadınların şikâyetçi olmamasını, raporda “darptan ötürü” ibaresinin bulunmamasını sağlıyorlar.

Kadınlar bu evreleri deneyerek durumlarını değiştiremediklerini gördük-

lerinde Mor Çatı'yı aradılar. Merkezimize başvuran kadınların çoğunlukla ilk talepleri 'sığınak' oldu. Şiddete uğrayan kadınlar sığınak talebinden sonra, yasal haklarını, seçeneklerini öğrenmek veya psikolojik danışmanlık almak için başvuruda bulundular. Tümü yaşadığı şiddetten uzaklaşmak istiyordu.

Ve böylece Mor Çatı Sığınağı'nın öyküsü oluştu...

Dipnotlar :

1. Yıldırım Güneri, Feride "Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet" **Evdeki Terör**, Mor Çatı Yayınları, 1996, İstanbul, s: 90.
2. Yüksel, Şahika "Kadınların Kendilerini Şiddetten Koruması Neden Zor?" **Evdeki Terör**, Mor Çatı Yayınları, 1996, İstanbul, s: 101.
3. Öztunalı Kayır, Gülser "Kadınlar ve Psikolojik Şiddet" **Evdeki Terör**, Mor Çatı Yayınları, 1996, İstanbul, s: 94.
4. Yüksel, Şahika "Kadınların Kendilerini Şiddetten Koruması Neden Zor?" **Evdeki Terör**, Mor Çatı Yayınları, 1996, İstanbul, s: 97.

İSTATİSTİKSEL VERİLER VE DEĞERLENDİRMELERİ

Veri Bilgisi

Mor Çatı'ya yapılan başvuruların aylara göre dağılımında iki ayrı eğilim göze çarpıyor. 1990-95 arası başvurularda mevsimsel iniş-çıkışlar gözlenirken 1995 Eylül'ünde sığınmanın açılışından sonra önemli mevsimsel farklılıklar görülüyor.

1990'da merkezin faaliyete geçmesinin ardından Mor Çatı'nın tanınmasıyla birlikte giderek artış gösteren başvuru sayısı, sığınmanın açılışıyla, Ocak '95- Eylül '96 döneminde ortalama ayda 21'i buldu. Sığınak açıldıktan sonra mevsimsel farklılıklar görülmemesinin nedeni kadınların sığınmanın varlığından haberdar olmaları ve aradıklarında sığınak taleplerinin karşılanacağını bilmeleri olabilir. Bu da sığınakların feminist hareket içindeki öncelikli yerini bir kez daha göstermektedir.

Tablo 1 Başvuruların Temel Özellikleri n= 1259

Bütün vakalar için temel özellikler	KADIN SAYISI	YÜZDE (%)
Medeni durum		
medeni nikah	893	70.9
hiç evlenmemiş	116	9.2
boşanmış	105	8.3
diğer	108	8.5
bilinmeyen	37	2.9
Çalışma durumu*		
Ev dışında iktisaden faal olan	302	24.0
Ev dışında iktisaden faal olmayan	752	59.7
bilinmeyen	205	16.3
Yaşayan çocuğu var mı?		
var, hamile	987	78.3
yok	112	8.9
bilinmeyen	160	12.7
Şiddet alanı içinde mi?		
hayır	147	11.7
evet	1112	88.2
Vaka tanımı		
eş dayacı	697	55.3
hakaret/aşağılama	85	6.7
sokağa atma	60	4.8
ensest	48	3.8
diğer	368	29.2
bilinmeyen	1	0.2

* Çalışma Durumuna İlişkin kategoriler tamamıyla gelir getirici faaliyetler olmaları açısından oluşturulmuştur. İktisaden faal olmayanlar grubunu çoğunlukla ev kadınları oluşturmaktadır. Ev kadını bir meslek kategorisi olarak kullanılmakta ve çalışmamayı ifade etmektedir. Oysa ki bize göre tüm kadınlar evinde çalışıyor, hatta çiftçilik vb işler yapıyor. Ancak meslek tanımı ve ekonomik göstergelerde "ev kadını = çalışmayan kadın" olarak gözüktüğünden ev dışında da çalışan, ev dışında çalışmayan ayrımını yapıyoruz..

Şiddeti uygulayan		
koca	857	68.1
birlikte olduğu kişi	76	6.0
baba	49	3.9
boşandığı ayrıldığı kişi	29	2.3
diğer	59	4.7
bilinmeyen	189	15.0
Gereksinimleri**		
hukuk danışmanlığı	430	34.1
psikolojik danışmanlık	251	19.9
iş	253	20.1
ev	113	9.0
sığınma	428	33.9
kreş	42	3.3
tıbbi yardım	29	2.3
iç dökme	277	22.0
çocuklar için psikolojik danış.	4	0.3
parasal yardım	20	1.6
Mor Çatı ne yaptı**		
hukuk danışmanlığı	379	30.1
psikolojik danışmanlık	196	15.5
dertleşme	718	57.0
yüz yüze görüşmeye çağırıldı	159	12.6
ilişki kurabileceği tel. no , bilgi verildi	147	11.7
ev buldu	114	9.0
diğer (Bknz. Tablo II)	427	33.9
Mor Çatı izleme yaptı mı?		
evet	366	29.1
Hayır	240	19.1
Ulaşılamıyor	619	49.1
Adres/Tel Bilinmiyor	34	2.9

** Bir kadın birden fazla yanıtı seçebildiği için yüzde toplamı yüzden fazla çıkabilir.

Birinci tabloda, 1990-96 arasında Mor Çatı'ya yapılan 1259 başvuruya ait temel özellikler değerlendirildi. Yapılan görüşme türleri (yüz yüze görüşme, kısa telefon görüşmesi, mektupla başvuru, ayrıntılı telefon görüşmesi ve başkası adına başvuru) birbirinden farklı olduğundan ve alınan yanıtlar her başvuru formunda tümüyle not edilemediğinden bu tablodaki bilinmeyen sayısı oldukça yüksek. Başvuruların % 70.5'i medeni nikahlı veya birlikte yaşıyor. Diğer grubunda yer alan % 8.5 oranında kadın da imam nikahlı, nikahsız birlikte yaşıyor, dul, hem medeni hem de imam nikahlı, kuma, evli ama ayrı yaşıyor, dul ve birisiyle birlikte yaşıyor; evli ama başkasıyla yaşıyor, gibi birliktelikler yaşıyorlar. Baba, ağabey, erkek akraba ve sevgili /nişanlıdan şiddet gören hiç evlenmemiş kadınların oranı, % 9.2. Başvurular arasındaki oranı %8.3 olan boşanmış kadınların %2.3'ü eski eşinden şiddet görüyor.

Başvuran kadınların büyük bir çoğunluğu (% 59.7) ev kadını* ya da ev dışında iktisadi bir faaliyeti yok. Çalışan kadınların oranı % 24.0. Haklarında daha ayrıntılı bilgi olan (n=578) başvurularda ise ev kadını olma oranı

* Bkz. s: 33'deki dipnot.

%65.6'ya çıkıyor. (Tablo 2)

Başvurular arasında çocuk sahibi veya hamile olan kadınlar (% 78.3) büyük çoğunluğu oluşturuyor. Çocuğun varlığı ve sayısı kadının şiddetten uzaklaşmasını geciktiren etkenler. Erkek egemen toplumda çocuksuz kadın kısır niteliğiyle hakaret görüyor, şiddet yaşıyor. Şiddet, çocuk sahibi olduktan sonra da sürdüğünden düzenin ters döngüsü içinde ilişkiden uzaklaşması zorlaşıyor. Özellikle büyük şehirlerde devlete bağlı ücretsiz çocuk bakımevlerinin yokluğu/azlığı, özel kreşlerin ücretlerinin yüksek olması şiddet ilişkisinden uzaklaşmak isteyen çalışan/çalışmayı düşünen kadınları engelliyor, ekonomik ve bireysel özgürlüklerini kısıtlayan nedenlerden birini oluşturuyor.

Şiddet alanı içinde bulunma oranı, % 88.2 olan başvuruların % 55.3'ü fiziksel şiddete, % 44.5'i (6.7+4.8+3.8+29.2) ise diğer şiddet türlerine maruz kalıyorlar. Burada belirtilmesi gereken çok önemli bir başka olgu da % 3.8 oranında ensest vakasının görülmesi. Türkiye'de görülme sıklığına ilişkin elimizde verinin olmaması ensestin ne kadar özel sayıldığının, açıklanmadığının göstergesi. Başvurularda ensestin faili % 54 gibi yüksek bir oranla öz baba. Diğer grubuna aile dışı tecavüz, cinsel taciz, işkence, eve hapis, fuhuşa zorlama, baba-ağabey dayaağı, kaçırma, bekaret kontrolü, dul olduğu için baskı, dış ülkelere zorla gönderilme, hamileyken terkedilme, üvey oğlundan dayak, kuma, nafaka davası, zina davası, kocanın sorumsuzluğu ve dini baskı gibi vaka tanımları giriyor.

Kadınlara şiddet uygulayanlar % 68.1'lik bir çoğunlukla kocalar. Kadının birlikte olduğu kişiden şiddet görme oranı % 6.0. Erkek, evlilik bağıyla kendisine bağılı olan karısını malı gibi gördüğünden şiddet uygulamaktan çekinmiyor. Diğer grubuna ağabeyi, kayını, yanında kaldığı kadın akraba, oğlu, patronu, anne, üvey babası ya da ağabeyi, kendi ailesi, kayınpeder/kocanın ailesi, üvey çocukları, eniştesi, damadı, arkadaşı ve dul olduğu için çevrenin/ailenin baskısı giriyor.

Başvurular büyük çoğunlukla gereksinimlerinin % 33.9 ve % 34.1 ile sığınma ve hukuk danışmanlığı olduğunu belirttiler. Kadınlar, şiddet alanından çıkmak aynı zamanda da, saldırganla kanuni bağlarını koparmak istiyorlar. Öncelikle sığınma ihtiyaçlarını karşılamak şiddetten uzakta kendilerini toparlamak isteyen kadınlar çoğunlukla psikolojik olarak yıpranmış olduklarından psikolojik danışmanlık da istiyorlar(% 19.9). Kadınların sonraki ihtiyaçları (% 20.1) iş. Çalışmaya başlayan kadınlar, bu aşamada tek başlarına eve çıkma ya da ortak ev tutma talebinde bulunuyorlar (% 9.0). Kadınlar kreş desteği (% 3.3) ve tıbbi destek de (% 2.3) istiyorlar. Çocuğu için psikolojik danışmanlık talebi olan kadınların oranı çok düşük (% 0.3). Bunun nedeni, çocu-

ğün belirgin, göze çarpan davranışlar göstermediği durumlarda psikolojik danışmanlığa ihtiyaç duyabileceğinin fark edilememesi, Mor Çatı'nın çocuklara psikolojik danışmanlık verdiğinin bilinmemesi, danışmanlık saatleriyle kadının çalışma saatlerinin uyumsuzluğu, çocukları okuldan veya kreşten getirmenin zorlukları olabilir.

Belirtilmesi gereken bir diğer nokta, Mor Çatı'yı yaşadığı şiddeti paylaşmak, iç dökmek için arayan kadınların oranının yüksek oluşu (% 22). Kadınlar, şiddetin başladığı andan, şiddeti sonlandırdığı ana kadar yaşadıkları karar verme ve bilinçlenme sürecinde Mor Çatı'yı bazen birkaç kez, bazen de düzenli olarak arayabiliyorlar.

Mor Çatı gönüllüleri başvuran kadınlara (% 57.0) telefonda hakları konusunda kısa bilgi ve sözel destek veriyorlar. Bu desteğin kadınlar açısından önemini, kadınların yaşadıkları ilişkiyi tanımlayabilmeleri, yaşamlarına alternatif sunan bir açıdan yaklaşabilmeleri, şiddeti sonlandırma sürecini başlatabilecek doğrultuda adım atabilmeleri açısından vurgulamak gerekiyor. Telefonda kadınlar yaşadıkları şiddeti dile getiriyor, içlerinde tuttukları üzüntü, öfke, aşışılma, çelişki gibi duyguları dışa vurarak rahatlıyorlar. Kadınlar, bedenleriyle yaşadıklarını paylaştıkları, kendilerini ortaya koydukları, suçlu ve sorumlu olmadıklarını, haklı olduklarını anladıklarında kendilerini yalnız hissetmiyorlar.

Mor Çatı sığınak talebinin % 3.0'üne, hukuk danışmanlığının % 30.1'ine, psikolojik danışmanlığın % 15.5'ine yanıt verdi. Başvuruların % 12.6'sı danışmanlık desteği alabilmeleri ve çözümün ortaklaşa üretilebilmesi amacıyla yüz yüze görüşmeye çağrıldı. Mor Çatı % 29.1'ini izleyebildiği başvuruların, % 68.2'sini (19.1+49.1) kadınların aranabilecekleri telefon numarası bırakmamaları, hiçbir şekilde evden aranmak istememeleri, haklarında ayrıntılı bilgi vermektan kaçınmaları ya da yeni taşındıkları evlerde telefon bulunmaması gibi kadınlara ulaşılmasını güçleştiren nedenlerle izleyemedi.

* Sığınak 1995 yılında açıldığında sığınak desteği sadece bir yılı kapsamaktadır.

**Tablo 2 Yüz yüze ve Uzun Telefon Görüşmelerinden Edinilen
Temel Sosyo-Demografik Bilgi n=578**

ÖZELLİKLER	YÜZDE (%)
Yaş	
<= 18	5.7
19-29	37.9
30-39	27.9
40-49	11.2
50-59	3.6
60-69	0.3
bilinmeyen	13.8
Eğitim düzeyi	
okuma-yazma bilmiyor	3.3
okuma-yazma biliyor	6.2
ilkokul mezunu	33.4
ortaokul mezunu	13.0
lise mezunu	11.8
meslek lisesi / enstitüsü	4.8
üniversite / yüksek okul	6.1
bilinmeyen	21.5
Yaptığı iş	
İlmi ve teknik eleman / serbest meslek sahibi	5.5
İdari personel ve benzeri	6.4
Ticaret ve satış personeli	0.9
Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	6.1
Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar	2.4
İktisaden faal olmayanlar (işsiz, öğrenci, vs.)	4.8
Ev kadını (Ev içinde ücret almadan emek harcayan)	60.4
Ev kadını (Ev içinde ücret almadan emek harcadığı gibi evde gelir getirici faaliyeti olan)	5.2
Aile işçisi (Ücret almadan ailenin gelir getirici faaliyetinde çalışan kadın)	0.5
Bilinmeyen	7.8
Aradığı il	
İstanbul	87.4
İstanbul dışı	9.5
Yurtdışı	1.2
Bilinmeyen	1.9
Medeni durumu	
Medeni nikah (kocasıyla birlikte yaşıyor)	73.7
Boşanmış	9.5
Hiç evlenmemiş	7.6
Diğer	8.7
Bilinmeyen	0.5
Çocuk sahibi olma	
Çocuğu var/ hamile	82.5
Yok	10.7
Bilinmeyen	6.7

İkinci tabloda uzun telefon görüşmeleri ve yüz yüze görüşmelerden edinilen temel sosyo-demografik bilgiler yer alıyor. 578 başvurunun büyük çoğunluğu (% 65.8) 19-39 yaşlarında. 40-69 yaş grubundaki kadınlar, sorunlarını çocuklarıyla oturmak gibi kendi içlerinde halledebilecekleri, "torun torba sahibi oldum katlanırım" dedikleri ya da eşleri ölmüş olduğu için daha az başvuruyorlar. 18 yaşından küçük başvuruların %5.7'si baba ya da erkek akrabadan şiddet görmüş ya da enseste maruz kalmış.

Başvuruların % 33.4'ü ilkokul, % 29.6'sı da ortaokul ve lise mezunu. Üniversite eğitimi almış kadınların oranı % 6.1. Herhangi bir okul bitirmeyen yalnızca okuryazar olanların oranı % 6.2, okuryazar olmayanların oranı ise % 3.3. Bu oranlar, şiddete maruz kalan kadınların eğitim düzeyinin düşük olduğu savının geçerliliğinin olmadığını gösteriyor. 1990 verilerine göre Türkiye genelinde kadınların, % 59.96'sı ilkokul mezunu, % 7.57'si ve % 8.28'i ortaokul ve lise mezunu, % 2.57'si üniversite mezunu. Bu verilerden hareketle Mor Çatı'ya başvuran kadınların eğitim düzeyinin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu söylenebilir. Üniversite eğitimi almış kadınların Mor Çatı'ya başvurusunun daha düşük oranda olmasının nedeni, eğitilmiş kadınların şiddet yaşamaması değil, eğitilmiş ve meslek sahibi kadının sorunlarını çözebileceği değişik seçeneklere sahip olmasıdır. Başvuran kadınların % 70.9'unu (60.4+5.2+0.5+4.8) ev içinde ücret almadan emek harcayan kadın, ev içinde ücret almadan emek harcadığı gibi evde getir getirici faaliyeti olan kadın, ev içinde ücret almadan emek harcadığı gibi ailenin gelir getirici faaliyetinde ücret almadan çalışan kadın ve iktisaden faal olmayanlar oluşturuyor. Meslek sahibi kadınların oranı % 21.8. Yaptıkları işi ev kadınlığı olarak nitelendiren başvuruların oranı % 71.5 (bkz Tablo 5 - yaptıkları iş). Her dört kadından biri evlilik nedeniyle öğrenimini yarıda bırakıyor. Kız çocuklarını okula göndermeyen, gönderse de ilkokuldan sonra eğitimine son veren, 'Kızdır, okusa ne olacak?' anlayışıyla eğitilmelerini ve meslek sahibi olmalarını engelleyen, onlara tek seçenek olarak evliliği bırakan ailelerin sayısı da az değil. Erkeklerin çoğu, kendilerine toplumsal kurgunun verdiği 'evine para getiren, kimseye muhtaç olmayan, karısını onun bunun yanında çalıştırmayan, namusuna laf getirmeyen' erkek imajını koruma uğruna eşlerinin çalışmasına karşı çıkıyorlar. Ekonomik bağımsızlığını kazanan kadın artık denetlenemeyeceğinden erkek kadının çalışmasını istemiyor. Kadınlara, ailenin sahip olduğu gelirin toplamıyla ve aile bireylerine dağılımıyla ilgili soru yöneltilmediğinden, başvuruların ailelerinin ekonomik düzeyiyle ilgili sağlıklı bilgi elde edilemedi. Tanıklıklardan edindiğimiz bilgilere göre kadınların yaşam düzeyinde evlilikle birlikte düşüş görülebiliyor. İşsiz ya da kazan-

cını kendi giderlerine harcamayı tercih eden koca, eşinin çalışarak ekonomik bağımsızlığını kazanmasını engelliyor ya da çalıştırarak kadının kazancını elinden alıyor.

Kadınlar, % 87.4'lük bir çoğunlukla Mor Çatı'yı İstanbul'dan aradılar. İstanbul'dan arayan kadınların Mor Çatı'ya telefonla ya da şahsen rahatlıkla ulaşabilmelerine karşın, İstanbul dışından arayanlar çoğunlukla başvurularını yalnızca telefonla yapabildiler. Yüz yüze veya ayrıntılı telefon görüşmesi yapılarak haklarında ayrıntılı bilgi alınabilen 578 başvurudan % 73.7'si medeni nikahlı ve eşleriyle birlikte yaşıyor. Diğer kategorisine medeni nikahlı ama ayrı yaşayan, imam nikahlı, kuma, evli ama başkasıyla yaşayan, dul, dul ama birisiyle yaşayan kadınlar girmekte. % 82.5'inin çocuğu var ya da hamile. Çocuk sahibi kadınların oranının yüksek oluşu şaşırtıcı değil, çünkü çocukların varlığı ve sayısı kadının şiddet ilişkisinden uzaklaşmasını geciktiren nedenlerden biri. Çocuğunu bırakmak istemeyen ama çocuklarıyla birlikte geçim sıkıntısına düşeceğini düşünen kadın şiddet yaşadığı ilişkiden kopmakta genellikle zorlanıyor.

Tablo 3 Mor Çatı'ya Başvuran Şiddete Uğrayan Kadınların Evlilik / Birliktelik Bilgisi n=534

ÖZELLİKLER	YÜZDE (%)
Evlilik/birliktelik biçimi	
medeni nikahlı	79.8
boşanmış	10.3
diğer	9.3
bilinmeyen	.6
Başvuru kaç yıldır evli/birlikte	
1-4	23.0
5-9	22.8
10-14	17.7
15-19	10.6
20-24	7.7
25-29	4.5
30+	2.5
bilinmeyen	11.2
Başvurunun kaçınıcı evliliği/birlikteliği	
1	67.6
2	10.9
3	.7
4	.2
bilinmeyen	20.6
Başvuru boşanma davası açtı mı? (n=440 medeni nikahlı olanlar için)	
Hayır	32.5
Evet	34.1
davayı koca açtı	5.9
bilinmeyen	27.5

n=246	Şiddetin yaşandığı ilişkinin süresi				Toplam Kadın
	Boşanma davası	0-4 yıl	5-9 yıl	10-19 yıl	
Açmadı	43	34	28	18	123
Açtı	31	25	48	19	123

Kocası açtı seçeneğinde 18 kişi vardı analize sokmadık
P <.05 anlamlı

n=404	Evlilik süresi				Toplam yıl
	Kaçınıcı evlilik	0-4 yıl	5-9 yıl	10-19 yıl	
1	76	88	123	61	348
2	24	15	12	5	56

3. ve 4. Evliliğini yapan 4 kişi 2. Evlilik grubuyla birleştirildi
P <.005 çok anlamlı

Üçüncü tabloda (n= 534) evli kadınların % 79.8'inin medeni nikahlı, % 9.3'ünün nikahsız, imam nikahlı, % 10.3'ünün de boşanmış olduğu görülüyor. Birinci evliliğinde şiddet gören kadınların oranı % 67.6. Başvuruların % 10.9'u ikinci evliliğinde, % 0.9'u üçüncü ve dördüncü evliliğinde şiddet görüyor. İlk evlilik/beraberlikte yüksek oranda şiddete uğramış kadın varken ikinci ve üçüncü evliliğinde şiddete uğramış kadın sayısının düştüğünü görüyoruz.

Mor Çatı'ya başvuran evlilik/birliktelik yaşayan kadınların % 23.0'ü dört yıldan beri evli ya da birlikte. 5-9 yıldır evli/birlikte olan kadınlar % 22.8. Şiddet, ilişki süresinin uzamasıyla birlikte % 17'den % 2.5'lere kadar düşüyor. Bu verilerde görünen en çarpıcı nokta, Mor Çatı'ya şiddet gördükleri için başvuran kadınların yarısının evliliklerinin ilk dokuz yılı içinde olmaları. Şiddet bazen evlilik öncesinde başlıyor ve uzaklaşmayı gerçekleştiremeyen kadın bu ilişkide bazen 30 yıldan fazla (% 2.5) kalabiliyor.

Şiddet yaşanan ilişkinin süresiyle evlilik süresinin birbirine paralel olduğunu görüyoruz. Bu bağlamda Tablo 7'deki veriler gösteriyor ki şiddet çoğunlukla evliliğin ilk günlerinde başlayarak sürüyor. Boşanma davası açmış kadınlarla ilgili verilerin yer aldığı bölümde (n= 246) davanın daha çok evliliğin ilk on yılından sonra açıldığı görülüyor. 0-4 yıllık evliliklerin %41.9'unda, 5-9 yıllık evliliklerin ise %42.4'ünde boşanma davası açılmış. Çeşitli nedenlerle evliliğini sürdüren 10-19 yıllık evli kadınların % 63.2'si ve 20-30+ yıllık evli kadınların % 51.4'ü boşanma davası açmışlar. Evlilik süresiyle, yapılan evlilik sayısını gösteren çapraz tabloda (n=404), 76 kadının 0-4 yıldır, 88 kadının 5-9 yıldır, 123 kadının 10-19 yıldır, 61 kadının da 20-24 yıldır ilk evliliğini sürdürdüğü görülüyor.

Tablo 4 Doğurganlık Bilgileri n=477

ÖZELLİKLER	YÜZDE (%)
Başvurunun yaşayan çocukları	
Var	95.6
var + hamile	2.3
ilk hamilelik	2.1
Kendi doğurduğu çocuk sayısı	
0	1.0
1	34.6
2	35.8
3+	27.9
bilinmeyen	0.6
Çocukların yasal durumu	
evlilik içi (Nüfus kağıdı var)	84.7
evlilik dışı (Nüfus kağıdı yok)	4.6
nüfus kağıdı olan ve olmayan çocukları var	3.1
bilinmeyen	7.5
Kocanın çocuklara karşı tutumu (n=205 bilgi veren kadın)	
şiddet uygulamıyor	25.1
ilgisiz	15.2
şiddet uyguluyor	59.7

Çocuklu ya da hamile kadınların (n=477) % 95.6'sı çocuk sahibi, % 2.3'ü çocuklu hamile, % 2.1'inin de ilk hamileliği. Çocuk sayısına ilişkin bölümde çocukların % 1.0'inin kocanın bir önceki ilişkisinden olduğu görülüyor (Bu bölümde ilk hamileliğini yaşayan kadınlar tek çocuklu kadınlarla birlikte değerlendirilmiş). Bir, iki, üç ya da daha fazla sayıda çocuk sahibi olan kadınların oranları hemen hemen aynı. Kadınlar, çocuklu bir kadın olarak maddi açıdan zorlanacaklarını düşündüklerinden, velayet konusunda tereddütleri olduğundan, çocuklarından ayrı kalmak istemediklerinden, vb nedenlerden şiddet gördükleri ilişkiyi sona erdirmekte gecikiyorlar.

Çocukların yasal durumlarıyla ilgili sorularda hem medeni hem de imam nikahlı kadınların çocukları değerlendirmeye alınmış. % 84.7 oranında kadının çocuğunun nüfus kağıdı olmakla birlikte, % 4.6 oranında kadının çocuğunun nüfus kağıdı bulunmuyor. % 3.1 oranında kadının nüfus kağıdı olan ve olmayan çocukları var. Bu durum, genellikle kocanın erkek çocuğa nüfus kağıdı çıkarttığı halde daha önce doğan kız çocuklarına nüfus kağıdı çıkartmamasından, ya da çocuklarına nüfus kağıdı çıkartmakta gecikmesinden kaynaklanıyor.

Kocanın çocuklara karşı tutumuyla ilgili soruları yanıtlayan 205 kadından ancak % 25.1'i kocanın çocuklara şiddet uygulamadığını belirtirken, % 74.9 oranında kadın da kocanın çocuklara karşı ya ilgisiz olduğunu ya da şiddet uyguladığını belirtmişler. Küçük çocuklar genellikle kadın şiddet gördüğü

sırada arada olduklarından ya da ortamın gerginliğinden korkarak ağladıklarından kocanın şiddetinin hedefi oluyorlar. Büyük çocuklarsa zamanla babaya karşı tavır aldıklarından şiddet görüyorlar. Bazı kocalar da çocuğun yaşı büyüdükçe bilinçli olarak çocuklara şiddet uyguluyorlar.

Şiddet ortamında yetişen çocukların durumlarına bakıldığında, istatistikler, anne ve baba arasındaki şiddete tanık olarak büyüyen çocukların büyüdükten sonra kurdukları ilişkilerde de şiddet yaşadıklarını gösteriyor. Çocuklar için anne ve babalar öğretmendir ve hareketler sözden daha etkili olur. Çocuklar büyüklerin hareketlerini izleyerek öğrendiklerinden kadın eğer dayak yiyorsa sevdikleri insanların da dayak yemesinin normal olduğunu düşünürler. Eşlere, kadın ve kız arkadaşlara karşı uygulanan şiddeti gözleyerek büyüyen çocuklar, kadınlara karşı uygulanan şiddetin kabul edilebilir hatta haklı olduğunu düşünürler. Özellikle erkek çocuklar kız arkadaşlarına vurabileceklerine inanırlar; kızlar da erkek arkadaşlarının şiddetine katlanırlar.

Kız çocuklar, kadının değerinin erkeğin yanında ikinci derecede olduğunu görüp yaşarlar ve kadına karşı uygulanan şiddeti normal olarak kabul ederler. Kadının pasif olmasının gerekli olduğunu, evlenip anne olmadıkça işe yaramaz bir insan olarak kalacağını düşünürler. Evliliğinde eşinin mutluluğundan kendini sorumlu tutarlar. Seven insanların birbirlerinin canını acıtabileceğini, acıtma hakkı olduğunu öğrenerek yetişirler.

Erkek çocuklarsa, sağlıklı ve gerçek olmayan evlilik ilişkisi beklerler. Erkeklerin şiddet kullanarak başkalarını denetim altında tutabileceklerini öğrenmişlerdir. Kendilerini kadınlardan üstün görürler. Kendilerini davranışlarından dolayı çok az sorumlu hissederler. Seven insanların birbirlerinin canını acıtabileceğini, acıtma hakkı olduğunu öğrenerek yetişirler.

Tablo 5 Başvuruların Ekonomik Durumu n=578

ÖZELLİKLER	YÜZDE (%)
Sosyal güvence	
Yok	54.7
SSK, Emekli Sandığı	11.7
Diğer	1.2
Bilinmeyen	32.4
Çalışma durumu	
Ev dışında iktisaden faal olan	26.6
Ev kadını (Ev içinde ücret almadan emek harcayan)	60.4
Ev kadını (Ev içinde ücret almadan emek harcadığı gibi evde gelir getirici faaliyeti olan)	5.2
bilinmeyen	7.8
Meslek	
İlimi ve teknik eleman/serbest meslek sahibi	5.5
İdari personel vb.	6.4
Ticaret ve satış personeli	0.9
Şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	6.1
Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar	2.4
İktisaden faal olmayan (öğrenci, işsiz, vs.)	4.8
Ev kadını (Ev içinde ücret almadan emek harcayan)	60.4
Ev kadını (Ev içinde ücret almadan emek harcadığı gibi evde gelir getirici faaliyeti olan)	5.2
Aile işçisi (ücret almadan ailenin gelir getirici faaliyetinde çalışan kadın)	0.5
bilinmeyen	7.8
İş	
Ev kadını (kendini ev kadını olarak tanımlayan)	71.5
Başkasının evinde çalışan	3.2
Konfeksiyon işçisi	3.2
Vasıfsız işçi (konfeksiyon dışı)	2.9
güzellik uzmanı, kuaför (ücretli vasıflı)	0.5
ücretli beyaz yakalı hizmetler	7.2
teknik eleman (üniversite, yüksekokul mez.)	2.4
ücretli yönetici	0.2
esnaf	0.8
cinsel işçi	0.9
öğrenci	2.2
emekli	2.2
sanatçı	0.9
bilinmeyen	6.6
Gelir kaynağı*(n=297 bilgi veren kadın)	
Yok	42.1
Maaş, kazanç	48.1
Çocukların geliri	0.7
Kendi adına taşınmaz mal	6.1
Menkul-kendi adına taşınabilir mal	1.7
Nafaka	1.3
Koca/birlikte olduğu kişi kadının parasına, malına el koymuş	0.3
Kocayla/birlikte olduğu kişiyle ortak malı var	0.1
Kadın konut sahibi mi?	
hayır	48.6
evet	5.2
konu kocanın mülkiyetinde	7.3
kocayla ortak mülkiyet	0.7
konut kocanın ailesine ait	2.1
konut kadının ailesine ait	0.9
bilinmeyen	35.3

*Kadın birden fazla yanıt seçebildiği için yüzde toplamı yüzden fazla çıkabilir.

Beşinci tabloda başvuran kadınların ekonomik durumlarıyla ilgili veriler yer alıyor. Mor Çatı'ya başvuran kadınların % 54.7'sinin herhangi bir sosyal güvencesi yok. SSK ve Emekli Sandığı'na bağlı olarak sosyal güvencesi olan kadınların oranı % 11.7. % 1.2'si ise diğer sosyal güvence türleri olan, Bağkur, Almanya'dan sigorta, yetim maaşı, OYAK ve isteğe bağlı sigortadan yararlanıyorlar. Yaptıkları işe yanıt olarak kadınların % 71.5'i ev kadını olduklarını belirttiler. Ne iş yaptıkları bilinmeyenler dışında başvuruların % 21.9'unun yeterli ya da yetersiz bir geliri var. Gelirleriyle ilgili soruya yanıt veren 297 kadın arasında % 42.1'inin hiçbir geliri yok. Kadınlar bu bölümde kendilerine ait gelir olarak, menkul ve gayrimenkullerinin, koca/birlikte olduğu kişiyle ortak mallarının, çocuklarının gelirini ve nafakayı belirttiler. Parasına ve malına koca/birlikte olduğu kişi tarafından el konulan kadınların oranı % 0.3. (n=297)

Kadınların büyük bir çoğunluğunun %58.0, (48.6+7.3+2.1) kendi adına taşınmaz malı bulunmuyor. Yalnızca % 5.9'unun (5.2+0.7) kendilerine ait konut mülkiyeti var. % 6.1'inin ise kendine ait taşınmaz malı var. Başvuruların, % 7.3'ü oturdukları evin kocalarına, % 2.1'i kocalarının ailesine, % 0.9'u kendi ailelerine ait olduğunu belirttiler. Evlilik süresince çalışarak, takılarını satarak alınan gayrimenkule kadınlar da paraca destek verdiği halde, genellikle tapu kocanın üzerine yapılıyor. Kadınlar, evde çalışarak yaptığı katkılara rağmen emeğinin maddi bir değeri olmadığı düşünüldüğünden, yapılan yatırımlarda hissedar olarak kabul edilmiyor.

Tablo 6 Aile Desteği Bilgisi n=578

	YÜZDE (%)
Aile yapısına göre konutta sürekli kalanlar	
çekirdek aile	28.2
geniş aile	6.0
özel koşullar	6.0
aile olmayan hane halkı	3.1
bilinmeyen	56.7
Kök-Ailesindeki kişilerin şiddete uğrayan kadına karşı tutumu	
kadına ilgisiz/destek vermiyor	19.9
kadına destek oluyorlar	20.9
boşanmasına karşılar	7.3
'Çocuklarını bırak gel,'diyorlar	2.4
erkek üyeler şiddeti destekliyor/uyguluyor	12.0
bilinmeyen	42.4
Ailesinde şiddete uğrayan başka kadın	
yok	11.4
annesi	5.2
diğer akraba	23.2
anne + diğer akraba	3.1
bilinmeyen	57.1

Başvuruların aileleleri ve ailelerin verdiği destekle ilgili verilerde (n=578), kadınların gereksinimleriyle ilgili bilgiler öncelik taşıdığı ve ailey-le ilgili bilgiler ikincil sayıldığından bilinmeyen oranı oldukça yüksek. Ka-dınların büyük bir çoğunluğu çekirdek aileden geliyor. Geniş aile içinde ya-şayan kadınlarla, özel koşullarda yaşayan kadınların oranı aynı (% 6.0). Ko-canın akrabalarıyla aynı apartmanda oturduğu halde çekidek ailede yaşayan kadınlarla erkeğin iki eşli olduğu ve seyrek aralıklarla eve geldiği ailelerde yaşayan kadınlar özel koşullarda yaşayan kadınları oluşturuyor. Aile olmayan hane halkıyla yaşayan şekildeki sınıflandırma, sığınma evinde, ailesinin ya-nında ya da sokakta kalan kadınları (% 3.1) kapsıyor.

Kadınların %20.9'unun kök ailesi destek veriyor, ancak % 41.6 (19.9+7.3+2.4+12.0) gibi yüksek bir oranda da şiddet karşısında ilgisiz kalı-yor/destek vermiyor. Kadının boşanmasına karşı çıkan ya da ancak çocukla-rını yanlarına almadan gelmesini isteyen aileler de görülüyor. Kadının kök ailesindeki erkek üyeler kadının yaşadığı şiddeti destekliyor, kendileri de şiddet uygulayabiliyorlar (% 12). Şiddete maruz kalan kadınların kök ailele-rinden bile destek bulmamaları şiddetin ürkütücü boyutlarda olduğunu göste-riyor. Kadınların % 11.4'ünün ailesinde şiddete uğrayan başka kadın yok. % 31.5'inin ailesinde, annesi ve/veya kız kardeş, gelin gibi başka bir akraba-sı şiddete uğruyor.

Tablo 7 Şiddete İlişkin Bilgiler n=578

Şiddetin biçimi (n=537 bilgi veren kadın)	YÜZDE (%)
Fiziksel	7.8
Cinsel	0.3
Sözel	0.2
Duygusal/ruhsal	3.5
Ekonomik	—
Fiziksel şiddet, diğerleri bilinmiyor	0.9
-----	-----
Fiziksel + cinsel	2.6
Fiziksel + sözel	5.7
Fiziksel + duygusal/ruhsal	12.6
Fiziksel + ekonomik	0.3
Cinsel + duygusal/ruhsal	0.9
Sözel + duygusal/ruhsal	2.9
Duygusal/ruhsal + ekonomik	0.9
-----	-----
Fiziksel + cinsel + sözel	2.1
Fiziksel + cinsel + duygusal/ruhsal	7.1
Fiziksel + sözel + duygusal/ruhsal	14.5
Fiziksel + sözel + ekonomik	0.2
Fiziksel + duygusal/ruhsal + ekonomik	1.9
Cinsel + sözel + duygusal/ruhsal	0.7
Sözel + duygusal/ruhsal + ekonomik	0.5
-----	-----
Fiziksel + cinsel + sözel + duygusal/ruhsal	10.9
Fiziksel + cinsel + duygusal/ruhsal + ekonomik	0.7
Fiziksel + sözel + duygusal/ruhsal + ekonomik	9.2
Cinsel + sözel + duygusal/ruhsal + ekonomik	0.2
-----	-----
Fiziksel + cinsel + sözel + duygusal/ruhsal + ekonomik	6.4
Saldırğan şiddeti ne ile uyguluyor	
kendi vücuduyla (yumruk, tokat vb.)	25.3
alet kullanıyor (hortum, sopa, zincir, ütü vb.)	4.0
vücut + alet	7.7
şiddeti ne ile uyguladığı bilinmiyor	63.0
Öldürme amaçlı aletle saldırıya uğrama	
aletle saldırı yok	79.1
silahla	0.9
bıçak, jilet, kesici aletler	9.5
keser, satır, balta	0.7
tornavida, makas	0.3
eşyaları atıyor, kırıp döküyor	1.9
başını yere, duvara vuruyor	1.6
saldırıya uğruyor, türü anlaşlamadı	2.4
birden fazla türde saldırıya uğruyor	3.7
Başvurunun fiziksel durumu	
görülebilir iz yok	45.8
yüzeysel kesik, çürük	5.5
çok sayıda yüzeysel kesik, çürük	6.7
derin kesik ve çürük	5.7
kırık kemik	2.1
ameliyat gerektiren kırık/yara	4.3
sistemli işkence izleri	1.0
bilinmeyen	28.7
Şiddeti belgeleyen rapor	
Yok	25.3
raporu on günden kısa	7.4
raporu on günden uzun	1.7
doktor/hastane raporu var, tecavüz raporu var	4.4
bilinmeyen	61.2

Tehdit edilme	
Hayır	55.2
Ölümler	23.0
evden atılmayla	4.2
genel	15.1
diğer	2.6
Şiddetin yaşandığı ilişkinin süresi	
bir yıldan az	4.3
1-4	16.6
5-9	15.1
10-14	10.8
15-19	8.1
20-60	9.6
bilinmeyen	35.3
Şiddet ilişkinin hangi aşamasında başladı (n= 534 evlilik/birliktelik yaşamış kadınlar)	
evlilik öncesi	3.7
ilk evlendiği günler	53.7
ilk çocuğun doğumunda, hamileliğinde	1.3
daha sonra	8.2
kısa bir süre önce	1.3
diğer	0.4
bilinmeyen	31.3

* Kadın birden fazla yanıt seçebildiği için yüzde toplamı yüzden fazla çıkabilir.

Yedinci tabloda, kadınların % 12.7'sinin tek bir şiddet türüne maruz kaldıkları görülüyor. Diğerleri ise birden fazla şiddet türüne bir arada maruz kaldıklarını belirttiler. Kadınların %7.8'i yalnızca fiziksel şiddete, %3.5'i de yalnızca duygusal şiddete maruz kaldıklarını söylediler. Özellikle sözel ve duygusal şiddet söz konusu olduğunda kadınların tek bir şiddete maruz kaldıklarını söylemek çok zor. Başvurdukları sırada kadınlar yaşadıklarının tümünü anlatamamış, hatırlayamamış ya da şiddet türlerini tanımlayamadıklarından ifade edememiş olabilirler. Örneğin, fiziksel şiddet mutlaka sözel ve duygusal şiddeti de içerir. Ekonomik şiddet, birine bağımlı olmanın ezikliği ve çaresizliğini yaşattığından duygusal şiddeti de beraberinde getirir. Cinsel şiddet gören kadın duygusal olarak da şiddet yaşar.

Toplum yalnız fiziksel şiddeti, şiddet olarak tanımladığından diğer şiddet türlerini bu tanıma sokmuyor. Fiziksel şiddetin diğer şiddet türleriyle birlikte yaşanma oranı % 82.9. Fiziksel şiddeti, % 72.9'la duygusal şiddet, % 51.4'le sözel şiddet, %31.7'yle cinsel şiddet, % 20.3'le ekonomik şiddet izliyor.

Çeşitli şiddet türlerine bir arada maruz kalma oranı çok yüksek. Kadınlar, duygusal şiddetle birlikte fiziksel şiddeti (% 12.6), sözel şiddetle birlikte fiziksel ve duygusal şiddeti (% 14.5), cinsel şiddetle birlikte fiziksel, sözel, ve duygusal şiddeti (% 10.9), fiziksel şiddetle birlikte sözel, duygusal ve ekonomik şiddeti (%9.2), ekonomik şiddetle birlikte fiziksel, duygusal, sözel ve

cinsel şiddeti (% 6.4) yaşadıklarını belirttiler. **Erkek egemen toplumda kadının en fazla fiziksel şiddete maruz kaldığını gösteren bu veriler, aynı zamanda şiddetin bir tek türde uygulanmadığını da gösteriyor.**

Mor Çatı'ya başvuran kadınların çoğunluğu fiziksel şiddeti ya ilişkinin başından itibaren yaşıyor ya da sözel ve duygusal olarak başlayan şiddet bir süre sonra fiziksel şiddeti de içeriyor. Kadınlar genellikle Mor Çatı'yı fiziksel şiddete maruz kaldıkları için arıyorlar. Kadınların fiziksel şiddet içeren davranış sonrasında cinsel ilişkiye zorlandıkları, tanıklıklarda sıklıkla belirtilen bir diğer olgu. Cinsel şiddet (% 31.7) ile fiziksel ve cinsel şiddetin birlikte görülme (% 29.8) oranlarının birbirine yakın oluşu erkeğin fiziksel şiddet sonrasında cinsel şiddet içeren davranışta bulunmasına sayısal bir kanıt oluşturuyor. Başvuruların % 20.3'ü ekonomik şiddet yaşıyor. Kadınlar erkeğin kadına yeterince para vermemesini, verdiği paranın hesabını sormasını, ailesinin geçimiyle ilgilenmemesini, aylarca eve uğramamasını, kadın çalışıyorsa parasını elinden almasını, vb ekonomik şiddet olarak nitelendiriyor. Ekonomik şiddet olarak nitelendirilmeyen davranışlar, evlendikten sonra çalışmasına izin vermeme, işten çıkmaya zorlama ya da çalışma alanlarını kısıtlama, vb. de eklendiğinde, ekonomik şiddet yaşayan kadınların oranı artabilir.

Saldırganın şiddeti neyle uyguladığıyla ilgili verilerde bilinmeyen oranı oldukça yüksek (% 63.0). Ancak, erkeklerin çoğunlukla şiddeti bedenleriyle uyguladıkları (%25.3) söylenebilir. Çok çeşitli aletler kullanarak şiddet uygulayan erkeklerin oranı % 4.0, hem de bedenlerini kullananlar % 7.7. (Kullanılan aletlerin ve yöntemlerin açılımı için bkz 'Evdeki Terör', s.12-17). Mor Çatı'ya genellikle bir balayı döneminin sonunda dayak tehdidinin başladığı dönemde geldiklerinden başvuran kadınların % 45.8'inde herhangi bir fiziksel iz görülüyor. Yaraları kapanmış oluyor ya da görünmeyen yerlerinde bulunuyor. Kadınların % 17.9'u ise kesik ve çürük, % 6.4'ü kırık ve ameliyat gerektiren kırık/yarayla Mor Çatı'ya ulaşmış. İşkence derecesinde şiddet gören kadınların oranı % 1.0. Telefonla yapılan başvurularda fiziksel durum gözlemlenmediğinden bu bölümde bilinmeyen oranı %27.8.

Kadınların % 61.2'sinin yaşadıkları şiddeti belgelemek üzere rapor alıp almadıkları bilinmiyor. Bu soruyu yanıtlayan kadınların % 25.3'ü herhangi bir rapor almamışlar. % 13.5'i şiddeti raporla belgelemişler. Rapor alabilen kadınların % 7.4'ünün raporu on günden kısa, % 1.7'sinin raporu ise on günden uzun. % 4.4'ü ise doktor/hastane ve tecavüz raporu almış. Şiddet uygulayan erkeğin tutuklanabilmesi, kadının da bu yolla şiddetten uzaklaşabilmesi ancak 10 günden fazla rapor almakla mümkün. Rapor on günden fazlaysa savcılık kamu davası açabiliyor. Eğer rapor on günden azsa kadın erkek hak-

kında suç duyurusunda bulunabiliyor, fakat kamu davası açlamıyor.

Kadınların %44.8'i duygusal şiddete maruz kaldıklarını ve çeşitli biçimlerde tehdit edildiklerini belirttiler. %23.0'ü ölümlerle, % 4.2'si evden atılmayla, % 15.1'i genel olarak tehdit ediliyorlar. Bunlar dışında kadınların % 2.6'sı, yüze kezzap dökmekle, sevgilisi tarafından cinselliğini ailesine/ağabeyine anlatmakla ve eski kocası tarafından çocuklara bir şey yapmakla tehdit ediliyorlar. Eve hapsetme, çocuğunu kaçırma/göstermeme, satılma, nafaka vermeme, ensest, tecavüz, baba baskısı, başka kadına itiraz durumunda korkutma, ailesi tarafından söylenen 'Ayrılırsan bacağını kırarız,' ya da 'İkinci evliliğin. Bir kez ayrıldım artık, orada otur,' hasta veya sakatsa 'karılık görevi'ni yapmadığı, babasının tarafından söylenen 'Çocuğunu bırak, gel,' genel tehdit kapsamına giriyor.

Kadınların % 79.1'i dayak dışında saldırıya uğramadıklarını, % 10.5'i çeşitli kesici aletlerle, % 3.7'si ise birden fazla türde saldırıya uğradıklarını belirttiler. Saldırıya uğradığı halde, türünü belirtmeyenlerin oranı, % 2.4. Evdeki eşyaya zarar veren ve duvarlara vurarak saldırgan davranış sergileyen erkekler % 3.5 oranında. Kadınların % 15.4'ünün (0.9+9.5+0.7+0.3+1.6+2.4) ölüm tehdidi altında olduğunu görüyoruz.

Ne kadar süreyle şiddet yaşadığını bilmediğimiz kadınların oranı % 35.3. Buna rağmen 0-14 yıl arasında şiddet yaşayanların kadınların yarısını oluşturduğu söylenebilir. 0-9 yıl arasında ilişkiyi sürdürenler üçte bir oranında, 1-4 yıldır şiddete maruz kalan kadınların oranı ise % 16.6. Şiddet yaşadığı ilişkinin süresi bir yıldan az bir süre olan kadınların oranının % 4.3 olması, şiddetin evliliğin ilk günlerinden itibaren başladığının göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu oranının düşüklüğü, kadının erkeğin öne sürdüğü gerekçelerle oyalanmasından, şiddeti tanımlamakta zorlanmasından olayın şokundan çıkamayarak çaresizlik içinde ne yapacağını bilememesinden, vb nedenlerden kaynaklanıyor. 15-19 yıldır şiddete maruz kalan kadınların oranı % 8.1, % 9.6'yı oluşturan bölüm ise 20-60 yıldır şiddet yaşıyor. Tablodaki oranlar şiddetle çoğunlukla evlilik öncesinde ve evliliğin ilk günlerinde karşılaşan kadınların şiddeti sonlandıramamaları durumunda uzun süre bu ilişkide kaldıklarını gösteriyor. 10-14, 15-19 ve 20-60 yıldır şiddet yaşayan kadınların oranının birbirine yakın ama 0-10 yıldır şiddet yaşayan kadınların oranından oldukça düşük olması, bazı kadınların boşanmak için çocukların belirli bir yaşa gelmesini beklemelerinden, ekonomik güçlükleri göz önünde bulundurarak, bir yaştan sonra ayrılırlarsa ne yapacaklarını bilememelerinden kaynaklanabilir.

Evlilik/birliktelik yaşayan 534 kadında şiddetin evliliğin ilk günlerinde

başlama oranının % 53.7 olduğu görülüyor. Kadınların % 1.3'ü şiddetin ilk çocuklarına hamilelikleri / doğumu sırasında, % 9.9'u ise doğum sonrasında başladığını belirttiler. Evlilik öncesi şiddet yaşayan kadınların oranı % 3.7. Evlilik öncesi ilişkide şiddet uygulayan erkekler hükümlerlik isteklerinin ilk belirtilerini göstermiş oluyorlar, ancak kadınlar bunun bilinçli ve sistemli bir şekilde devam edeceğini yaşadıkça görebiliyorlar. Erkekler, evlilik öncesinde ve evliliğin ilk günlerinden itibaren otoritelerini kabul ettirmek amacıyla bilinçli bir biçimde şiddet uygulamaya başlıyorlar.

Tablo 8 Kadının Yaşadığı Şiddete Karşı Duyguları ve Tepkisi n=578

Başvurduğu kimseler	YÜZDE (%)
Hiçkimse	5.0
karakol, karakol + mahkeme	15.6
mahkeme	10.2
aile	20.9
mahkeme ve aile	4.5
arkadaş	5.9
belediye sığınağı, danışma merkezi	2.2
savcılık	0.7
komşu	0.2
yanında çalıştığı kadın	0.2
aile ve arkadaş	0.3
İnsan Hakları Vakfı, İnsan Hakları Derneği	0.2
Birçoğuna (iki ve daha fazla)	10.2
Bilinmeyen	23.9
Karakolda nasıl davrandılar (karakola başvuranlar için) (n=90)	
Barıştıyorlar	43.3
alay edip küçümsüyorlar	3.3
kovuyorlar	3.3
ilgilendiler	15.6
polise gidemiyor, engelliyorlar	1.1
polis kocanın arkadaşı	2.2
'Kocanı içeri atarız,' diyorlar	3.3
bilinmeyen	27.8
Başvuru şiddet ilişkisinden	
Uzaklaşmadı	11.4
Uzaklaştı	61.9
Bilinmeyen	26.6
Şiddet sonucu intihar teşebbüsü	
Hayır	11.9
Evet	6.6
birden çok kez	3.3
düşündü	2.9
ölmek istedi	0.3
bilinmeyen	74.9
Başvuru şiddet sonucu	
tedavi görmedi	24.0
tedavi gördü	19.2
bilinmeyen	56.7
Yaşadığı şiddeti değerlendirme	
kocaya bağlıyor	41.5
kocanın yakınlarına bağlıyor	2.6
kendisini de sorumlu tutuyor	2.1
büyük vb. gibi bir nedene bağlıyor	0.3
başka bir kadına bağlıyor	2.6
kendi yakınlarına bağlıyor	0.9
kumara bağlıyor	0.2
içkiye/uyuşturucuya bağlıyor	1.2
bilinmeyen	48.6
Erkekle ilişkisini değerlendirme	
tamamen olumsuz	48.8
olumlu olumsuz içiçe	19.6
bilinmeyen	31.7
İlişki den beklentisi	
kesin olarak boşanmak/ayrılmak istiyor	25.4
boşanmak/ayrılmak istiyor ama korkuyor	11.6
boşanmak/ayrılmak istemiyor ama birşeylerin değişmesini istiyor	14.5
bilinmeyen	48.4

Kadınların büyük çoğunluğu (%26.5) (15.6+10.2+0.7) şiddete maruz kaldıktan sonra resmi kurumlara başvuruyor. Yalnız ailesine başvuran kadınların oranı % 20.9, ailesiyle birlikte mahkemeye başvuranlar ise % 4.5. Kadınların % 5.9'u arkadaş, % 27.5'i ise sosyal / aile / arkadaş desteği istemiş. İki ya da daha fazla yere / kişiye başvuranların oranı % 10.2.

Karakollara başvuran 90 kişinin % 43.3'ü görevlilerin kendilerini kocalarıyla barıştırdıklarını, % 13.2'si başvurularının kayda bile alınmadığını, alay ve tehditle geri gönderildiklerini söylediler. Kadınların sadece % 15.6'sı kendileriyle ilgilenildiğini ve şikâyetlerinin dinlendiğini belirttiler. Bu veriler kadınların başvurularının büyük bir çoğunlukla ciddiye alınmadığını, karakollardaki görevlilerin kadına yönelik şiddet konusunda ne kadar bilgisiz ve yetersiz olduğunu ve kadının vatandaşlık haklarının bilincinde bir yaklaşıma sahip olmaları gereğini ortaya koyuyor. Karakoldaki görevlilerin şiddete maruz kalan kadınların başvurularıyla ilgilenmemekle aslında suç işlediklerinin bilincine varmaları gerekiyor.

Değişik çözüm yolları deneyen ve şiddet ortamından uzaklaşmak isteyen kadınların % 61.9'u şiddet yaşadığı ilişkiden ayrılmış, % 11.4'ü ise halen şiddet yaşadığı ilişkiyi sürdürüyor. İçselleştirdikleri şiddet yüzünden çaresizleşen kadınlar kurtuluş olarak gördükleri için intihar girişiminde bulunabiliyorlar. Hiç intihar girişimi olmayan kadınlar % 11.9 oranındayken, intiharı düşünen, bir ya da birden fazla denemede bulunanlar % 13.2. İntihara ilişkin sorular genellikle güç sorulabildiğinden bu bölümde bilinmeyen oranı yüksek (% 74.9).

Şiddet sonucu tedavi görenlerin oranı % 19.2'yken, tedavi görmeyen kadınların oranıysa % 24.0. Bu soruda bilinmeyenlerin oranının yüksek olması Tablo 7'de belirtildiği gibi, kadınlardan bazılarının Mor Çatı'ya telefonla başvuru yapmaları, ya da başvuru sırasında kadını daha çok ilgilendiren diğer konular üzerinde durulması olabilir. Şiddet uygulayan koca, hakkında dava açılmasını engellemek amacıyla dikiş, acil tedavi ya da ameliyat gerektiren durumlar haricinde kadını hastaneye götürmüyor, evde tedavi ettiriyor. Bu da tedavi gören kadınların oranının düşük olmasına neden oluyor.

Şiddet yaşayan kadınlar çoğunlukla yaşadığı şiddeti kocaya (% 41.5) bağlıyorlar. Kocanın ailesi, yakınları ve başka kadın da % 2.6 oranıyla şiddetin gerekçeleri olarak kadınlar tarafından belirtiliyor. Kadınlar, % 2.1 oranda kendilerini de olaydan sorumlu tutuyorlar. Daha önceden de belirtildiği gibi kadınlar şiddetin gerçek nedenlerini görmeden önce ya kendilerini suçluyorlar ya da kocanın gösterdiği nedenlerle oyalanarak şiddetten uzaklaşma süresini uzatıyorlar.

Kadınlar erkeklerle ilişkilerini % 48.8 oranla tamamen olumsuz olarak, % 19.6 oranında da olumlu-olumsuz içiçe şekilde değerlendiriyorlar. İlişki-den beklentilerine bakıldığında kadınların % 25.4'ünün kesinlikle boşan-mak/ayrılmak istediğini, % 11.6'sının istemekle birlikte korktuğunu görüyo-ruz. % 14.5 oranında kadın boşanmak/ayrılmak istemiyor ancak bir şeylerin değişmesini istiyor, ki bu da bir inancı ifade ettiği gibi, kadınca bir yaklaşımla düzeltmeye çaba harcamayı seçtiğini de göstermektedir.

Tablo 9 Şiddeti Uygulayana Ait Bilgiler n=578

Şiddeti uygulayan kişi	YÜZDE (%)
Koca	75.4
Baba	2.1
Ağabey	0.7
birlikte olduğu kişi	6.6
birlikte oturduğu/ yanında kaldığı kişi	0.5
oğul	0.2
patron	0.3
anne	0.5
boşandığı/ ayrıldığı kişi	2.2
üvey baba	0.3
kendi ailesi	0.5
dul olduğu için aile/çevre baskısı	0.9
damat	0.2
bilinmeyen	9.5
Şiddeti uygulayanın yaşı	
<= 18	0.2
19-29	9.3
30-39	19.0
40-49	12.1
50-59	4.5
60-69	0.9
70+	0.3
bilinmeyen	53.6
Şiddeti uygulayanın eğitim durumu	
okur yazar değil	0.3
okur yazar	2.1
ilkokul mezunu	18.2
ortaokul mezunu	4.7
lise mezunu	6.6
meslek lisesi, enstitü mezunu	2.6
üniversite, yüksekokul mezunu	8.1
bilinmeyen	57.4
Şiddeti uygulayanın mesleği	
ilmi ve teknik eleman/serbest meslek sahibi	8.3
müşavir, direktör, üst kademe yönetici	1.0
idari personel	5.2
ticaret ve satış personeli	11.0
şahsi hizmet işlerinde çalışanlar	9.1
tarım, hayvancılık, balıkçılık	0.6
tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar	20.3
iktisaden faal olmayan (işsiz, öğrenci)	13.8
bilinmeyen	30.4
Şiddeti uygulayanın alışkanlıkları	
Yok	10.6
Alkol	22.0
Kumar	3.5
uyuşturucu madde, hap	1.1
alkol + kumar	8.0
alkol + uyuşturucu madde	2.8
alkol + kumar+uyuşturucu madde	8.5
bilinmeyen	43.8

Uyguladığı şiddeti nasıl gerekçelendiriyor***(n=260 bilgi veren kadın)**

ev işlerinin istediği gibi olmadığı	13.8
karı-koca ilişkilerinin bozukluğu	25.8
evde hükümlanlık sürmek isteği	13.5
kadını denetlemek amacıyla	13.8
kıskançlık	11.2
erkeğe tanınan haklara bağlı olarak	17.7
hasta ve sinirli olması	3.8
gerekçe göstermiyor	14.2
diğer	2.3
Aile içinde şiddet uygulayan başka kişiler	
yok	52.2
var	17.0
bilinmeyen	30.8

*Kadın birden fazla yanıt seçebildiği için yüzde toplamı yüzden fazla çıkabilir.

Şiddeti uygulayana ait verilerin yer aldığı dokuzuncu tabloda bilinmeyen oranının yüksekliği başvuruyu alan gönüllünün öncelikle kadımla, kadının yaşadıklarıyla ve talepleriyle ilgilenmesinden kaynaklanıyor. Kadına şiddet uygulayanların % 84.2'si (75.4+6.6+2.2) koca, birlikte olduğu kişi, ya da boşandığı/ayrıldığı kişi, % 4.5'i (2.1+0.7+0.2+0.5+0.3+0.5+0.2) ise akraba. Türkiye'de evli çiftlerde / birlikteliklerde kadımlarla erkekler arasında 5-10 yaş fark bulunuşu şiddet uygulayanların yaş ortalamasının kadınlarınkinden daha yüksek olmasına yol açıyor. Bu bölümde bilinmeyen oranı % 53.6. 30-49 yaş arasındaki erkeklerin oranı % 31.1. 50 yaş ve üstündeki erkeklerin oranında görülen düşüş, bazı durumlarda çocukların büyümesiyle kadının boşanma kararı almasından, büyüyen çocukların anneye arka çıkmalarından, yaşları ilerleyen erkeklerin fiziksel şiddet uygulama gücünü yitirmelerinden, bakımları için kadına muhtaç olmalarından kaynaklanıyor.

Şiddeti uygulayanın eğitim durumunu gösteren tabloda bilinmeyeninin oranının (% 57.4.) yüksek oluşu sağlıklı çıkarımların yapılmasını engellese de, şiddeti uygulayan erkekler arasında üniversite eğitimi almış kişilerin oranının lise eğitimi almış olanlardan, ortaokul mezunlarından ve okur-yazarlardan daha yüksek olduğunu görüyoruz. Bu veriler şiddet uygulayan erkeklerin eğitim düzeyi düşük kişiler olmadıkları görüşünü destekliyor.

Şiddet uygulayan erkekler değişik meslek gruplarından geliyorlar. Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma aracı kullananlar % 20.3'lük bir oranla en yüksek grubu oluşturuyor. İktisaden faal olmayanlar % 13.8, ticari ve satış personeli % 11.0, teknik elemanlar % 8.3, üst düzey yönetici, iş sahibi ve idari personel % 6.2 oranında. Şiddet uygulayanların meslekleri ve kazançlarıyla ilgili bilgiler yeterli olmadığından ailelerin sos-

yoekonomik seviyeleri ve kazancın aile içindeki dağılımıyla ilgili veriler de yetersiz. Ailenin geçim düzeyi, kadınların şiddet içeren ilişkiye dönme kararını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebiliyor.

Şiddeti uygulayanın yaşı ve eğitim durumuyla ilgili verilerde bilinmeyen oranı % 53 ve % 57. Başvuran kadınlar tarafından şiddeti etkilediği ifade edilen meslek ve alışkanlıklarda bilinmeyen oranı % 30'a ve % 43.8'e düşüyor.

Şiddeti uygulayanların % 10.6'sının herhangi bir kötü alışkanlığı yok, % 22'si alkol kullanıyor. Alkolle birlikte kumar alışkanlığı olanların oranı %8.0, alkolle birlikte kumar ve uyuşturucu madde alışkanlığı olanlar ise % 8.5. Şiddet uygulayan erkeklerin % 41.3'ünün alkol içeren alışkanlığı var. Kadınlar erkeğin şiddet uygulamasını kötü alışkanlıklarına bağlasalar da, bu tür etken maddeler erkeğin şiddet içeren davranışı daha da rahatlıkla sergilemesini sağlıyor. Erkek kendinde zaten şiddet uygulama ve hükümlük hakkı buluyor.

Şiddet uygulayan erkeğin şiddeti nasıl gerekçelendirdiğiyle ilgili bilgi 260 kadından alınabildi. Buna göre karı-koca ilişkisiyle ilgili olanlar % 25.8'lik bir oranla en belirgin gerekçe. Erkek, ev işlerini (% 13.8), kıskançlığı (% 11.2), hastalığı, sinirliliği (% 3.8) ve hayali, kadının parasını-mülkünü isteme gibi değişik türden (% 2.3) gerekçeler gösterse de, hiçbir gerekçe göstermeden erkek egemen toplumun verdiği statüyü kullanarak, evde hükümlük kurmak ve kadını denetlemek amacıyla şiddet uygulayabiliyor. Toplumun kendilerine verdiği gerekçelerle şiddet uygulayan erkeklerin oranı % 59.2. Yani, erkekler sudan bahanelerle veya hiçbir gerekçe göstermeden kadınlara şiddet uyguluyorlar

Kadına şiddet uygulayan diğer kişilerin varlığıyla ilgili bilinmeyen oranı % 30.8. Başvuruların % 52.2'si ilişkide oldukları erkek dışında bir başkasından şiddet yaşamıyor, ancak % 17.0'si ise aile içinde bir başkasından şiddet görüyor. Kadına şiddet uygulayan diğer kişiler, kocanın ailesinin erkek üyeleri (kaynıpeder, kayınbirader) ve bazen kayınvalide, kök ailedeki erkek üyeler.

Tablo 10 Başvuranların Gereksinimleri n=578

Hukuk danışmanlığı gereksinimi	YÜZDE (%)
yok	35.5
var	49.7
bilinmeyen	14.9
Psikolojik danışmanlık gereksinimi	
yok	61.8
var	31.1
bilinmeyen	7.1
Başvurunun diğer gereksinimleri* (n=417 bilgi veren kadın)	
iş	45.3
ev	21.1
sığınma	51.3
çocuklar için kreş	7.1
tıbbi yardım	4.3
iç dökme	33.8
çocuklar için psikolojik/pedagojik danışmanlık	1.0
parasal yardım	1.7

*Kadın birden fazla yanıt seçebildiği için yüzde toplamı yüzden fazla çıkabilir.

Onuncu tablodaki verilerde Mor Çatı'ya başvuran kadınların % 49.7'sinin hukuk danışmanlığına gereksinimi olduğu ve talepte bulunduğu görülüyor. Yasal haklarını bilememeleri kadınların kendilerini erkek karşısında güçsüz, çaresiz ve seçeneksiz hissetmelerine neden oluyor. Mor Çatı'dan psikolojik danışmanlık isteyen kadınların oranı % 31.1. Genellikle çok yoğun şiddet yaşayan kadınlar psikolojik olarak yıpranmış durumda geliyorlar. Psikolojik danışmanlık isteğinin çok yüksek olmamasının etkeni kadınların fiziksel şiddet ortamından uzaklaşmalarından sonra diğer sosyo-ekonomik ihtiyaçlarının ön plana geçmesi (iş bulma, çocuklarının okul ve kreş ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı, vb), psikolojik terapinin içeriği hakkında bilgi sahibi olamamaları, toplumumuzda psikolojik terapiye karşı olan yaklaşım/düşünce ya da verilen danışmanlık seanslarına gelmekte iş, yol, çocuk bakımı, evden çıkma vb nedenlerle zorlanmaları olabilir.

Yüksek bir oranda (%51.3) sığınak talebinde bulunan kadınlar, bu talepleri gerçekleştikten sonra kendi hayatlarını kurabilmek için büyük bir oranda kadın öncelikle iş (% 45.3) ve ev (%21.1) bulmak istediler. Çocuklarıyla birlikte gelen kadınlar kreş (% 7.1) ve çocuklar için psikolojik danışmanlık (% 1.0) talebinde bulundular. Tıbbi destek isteğinde bulunan kadınların oranı % 4.3. Kadınların % 33.8'lik bir bölümü de Mor Çatı'yı telefonda kısa bilgilendirme olarak adlandırılabilir bir gereksinimle aradılar. İstanbul'dan arayan kadınların bir bölümü ile İstanbul dışından arayan kadınların çoğunluğu telefonla kısa bilgilendirme danışmanlıkları aldılar.

Tablo 11 Mor Çatı Başvurularına Nasıl Destek Oldu? n=578

	YÜZDE (%)
Mor Çatı'ya nasıl ulaştı	
televizyondan duydu	7.1
gazete, dergi, radyodan duydu	4.0
Şişli/Bakırköy Belediyesi vasıtasıyla	6.9
PTT (118 yoluyla)	2.6
TÜYAP Kitap Fuarı	0.4
tanıdık (avukat, akraba, arkadaş) vasıtasıyla	13.8
Kadın Eserleri Kütüphanesi	0.3
karakol	1.0
İnsan Hakları Vakfı, İnsan Hakları Derneği	1.0
doktor, psikolog, klinik	1.7
Kadın Derneği, Kadın Kolları, Dayağa Karşı Kampanya	3.8
SHÇEK	0.3
bilinmeyen	57.1
Hukuk danışmanlığı aldı mı	
hayır	55.6
evet	35.8
telefonla/mektupla bilgi verildi	4.2
randevu verildi, randevuya gelmedi	2.1
avukat telefon numarası verildi	2.4
Psikolojik danışmanlık aldı mı	
hayır	72.3
evet	22.5
telefonla danışmanlık verildi	1.2
randevu verildi, randevuya gelmedi	3.8
psikologun telefon numarası verildi	0.2
Mor Çatı nasıl destek oldu?* (n=533 bilgi veren kadın)	
siğınmaevine yerleşmesine (belediye vb.)	5.6
ev bulmasına	1.3
gönüllü evinde kalmasına	4.3
avukatlığını üstlendi	7.9
destek grubuna girdi	2.8
mesleki rehberlik almasına	3.2
refakat ederek	5.3
iş bulmasına	6.0
çocuklarına kreş bulmasına	1.9
maddi destek verdi	5.3
giysi desteği verdi	3.6
ortak çatı bulmasında destek oldu	1.1
dertleşti/danışmanlık yaptı	61.0
hastaneye sevk etti	3.2
belediye siğınmaevi telefonu verdi	1.5
ensest vakalarında aile denetimi yaptı	0.2
SHÇEK misafirhanesine yerleşmesine	1.5
resmî makamlara suç duyurusunda bulundu	1.3
boşanmada destek oldu	4.5
mektupla cevap verdi	0.2
ilişki kurabileceği telefon numarası verdi, bilgi verdi	8.6
çocukların okula gitmeleri sağlandı	0.4
yüzyüze görüşme için adres verildi	2.1
ilgili kurumla ilişki kuruldu	2.4
Mor Çatı Kadın Siğınağında kaldı	6.8
tekrar arayacak, gelecek	3.8

*Kadın birden fazla yanıt seçebildiği için yüzde toplamı yüzden fazla çıkabilir.

Çeşitli yollardan Mor Çatı'ya ulaşan (n= 578) kadınların % 57.1'inin nasıl ulaştığı bilinmiyor. % 11.1'i (7.1+4.0) medya kanalıyla, % 11.3'ü (3.8+0.3+6.9+0.3) kadınlara ve çocuklara yönelik kuruluşlar ve Dayaa Karşı Kampanya* yoluyla, % 13.8'i tanıdıkları aracılığıyla, % 2.6'sı ise PTT (118)'den öğrenerek ulaştılar. Karakolların Mor Çatı'ya yönlendirdikleri kadınların oranı % 1.0.

Mor Çatı danışmanlıklarla ilgili talepleri büyük çoğunlukla karşıladı. Kadınların % 49.7'sinin talebi olan hukuk danışmanlığı % 44.5 (35.8+4.2+2.4+2.1) oranında, % 31.1'inin talebi olan psikolojik danışmanlık % 27.7 (22.5+1.2+3.8+0.2) oranında verildi. Talep oranıyla Mor Çatı'nın karşılayabilme oranı arasındaki fark, kadınların çoğunlukla verilen randevulara gelememelerinden kaynaklanıyor. Mor Çatı sığınağına alınan kadınların oranı % 6.8. Mor Çatı gönüllü avukatlarının davasını üstlendiği kadınların oranı % 7.9. Diğer sığınma evlerine yerleştirilen kadınların oranı % 5.6. Kadınların % 5.3'üne karakol, savcılık, hastane, hükümet tabipliği ve mahkemelerde refakat edildi, % 6.0'suna iş danışmanlığı, % 3.6'sına giysi desteği verildi. % 4.5'ine boşanmada destek olundu. % 3.2'si hastaneye sevk edildi. % 8.6'sına destek alabilecekleri diğer kurumların telefon numaraları verildi.

"Mor Çatı başka nasıl destek oldu?" bölümünde verileri yer alan 533 kadından % 61.0'ine telefonda ve yüz yüze görüşmelerde danışmanlık verildi, seçenekleri, yasal hakları üzerinde konuşuldu . Kadınlar sorunlarını, yaşadıkları şiddeti ifade ettiler. Mor Çatı'da başvuru alan kadınlarla yaptıkları görüşmelerde kadınlar, dostları, komşuları, arkadaşları, akrabalarıyla yaptıkları ve sonucunda kendilerini daha iyi hissettikleri dertleşmelerden farklı olarak, şiddetin kendilerine bilinçli uygulandığını, maruz kaldıkları şiddetin sorumlusu olmadıklarını farkettiler, suçluluk duygularından sıyrılabildiler. Bir tür bilinç yükseltme olarak da adlandırılabilir iç dökme görüşmelerinin oranının bu kadar yüksek oluşu kadınların bu konuda ne kadar da büyük bir gereksinim içinde olduklarını gösteriyor.

* Dayaa Karşı Kampanya: Bknz. Evdeki Terör

Tablo 12 Mor Çatı Sığınağı'nda Kalan Kadınlar n=34

	YÜZDE (%)
Şiddet uygulayanla ilişkisi ne oldu? n=34	
Boşandı/terketti ve yeni hayata başladı	32.4
Boşandı/terketti ve ailenin yanına yerleşti	14.7
Gerisi Döndü	44.1
Bilinmeyen	8.8
Yaşamında Neler Değişti*	
- Sığınakta kaldığı sürece	
İş buldu	41.2
ev buldu	20.6
eğitimini sürdürdü	3.0
ortak çatı tuttu	6.0
- Sığınak sonrasında	
Boşanma davası açtı-vazgeçti	6.0
Başkasıyla evlendi	3.0
Çocukları kendisi aldı	35.3
Mor Çatı ile ilişkisi aynı yoğunlukta sürüyor	32.4
Bilinmeyen	11.8
Şiddetle ilişkisi ne oldu? (n=25)	
Şiddet ortamına geri döndü-şiddet sürüyor	24.0
Şiddet ortamına geri döndü-şiddet yok	16.0
Şiddet ortamını terketti/boşandı şiddet görmüyor	60.0

* Kadın birden fazla yanıt seçebildiği için yüzde toplamı yüzden fazla çıkabilir.

Tablo 12'de Eylül 1995-1996 tarihleri arasında üç ay ya da daha uzun süreyle sığınakta kalan kadınlara ilişkin veriler bulunuyor. Bu tabloda daha uzun süreli bilgiye sahip olunan kadınların verileri değerlendirmeye alındı.

Bu bilgilerin incelenmesinde önemli olan noktaları saptarken üç ayrı perspektiften bakıldı. Birincisi, kadınların şiddet uygulayanla ilişkilerinin durumu, ikincisi kadınların şiddetle ilişkisinin ne olduğu, üçüncüsüyse kadınların hayatlarını yeniden oluşturma amacıyla yaptıkları girişimlerdi. Sayılar kadar ve hatta ondan daha da önemlisi kadınların şiddeti sonlandırma sürecinde yaşadıkları ve kendileri için attıkları adımlardı. Kadınlar sığınakta kaldıkları süre içinde Mor Çatı'nın desteğini her an yanlarında buluyorlar. Bununla birlikte, vurgulanması gereken nokta, kadınlar sığınaktan ayrıldıktan sonra Mor Çatı'nın sığınak sonrası dönemde de desteğinin kadınlar için çok önemli olduğu ve ilişkinin sürekliliğinin gerekliliğidir.

Eylül 1995'te Mor Çatı Sığınağı'nın açılmasıyla birlikte sığınak desteği alan kadınlara baktığımızda, kadınların % 47.1'inin (32.4+14.7) boşanıp/terkediip yeni bir hayat kurduğunu, % 44.1'inin ilişkiye geri döndüğünü görüyoruz. Sığınakta kaldıkları süre içinde boşanma davası açan kadınlardan % 6'sı daha sonra davadan vazgeçtiler. Şiddet ilişkisi hakkındaki soruları yanıtlayan 25 kadına baktığımızda da % 60'ının ilişkiyi terk ettiğini, % 16'sı-

nın ilişkiye geri dönmekle birlikte şiddeti sonlandırdığını görüyoruz. (Burada kadınlar fiziksel şiddeti yaşamadıklarından şiddeti sonlandırdıklarını düşünebiliyorlar. Fiziksel şiddet olmasa da sözel, psikolojik ve ekonomik şiddet yaşamaya devam ediyorlar. Diğer şiddet türlerini algılasalar da önemsemeyebiliyorlar.) Kadınların ancak % 24'ü şiddet yaşamaya devam ediyorlar. Bu verilerden çıkan ve altı çizilmesi gereken nokta, Mor Çatı Sığınağı'nda kalan ve Mor Çatı'yla ilişkisini sürdüren 25 kadından % 76'sının şiddeti sonlandırdıklarıdır. Bu oranın yüksekliği, kadınların aile içi şiddetten uzaklaşp yeni bir hayat kurabilmelerinde sığınakların önemli bir yeri olduğunu gösteriyor.

Kadınların hayatlarını yeniden oluşturma amacıyla yaptıkları girişimlere baktığımızda can güvenliklerinin sağlandığı sığınakta kalıp, dinlenip, kendilerini toparladıktan sonra % 41.2'sinin iş bulduğunu, % 20.6'sının tek başına bir eve yerleştiğini görüyoruz. Bilinçlenme sürecinden geçen kadınlar kadın dayanışmasının artmasıyla birlikte birleşerek ortak ev tutarak yaşamaya başladılar (% 6.0) ve bu da daha sonra sığınakta kalan kadınlar için bir örnek oluşturdu. Şiddet ilişkisinden uzaklaşp kendilerine yeni bir hayat kuran kadınların büyük bir oranı % 35.3 çocuklarını da yanlarına aldılar. Kadınlardan % 11.8'i ise hayatlarını düzene koyuncaya kadar çocuklarını babalarının yanında bırakmayı tercih etti.

Sığınakta kalan 34 kadından edinilen bilgiler ve yaşamlarında yaptıkları değişikliklere ilişkin verilere bakıldığında yukarıdaki sonuçları görüyoruz. Kadınların sığınak deneyiminden geçmeleriyle birlikte öncekinden çok farklı bakış açıları ve sosyal ilişkilerinde şiddetten uzak tutumlar içeren yaklaşımlar edindiklerini görüyoruz. Sığınakta kalan kadın sığınağa gelmeden önceki kadın değil artık... Her kadının yaşamı, deneyimleri ve kriterleri farklı olduğundan sistematik bir değerlendirme yapmaya çalışmak yerine sözü kadınlara bırakarak, sığınak deneyimlerini kendi ağızlarından 'Sığınak' bölümünde vermek istedik.

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN GENEL HATLARIYLA DEĞERLENDİRİLMESİ

Aile içinde ve dışında yaşanan şiddet genel hatlarıyla değerlendirildiğinde, kadınların eğitim düzeyiyle şiddete maruz kalmaları arasında doğrudan bağlantı bulunmadığı görülüyor. Şiddetin yalnızca düşük eğitim düzeyindeki kadınlara uygulandığına dair toplumda yaygın olan inancın doğru olmadığı bir kez daha kanıtlanıyor. Mor Çatı'ya üniversite mezunu başvurunun oranının düşüklüğü, onların şiddet yaşamadıklarının göstergesi değil. Eğitimli kadın çevre ve aile desteği görebiliyor ve iktisaden faal olması nedeniyle diğer seçeneklerini kullanarak (özel avukat, psikolog, ev tutabilme vb) çözüm bulabilecek durumda oluyor.

Eğitim görmüş kadınların büyük bölümü evlenmek üzere öğrenimlerini terk etmiş ya da evlendikten sonra mesleklerini sürdürmemişler. Şiddete uğrayan kadınlar büyük çoğunlukla mesleklerini "ev kadını" olarak tanımlıyor.

Şiddete maruz kaldıkları için evlilik birliğini bozmak isteyen kadınların çoğunun kendine ait hiçbir geliri (menkul, gayrimenkul, maaş, kazanç, nafaka vb.) bulunmadığı gibi, sosyal güvenceleri de yok. Kendine ait bir geliri olanlarına gelir düzeyleri kendilerine ve çocuklarına bakmaya yetecek düzeyde değil. Çoğunlukla evlilik sırasında edinilen mülklerin tapusu, kadının da parasal katkısı bulunmasına rağmen kocanın üstüne yapılıyor

Kadınlar büyük bir çoğunlukla uzun süreli fiziksel şiddete maruz kaldıklarında destek arıyorlar. Fiziksel şiddetle birlikte sözel, duygusal, ekonomik ve cinsel şiddete maruz kalsalar da sözel ve duygusal şiddet nedeniyle başvuruda bulunmuyorlar. Erkekler şiddeti hem kendi bedenleriyle hem de aletle uyguluyor, kadın üzerinde en etkili olan yöntemle sürdürdükleri şiddeti sistimli bir işkenceye dönüştürüyorlar. Kadınlar hamilelik döneminde de diğer dönemlerde olduğu gibi dayığa ve özellikle karnın tekmelenmesi şeklinde gerçekleştirilen şiddete maruz kalıyorlar. Kadınlar eve hapsedilerek en temel hakları olan istedikleri yere gidebilme özgürlükleri kısıtlanıyor ya da sokağa atılarak evlerinde yaşama hakkından mahrum ediliyorlar.

Şiddet uygulayan erkeklerin yarısından fazlası çocuklarına da fiziksel şiddet uyguluyor, ilgisiz davranıyor ya da korkutuyor. Kadınlar kendilerine uygulanan şiddete çeşitli nedenlerle katlanmalarına rağmen çocuklarına şiddet uygulandığında destek istemeye çok daha çabuk karar veriyorlar. Kız çocuklar, erkek kardeşin olduğu ailelerde, daha fazla şiddet görüyor. Erkekler çocuklarını sıra dayığıyla ya da uykudan uyandırarak dövüyor, sokağa atıyor, aç bırakıyor, dayakla tehdit ediyor. Çocuklar şiddeti hem yaşıyor, hem de iz-

liyorlar. Şiddete tanık olan çocuklarda gece işemeleri, uykuda gezme, okulda başarısızlık, ie kapanıklık, uyku bozukluğu, vb belirtiler görölüyor.

Fiziksel şiddete uğrayan kadınların büyük bölümü cinsel şiddete de uğruyor, dayaktan sonra zorla cinsel ilişki ve ters ilişki kurmaya zorlanıyorlar. Herhangi bir cisimle kadının cinsel organına saldırıda bulunma, doğum kontrolüne izin vermeme, kadının bedeni üzerinde hak iddia etme, fuhuşa zorlama, kaçırılarak tecavüze uğradıktan sonra zorla evlendirilme kadına uygulanan cinsel şiddetin kapsamına giriyor. “Bekareti bozulduğu” için kendisine tecavüz eden erkeklerle evlendirilen kadın, tecavüzcüye karşı cinsel isteksizlik duyduğu halde, bu kez karısı olarak kendisine tecavüz etmesine katlanmak zorunda kalıyor.

Kadınların özgüvenlerini yok etmeyi amaçlayan bir saldırı yöntemi olan sözel şiddet, genelde, duygusal şiddetle iç içe yaşıyor. Çok uzun süreli sözel ve duygusal şiddet yaşamış kadınlarda ruhsal yıpranma ve psikosomatik belirtiler görölüyor. Şiddet uygulayan erkekler, kadınlar için hayati önem taşıdığını sezdikleri nesne veya kişiye zarar vermekle, onları uzaklaştırmakla tehdit ediyorlar. Duygusal şiddette kullanılan tehdit unsurları arasında ilk sırayı çocuklar alıyor. Erkekler, çocukları, kadının şiddet ilişkisi içinde kalmasını sağlamak için kullanıyorlar. Şiddet içeren ilişkiyi esas olarak, sürdürmek isteyen taraf erkek olduğundan, ilişkiden ayrılmak isteyen kadınlar, en fazla ölümle tehdit ediliyorlar.

Erkekler, kadınları parasız bırakarak ya da yetersiz parayla evin geçimini sağlamasını bekleyerek, kadının kazandığı paranın hepsini elinden alarak ekonomik şiddet uyguluyorlar. Bunlar dışında hem kendinin hem de kadının kazancını yalnızca kendisine, kumarda, dışarda, birlikte yaşadığı kadına harcaması, kadını ve çocukları ne zaman geleceğini belirtmeden, evin giderleriyle ilgili sorumluluk duymadan evde beş parasız bırakarak terketmesi de ekonomik şiddetin erkek tarafından uygulanan diğer türleri.

Şiddet, tek nedenle gerekçelendirilmiyor. Erkekler şiddeti, ev işlerinde ve hizmette kusur, evdeki egemenliğine, erkeklik hak ve sorumluluklarına saldırı, kıskançlık vb. nedenlerle gerekçelendiriyorlar, kadın bir gerekçeyi ortadan kaldırdığında, bir başka gerekçe buluyorlar.

Şiddet uygulayan erkeğin davranışını açıklayıcı birkaç neden sunuluyor. Erkeğin şiddet içeren davranışı, işsizlik, eğitim, alkol kullanımı gibi aile dışı faktörlerle ya da karakter bozukluğu, kişilik sapması, psikopatolojik bozuklukla açıklanarak şiddet uygulayan “zavallı” ve “hasta” olarak nitelendiriliyor. Uyguladıkları şiddeti gerekçelendiren ve kendilerini haklı bulan erkeklerin temel hedefi ise kadının bedeni, davranışları ve bireysel özgürlüğü ü-

zerinde denetim kurmaktır. Kadının kimlerle görüşeceğini, nasıl hareket edeceğini, ne şekilde giyineceğini, çalışıp çalışmayacağını belirleyerek sosyal ilişkilerine ve davranışlarına, en temel hak ve özgürlüklerine müdahale amacını güderler. Şiddet değişik biçimlerde uygulanan ve birbirinden farklı nedenlerle gerekçelendirilen bir eylemdir. Şiddet uygulayan erkeklerin büyük bir kısmı, “kadının dövülmeden yola gelmeyeceğine”, kocaların “kadınlarını” dövme hakkı olduğuna, eşlerine istedikleri gibi davranabileceklerine, sınırlendikleri zaman hırslarını eşlerinden çıkarabileceklerine inanıyorlar.

Eğitim seviyesi yüksek olan erkeklerin şiddet uygulamaya daha az eğilimli olduğuna dair inanca rağmen, eğitim sistemimiz erkeğe, toplumsal roller açısından farklı öğretiler sunmuyor. Şiddet uygulayan erkekler arasında mimar, doktor, avukat, sanatkâr ve milletvekili vb'nin olması yüksek mevkide veya toplumsal normların “iyi bir iş” olarak nitelediği mesleklerden olmanın, erkeğin şiddetini engellemediğini gösteriyor

Şiddet uygulayan erkekler hakkında elde edilen veriler, kadınların anlatılarına dayandığı için erkeklerin geçmişteki aile yaşantılarıyla ilgili yeterli bilgi yok. Erkekler kendi kurgularını gerçeklikmiş gibi göstererek, şiddeti normal bir davranış biçimi olarak değerlendiriyorlar. Bu da bize “normal” ve “doğal” olarak gösterilmeye çalışılan erkeklik rolünün sorgulanmaya ne kadar muhtaç olduğunu kanıtıyor. Şiddet sistemli bir biçimde öğretiliyor ve toplumsallaşma sürecinde ödüllendirilen bir davranış biçimi olarak kabul görüyor. Her yerde karşımıza çıkan şiddet, kadınların, şiddet eğilimli erkeklerden kaçması, saklanması, kapıları kilitlemesi, tecavüz korkusuyla geceyarısı sokağa çıkmamasıyla çözümlenebilecek bir sorun değildir. Bunlar şiddeti önleyen çözümler değil kadınların yaşamlarını kısıtlayan, otokontrol geliştirmelerine neden olan, kamusal alana çıkmalarını engelleyen uygulamalardır.

Kadınlar şiddet uygulayan erkeklerle öncelikle iletişim kurmayı deneyerek sorunlarını çözmeye çalışıyorlar. Yaşadıkları şiddetin erkeğin bir probleminden kaynaklandığını düşünen kadınlar, sanki mağdur olan erkeklermiş gibi onlara destek olma yolunu seçiyorlar, ancak bu girişimleri sonuçsuz kalıyor. Kadınların büyük çoğunluğunun şiddet uygulayan erkek ve ilişkileri hakkındaki duygu ve düşünceleri bütünüyle olumsuz. Olumlunun ve olumsuzun iç içe olduğu, karışık duygulara sahip olanlar da var. Kadınlar şiddet uygulayan erkeğe karşı olumlu hisler besleseler bile çoğunlukla, şiddet ilişkisinden ayrılmak istediklerini belirttiler. Ancak çevre ve aile baskısı, öldürülme korkusu, çaresizlik, çocukların varlığı ve sorumluluğu, ekonomik zorluklar, yüksek kiralar, işsizlik onların isteklerini gerçekleştirmelerini güçleştiren

etkenler arasında sayılabilir.

Şiddet uygulayan erkeklerin bir bölümünün şiddetten sonra barışmak için “değişme sözü” vermesi, kadınların yaşadıkları ikilemi içinden çıkılmaz hale getiriyor. Kadınlar, bir süre kocaya inanmayı seçiyor. Ancak, tekrarlanan şiddet ve hiç değişiklik olmadan geçen yıllar kadınların “düzeler” umudunu kaybetmelerine yol açıyor. Kadınların, şiddet yaşanan ilişkiden uzaklaşma çabaları, onların şiddete boyun eğmediklerinin, şiddeti kabul etmediklerinin bir göstergesidir.

Mor Çatı'ya birkaç kez başvurmuş her kadın ilk ya da ikinci ya da üçüncü ya da ... başvurularındaki ilk kadın değil artık. Hukuksal ve bireysel haklarını öğrenmiş, utanç duygusundan kurtulmuş, alternatif yaşam biçimlerinden haberdar olmuş, şiddet ve türleri konusunda bilgilenmiş, çalışıp, geçimini sağlayabilen, başkalarıyla arasına sınır koymayı ve “hayır” demeyi başarabilen biri. Boşanan ya da evine dönen ancak şiddeti aynı yoğunlukta ya da hiç yaşamayan, hayatını kendisinin kontrol edebileceğini gören, özgüvenini kazanma yolunda adımlar atan ve geleceğe umutla bakan bir kadın..

Kadınlarda Özgüven Yitiminin Araçlarından Biri Ders Kitapları

Firdevs HELVACIOĞLU-GÜMÜŞOĞLU

Doğduğu andan itibaren insan, önceden belirlenmiş toplumsal kurallar ve yapılarla çevrelenir. Toplumsallaşma adı verilen süreçte çocuklara; bu yapılarla uyumlu bireyler olmanın tüm bilgileri, bazen zorla-cezayla, bazen de “doğal” bir sürecin “doğal” bir parçası olarak öğretilir.

Toplumsallaşmanın gerçekleştiği en temel kurum aile olmakla birlikte, aileden sonra eğitim kurumlarının da bunda, hiç de küçümsenmeyecek bir rolü vardır. Çocuğun okulda aldığı eğitim-öğretim, aileden edindiklerinden daha sistematik bir niteliğe bürünür. Devletin kurumları aracılığıyla verilen eğitim; tek tek ailelerin çocuklarına verdiği eğitimden çok daha ciddi sonuçlara yol açabilecek niteliktedir. Çünkü devlet eğitim-öğretime ilişkin her türlü ideolojik aygıtı elinde bulundurur ve dilediği biçimde kullanma özgürlüğüne sahiptir. Burada tartışmaya açmak istediğimiz nokta bu ideolojik aygıtın varlığı değil, içeriğinin niteliğidir. Bu içeriktir ki; ya bilimsel ve özgür düşünen yurttaşlar ve dolayısıyla yaşamda özgür duruşlu kadınlar-erkekler yaratır. Ya da yalnızca kul kimliğine sahip kuşaklar yetiştirmek amacıyla, cinsler arasında varolan toplumsal eşitsizlikleri derinleştirerek yeniden ve yeniden üretir. İşte Türkiye'nin eğitim tarihi ve özellikle ilk ve ortaokul ders kitapları; bu iki zıt anlayışın mücadelesine, esas olarak da ikincinin zaferine ilişkin örneklerle doludur.

1928'den yani Latin harflerine geçişten itibaren araştırmaya konu ettiğimiz ders kitaplarının tümünde, yukarıda sözü edilen iki anlayışın da çok ilginç örnekleri bulunmaktadır. (*) 1928'den 1945'e kadar olan dönemde, ders kitaplarının içeriği tümüyle bilimsel bir yaklaşımla yazılmış. Kitaplarda yer alan konuların seçiminde günün gereksinimlerine uygun ve son derece yalın bir anlatım sözkonusu. Ortaçağ değerlerine ve özellikle dinci gericiliğe karşı ciddi bir mücadele yürütülüyordu. 1945'ten sonra basılan ders kitaplarında ise giderek tersi bir durum gözlenmektedir.

Konumuz açısından bakıldığında ise; 1928-1945 arası, Türkiye tarihinde kadınların toplumsal yaşamda en çok destek gördükleri, erkek yurttaşla eşit tanımlandıkları, hatta her alanda erkeklerden daha da fazla yüreklendirildikleri dönemdir. İlk ve ortaokul ders kitapları bunu yüzlerce örneği ile doludur. Oysa 1945'ten günümüze kadar olan süreçte; kadının tümüyle kamusal alandan dışlandığı, kimliksizleştiği, yalnızca ev-eş-çocuklar üçgeni içinde edil-

gen olarak tanımlandığına ilişkin örneklerle karşılaşırız. Şimdi bu örnek-
lere kısaca bir göz atalım.

Aile İçi İş Bölümü Cumhuriyet'in ilk yıllarında ders kitaplarında aile içi
iş bölümü "kadın işi-erkek işi" ayrımı temelinde anlatılmıyor. Kadının ve er-
keğin ailede yüklendiği görevler birbirinden kesin sınırlarla ayrılmamış.
1928 yılında ilkokul 4. sınıflarda okutulan Yurt Bilgisi ders kitabında şu söz-
ler bulunuyor:

"Şu annem, görüyor ve anlıyorum ki hiçbir işte babamı yalnız bırakmıyor,
her şeyde ona yardım ediyor. Demek ki babamla annem arasında sıkı bir te-
sanüt (dayanışma) var... Babam geçende bana bir de 'müşterek maksat'tan
bahsetmişti. Bizim ev de müşterek maksatla vücuda getirilmiş bir müessese
olacak. Babamla annem birleşmişler, hem kendilerinin, hem çocuklarının sa-
adetini temin etmek için çalışıyorlar... Anneyle baba galiba her evin temel ta-
şı."1

Görüldüğü gibi Cumhuriyet ailesi; ortak amaçla bir araya gelmiş, 'birbir-
lerini ve çocuklarını' düşünen, sevgi duyan, görece eşit eşlerden oluşuyor. Eş-
lerin; çocuklarının mutluluklarının yanı sıra, kendi mutlulukları için de çalış-
maları oldukça anlamlı. Cumhuriyet ailesi iki açıdan 1945, özellikle de 1950
sonrası aileden ayrılıyor. Birincisi anne ve baba birbirini düşünüyor. Sevgi te-
melli bir ilişki. İkincisi, sorumluluklarda hiyerarşik bir sıralama yok. İkisi
birden "her evin temel taşı". Oysa 1950'lerden itibaren; ders kitaplarının bü-
yük çoğunluğunda "baba evin direğidir", değerlendirmesiyle karşılaşırız.
Babayı ailedeki hiyerarşinin tepesine oturtan bu anlayışın doğal sonucu ola-
rak, kadınlara uygun görülen rol yuvarının "...iç işlerinden" sorumlu olmasıdır.

"Aile bireylerini doyurmak, onların sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için
para kazanmak durumundadır."2 diye anlatılan da erkektir. "Ailede babanın
sorumluluğu çok fazladır. Anne babanın yardımcısı ve dert ortağıdır. Ailenin
bakımı, temizliği, yemeğin hazırlanması ve benzeri işler hep onun görevi-
dir."3 Babaya verilen sorumluluktaki "fazlalık" sahip olduğu haklar konusun-
da da kendini göstermektedir. Çünkü o, aynı zamanda ailenin de "başka-
nı"dır. Paranın sahibi de babadır. O, "Paranın yerli yerinde harcanmasına
dikkat eder."4 Ayrıca bu konum babaya, aile bireylerinin tümünün zorunlu
saygısını da gündeme getirmektedir. Baba ailede her alanda tek yetkilidir:

"Aile fertleri, aile başkanının kararlarına saygı gösterirler. Aile bütçesinin
düzenlenmesi aile başkanına bırakılmıştır. Harcamalar aile başkanının karar-
ları ile yapılır. Yapılacak tüm işlerde aile başkanına danışılır."5 Oysa
1930'larda ders kitaplarında "Parayı kazanmaktan ziyade yolunda kullan-
ma"nın6 hüner sayıldığı kız çocuklarına öğretilmekteydi.

Ders Kitaplarına Göre Kadının Toplumdaki Yeri Ders kitaplarına göre; kadının bu toplumdaki yeri tek kelimeyle kutsal. “Kutsal” sayılmasının nedenlerinden biri anneliği-evkadınlığı, diğeri ise savaşta gösterdiği “fedakârlıkları-kahramanlıkları”dır. Herhangi bir insanın yurt savunmasında yapmış olduklarının abartılması söz konusu olmadığı halde, kadınların savaşta gösterdiği çabaların özel bir durum gibi anlatılması cinsiyetçi ideolojinin doğal bir uzantısı. Çünkü bu düşünceye göre; ülkenin sahibi erkeklerdir ve kadınların evlerinden çıkıp savaşa katılması olağandışı görülür. Kadınların, erkeğe özgü görülen kahramanlık sıfatını tek başına taşıyamayacağı düşünülür ki “fedakârlıkları”yla anılır. Diğer yandan da ders kitaplarına; kadının uygar bir insan olarak eğitim görmesi, meslek sahibi olması, üretmesi, politika yapması, dünyada olup bitenden haberdar olması, istediği zaman çocuk sahibi olabilmesi vb. gibi temel insan haklarından yoksun bırakılmasının bir tablosunu görebiliyoruz. Bu yoksunluk ders kitaplarında kadına ilişkin her örnekte ortaya konuyor. Kadının toplumdaki yerinin kutsallığı gibi içi doldurulmamış açıklamalarla, bu yoksunluk gizlenmeye çalışılıyor.

Kadın Narin ve Şirin, Erkek Güçlü ve Akıllı 1952 yılı Hayat Bilgisi 3. sınıf kitabındaki “Kalabalık Aile” başlıklı dizelerde geleceğin kız ve erkeklerinde olması istenen kişilik özellikleri, mesleki yönelimleri ve dolayısıyla toplumsal rolleri anlatılıyor. Alfabenin 28 harfiyle kadın ve erkek isimleri kullanılarak yazılan dizelerde, kadınlara dokuz erkeklere ondokuz isim ayrılmış. Bu özelliklere göre, kızların yönlendirildiği meslekler, 1945 sonrasında ders kitaplarının kadına bakışımı: ana niteliklerini veriyor.

Bu nitelikler şöyle sıralanabilir; Duygu terzi olacak akıllı dikişte. Hale nazlı bir kız; ne konuşur ne güler. Işık’sa yumuşacık, nazlı ve şirin bir kız. Pek çabuk hastalanır, hiç zora gelmez. Jale süsüne düşkün, modadan ayrılmaz. Onun kadar süslenen bulunmaz. Leyla çok temiz bir kızdır, işi ütü çamaşır. Hem beceriklidir, iş eline yakışır. Nazlı küçük ama işe yarıyor. Ortalık süpürüyor, toz örümcek alıyor. Kızların ortak özellikleri; yumuşacık, nazlı, zayıf (zora gelmez), şirin, süsüne düşkün ve becerikli olmaları. Erkeklerin kişilik özellikleri de şöyle belirlenmiş: hesaplı, güçlü, akıllı, yetenekli, kahraman, açık göz vb.

Henüz sekiz dokuz yaşlarındaki kız çocuklarına sunulan kadın modeli; cinselliği metalaşmış becerisi eviçi alanla sınırlı, sessiz, entellektüel kapasiteden yoksundur. Dolayısıyla bağımsız bireyler olmalarına yönelik hiçbir veriye de sahip değiller. Bu kadın modeline uygun görülen tek meslek, ev kadınlığını saymazsak terzi oluyor. Oysa erkek çocuğun önünde pek çok seçenek bulunuyor; Onlar; yazar, kaptan, sporcu, mimar, mühendis, bankacı,

ressam, subay, müzisyen, oyuncu olma haklarına, ayrıcalıklarına sahipler. Erkekler; üreten, yöneten ve bağımsız.

Boşanma Olgusuna Farklı İki Yaklaşım: Kadınları ev içi alanda tanımlayan anlayış, doğal olarak kadınlara evlilik dışında da bir yaşam hakkı tanımaz. Çünkü kadın evlenmişse, geri dönüşü çok zor, hatta imkânsız bir yoldadır. Bu yolun dışına çıkmak isterse, önce hakimleri daha sonra da ders kitapları yazarlarını ikna etmesi gerekir. Galiba en zoru da sonuncusudur. Kanuni şartları taşımayan, yani sağlıklı tutarlı bir aile kurma yönünde yeterli görülmeyenler, nasıl kendiliklerinden bir aile kuramıyorlarsa, toplum ortaya koyduğu kanunla buna engel oluyorsa, *aile birliği de kurulduktan sonra da bu keyfi sebeplerle yıkılmaz*”⁷ Sözü edilen “keyfi”liğin içine; kadının şiddete, hakarete, sevgisizliğe maruz kaldığını iddia etmesi, artık ev işi yapmak istemediğini söylemesi vb. pek çok neden girebilir. Oysa 1930’larda ders kitapları tam da bu anlayışlarla mücadele temelinde yazılmıştı. “...bir kadın kocasından hoşnut değildir, ikide birde ondan hakaret görüyor. Böyle bir adamla ömür sürmesini istemeyen bu kadın da Hukuk Mahkemesi’ne başvurur.”⁸

Ders kitaplarındaki cinsiyetçiliğe kısaca göz attığımızda; 1928’den günümüze dek öğretmen anneden hizmet eden anneye doğru bir gidiş olduğunu saptayabiliyoruz. Kadınlar sürekli eşlerine ve çocuklarına bağımlı anlatılırken, aile dışında varlıklarından söz edilmemektedir. Çalışan kadının anlatıldığı bölümlerde bile kadının asıl işinin ev kadınlığı olduğuna vurgu yapılmaktadır. Kadınların meslek sahibi olabildiği fotoğraflarda bile, anneliğin uzantısı mesleklere göndermeler yapılmaktadır.

Ders kitaplarındaki cinsiyete dayalı rol ayrımıyla, kadınlara karşı sistematik olarak suç işlenmektedir. Kadınlarda özgüven gelişimine engel olan, bağımlılığın ideolojisini küçük kız çocuklara veren bu eğitim anlayışına karşı ciddi bir mücadele başlatmak gerekmektedir. Bu ideolojidir ki kadınların; şiddete, tecavüze, aşağılanmaya yıllarca, hatta bazen yaşamları boyunca boyun eğmelerine yol açmaktadır. Üstelik de duyguları, bedeni, özgüveni sakatlanan kadınlar “nerede hata yaptım?” diye kendilerini suçlayabilmektedir. Cinsiyetçi ideolojinin başarısı da buradadır!

* Ayrıntılı bilgi için bkz.: *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik*, Firdevs Helvacıoğlu- Gümüsoğlu, Kaynak yayınları, İstanbul, 1995.

DİPNOTLAR:

- 1) Refik Ahmet Yurt Bilgisi 4. sınıf, İkdam Matbaası, 1928, İstanbul, s:21.
- 2) Kaya, Selahattin Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi, Gendaş A.Ş. 1997, İstanbul, s:28.
- 3) agk. s:28
- 4) Erişik, Şevki-Yalçın Erol- Ünsal Kemal, Hayat Bilgisi, 1. Sınıf, İnkilap ve Aka Yayınevi, İstanbul, 1975, S.33.
- 5) Öğün, Vedat Hayat Bilgisi 3. sınıf, Öğün Yayınları, Ankara, 1987, s:28
- 6) İçsel, Nazım Aile Bilgisi Orta 2, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1937, s:56
- 7) Vatandaşlık Bilgisi Orta 3, MEB, 1992, s:30.
- 8) Yurt Bilgisi 5 Sınıf, Türk Kitapçılığı Ltş 1933, s:28.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

•

SAYILARLA CİNSEL ŞİDDET

Tecavüz

Tecavüz, bir erkeğin başka bir insana, karşısındakinin iradesine rağmen uyguladığı iktidar amaçlı cinsel saldırganlıktır. Tecavüz, kesinlikle bir güç ilişkisinin sonucu olarak ortaya çıkar. Yani, güçlü konumdaki kişi karşısındakine, bazen zorla, bazen de konumunun verdiği yaptırım gücüyle cinsel şiddet uygulama hakkını kendinde bulur. Erkeğin, güç kullanarak, korkutarak veya ilaç-alkol gibi bir madde ile yargılama yeteneğini etkileyerek isteği ve rızası dışında bir kadınla ya da rıza gösterme yaşının altında olan bir çocukla yaptığı cinsel girişimlerin tümü ırza tecavüzdür.¹

Türkiye genelinde 1990 yılı itibariyle 15.962 tecavüz, küçükleri baştan çırkarma ve iffete taarruz davası, 1994 yılı itibariyle de 13.862 dava açıldı.² Bu vakaların % 95.2'sinin faili erkek. Gerçek tecavüz vakalarının yukarıda verilen rakamlardan çok daha yüksek. Çoğunlukla kadına yönelik bir şiddet türü olan tecavüz açıklandığında, karşılaşılan zorlukların fazlalığı kadınları şikâyet etmekten alıkoyuyor. Tecavüze uğrayanların başvurabilecekleri özel eğitimli adli ve tıbbi birimler bulunmadığından, gerekli yasal düzenlemeler yapılmamış olduğundan, olayın şoku katlanmış bir travma şeklinde yaşanıyor. Kadın kendisine karşı gerçekleştirilmiş saldırganlığı yaşamak zorunda kaldığından, hem bedenen zedelenmiş hem de edilgen bir konumda kaldığı ve isteği dışında olaylar yaşadığından psikolojik olarak yıpranıyor. Tecavüze uğradığını ispat etmek zorunda kalıyor. Tecavüzün ispatlanması zorunluluğu nedeniyle, kadınlar özellikle ispat edemeyecekleri durumlarda kendilerine inanılmayacağı endişesini duyduklarından tecavüze uğradıklarını kimseye söyleyemiyorlar. Tecavüzü ispat ettiklerinde ve kanuni yollarla haklarını aradıklarında ise olayları kıskırttıkları ve saldırıdan zevk aldıkları suçlamasıyla karşılaşıyorlar.

Aileler, "namuslarını temizlemek" endişesiyle, "bekareti bozulan", başkasıyla "evlendiremeyeceklerini" düşündükleri kızlarını saldırganla evlendiriyor, bir ömür boyu saldırganıyla birlikte yaşamaya mahkûm ediyorlar. Tecavüzün travmasını yaşayan kadın tecavüzcü erkeğe karşı cinsel isteksizlik duyduğundan evlilik hayatı da çoğunlukla tekrarlanan tecavüzler ve aile içinde yaşanan şiddetle sürüyor. Sonuç olarak, tecavüze uğrayan kadın, şiddet göreceği bir evliliğe ömür boyu mahkûm edilerek cezalandırılıyor.

Evlilikte Cinsel Şiddet

Kadınlar evlilik/birliktelik içinde birkaç tür cinsel şiddet yaşıyorlar. Bunların tümü de erkeğin sahip olduğunu düşündüğü hükümranlık haklarından kaynaklanan, kadının bedenine yönelik davranışlardır. Erkek, evlilikle kadının bedenini sahiplenme ve kadının cinsel yaşamını kontrol etme hakkını elde ettiğini, istediği zamanda, yerde ve şekilde kadının kendisiyle cinsel ilişkiye girmek zorunda olduğunu düşünüyor. Erkekler doğum kontrolüne izin vermemekle kadının kendi bedeni üzerindeki hakkını elinden alıyorlar, kadını fuhuşa zorlamakla kadının bedenini mal gibi görüyorlar.

Erkek, evlendiği andan itibaren kadının bedenine sahip olduğunu düşündüğünden, fiziksel şiddete uğrayan kadınların büyük bölümü cinsel şiddete de uğruyor. Fiziksel şiddete uğrayan kadınların büyük bir çoğunluğu dayaktan hemen sonra şiddet uygulayan erkeğin cinsel ilişki kurma isteğiyle karşılaşılıyor, reddedince de tecavüze uğruyor. Kocalar zorla ters ilişki kurma ya da kadını buna zorlamayla da cinsel şiddet uygulayabiliyorlar. Kocanın ters ilişki teklini kabul etmeyen kadınlar, çok yoğun bir biçimde hem fiziksel hem de cinsel şiddete uğruyorlar. Mor Çatı'ya başvuran kadınların maruz kaldıkları cinsel şiddet içeren davranış oranı % 31.7 (bkz. Tablo 7). Fiziksel şiddetle birlikte cinsel şiddet içeren davranışın görülme oranıysa % 29.8. Oranlardaki yakınlık, fiziksel şiddet sonrasında yaşanan cinsel şiddet konusunda bir fikir verebilir. Cinsellikle ve cinsel şiddetle ilgili sorular Mor Çatı'nın ilk yıllarında hem sorulması hem de yanıtlanması zor olduğu düşünülerek sorulmadığından, bu oranın aslında çok daha yüksek olması mümkündür. Bununla birlikte, bir başka etken de evlilik içi tecavüze uğramış kadının, yaşadıklarının adını koymakta zorlanmasıdır. Kadınlar, konuşma ilerledikçe cinselliği şiddetle iç içe yaşadıklarını belirtse de, evliliği kocanın cinselliğinin tatmin edildiği bir anlaşma şeklinde görmeye şartlandırıldıklarından, bireysel haklarını bilmediklerinden, çoğu zaman kocanın davranışını saldırganlık olarak tanımlayamıyorlar.

Evlilik içi tecavüz, Türk Ceza Kanunu'nca kabul edilmeyen bir kavram olsa da, tecavüz eden ve edilen arasında halen süren ya da bitmiş bir evlilik/birliktelik ilişkisinde gerçekleştirilen bir saldırganlıktır.³ Evli veya bekâr, yetişkin ya da çocuk, her bireyin bedenine kendi istediği zaman istediği gibi dokunulabileceği ve cinselliğini istediği zaman istediği gibi yaşayacağı kanunlar çerçevesinde de kabul edilmelidir. Kadınların bedenini kontrol etme, cinsel bir yakınlık yaşama, çocuk sahibi olma veya doğum kontrolüne karar verme hakkı vardır. Kocasını dahil hiç kimse, bir kadını fiziksel veya duygusal şiddet uygulayarak veya bunlarla tehdit ederek cinsel ilişkiye mecbur edemez. Evlilik bir kadının istemediği zaman sevişmeme hakkını elinden almaz.⁴

DİPNOTLAR:

- 1) Yüksel, Şahika "Tecavüz: İktidar Amaçlı Cinsel Saldırganlık", Evdeki Terör, Mor Çatı Yayınları, 1996, İstanbul, s: 113.
- 2) Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1990'lı Yıllarda Türkiye'de Kadın, 1996 s: 27-33..
- 3) Kaya, Ayşegül "Türk Ceza Kanunu'nda Evlilik İçerisinde Tecavüz", Evdeki Terör, Mor Çatı Yayınları, 1996, İstanbul, s: 140-142.
- 4) Yüksel, Şahika a.g.m., s: 121.

Aile İçinde Çocuğun Cinsel Tacizi: Ensest

A.Ufuk Sezgin

Ensestin Tanımı:

Literatüre baktığımızda ensestin tek ve kesin bir tanımını bulmak mümkün değildir. Tanım disiplinlere göre farklılık gösterir. Hukukun tanımıyla psikolojinin tanımı birbirinden farklıdır.

Gottlieb (1979), sosyal içerikli bir yaklaşımla ensesti aile üyeleri arasında kanunlar ve sosyal normlar ile yasaklanan cinsel ilişki olarak tanımlamaktadır. Claude Levi-Straus, ensest yasaklarını şu şekilde betimlemektedir. “Ensest yasakları toplumsal bir kural oluşturduğundan sosyal ve kültürel bir olgudur. Ancak aynı zamanda iki yönden doğa kanunu olarak da karşımıza çıkar. Birincisi, ensest yasakları evrenseldir. Yani her kültürde ensesti yasaklayan bir kural bulunur. İkincisi, ensest yasakları insanın doğaya ait bir yönüne, yani cinsel yaşamına bir kalıp getirirler. Amerikan Sağlık, Eğitim ve Korumaya Bölümü’nün 1980’deki tanımına göre “Aile içi yaşamında ana-baba figürüne, gücüne ve otoritesine sahip kişilerin çocuğu cinsel anlamda taciz etmesi” olarak kabul edilmiştir. Son çalışmalarda üzerinde ortak kararın olduğu ensest tanımında her türlü erotik hareket (sözlü, sözsüz, fiziksel, görsel) veya aile üyeleri arasındaki evli olanlardan başka üyelerin bu şekilde davranışlarına ensest denir.

Cinsel tacizlerin büyük bir çoğunluğu bildirilmeyip gizli kaldığı için kesin bir oran bildirmek mümkün değildir (Finkelhor, Hotaling, Lewis & Smith 1990). Russel’a (1984) göre ulusal rapor sistemlerinin olmaması da kesin sayıların bilinmesini engellemektedir. Hem bu sebepten, hem de Türkiye’de yapılan cinsel taciz çalışmaları çok sınırlı sayıda olduğu için ne oranda ensestle karşılaştığımızı kesin olarak söylemek mümkün olamamaktadır.

Mor Çatı’ya telefonla ya da gelerek başvuran 1259 kişinin 538’inden yeterli bilgi alınmış. 538 kişiden 185’i yani %35’i cinsel şiddete uğradığını bildirmiş. Klinik çalışmalarımızdan elde ettiğimiz bilgilere göre çocukluk çağı cinsel istismarı büyük oranda aile içinde ya da çocuğun tanıdığı kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Cinsel şiddete uğrayan 185 kişiden 48’i aile içi cinsel şiddete maruz kalmış, yani cinsel şiddete uğrayanların %26’sı ensest mağduru olduklarını bildirmişlerdir. Russel ve Wyatt’ın (1985) araştırmasında 18 yaşına kadar %35-45 oranında mağduriyetin olduğu, temasın olmadığı durumlarda ise % 54- 62 oranında mağduriyetin olduğu bildiriliyor.

Cinsel taciz yaşayanlardan Mor Çatı kadın sığınağına başvuranların yaşlarına bakıldığında,

- kadınların 37'si 14 yaşının üzerinde
- 14 yaşın altında 7 kişi anneleri tarafından getirilmişlerdi; bu çocuklardan 2'si erkekti.

-14 yaşın üstündekilerin yaş ortalaması 23'dür.

Mağdurların eğitim düzeyi:

Mor Çatı Kadın Sığınağı'na başvuran ensest mağdurlarının;

- % 4'ü okuma yazma biliyor
- % 29'u ilkokul mezunu,
- % 15'i ortaokul mezunu,
- % 17'si lise mezunu,
- % 35'inin öğrenim durumu bilinmiyor.

Mağdurların işi:

- % 45'i çalışıyor,
- % 29'u çalışmıyor
- % 22'si öğrenci

Mağdurların medeni durumu:

Mor Çatı'ya başvuran ensest mağdurlarının

- %75'i hiç evlenmemiştir,
- %21'i ise nikahlı yaşıyordu,
bu kadınların yalnızca
- %2'si boşanmıştır.

Klinikte izlediğimiz ensest mağdurlarında büyük çoğunluğun bekâr olması Mor Çatı'ya başvuran ensest mağdurlarıyla paralellik göstermektedir. Evlenme yaşının oldukça düşük olduğu Türkiye'de mağdurların bekâr kalma oranlarının yüksekliği dikkat çekicidir. Evli olan ensest mağdurları çocukluklarında yaşadıkları cinsel taciz yüzünden kocaları tarafından aşağılanıyor, hatta şiddete uğruyorlardı. Bu mağdurlar Mor Çatı'ya yaptıkları başvuruda geçmişte yaşadıkları ensest yüzünden kocalarından baskı gördüklerini bu yüzden boşanmak ve hukuki destek istediklerini belirtmişlerdi.

Cinsel tacizi yapan:

Genel bir çalışmada tacizciler ebeveyn figürünü oluşturan kişiler olarak bulunmuştur (baba, dede, amca, ağabey, dayı) (Finkelhor ve Ark1990, Saunders, Kilpatrick, Resnick, Hanson & Lipovsky,1992). Aile içinde meydana gelen tacizin % 60'ı öz babalar tarafından gerçekleştiriliyor.

Mor Çatı ensest olgularında cinsel saldırıların;

- %58'i baba
- %17'si öz ağabey
- % 8'i amca-dayı

- % 6'sı üvey baba
  - % 6'sı kuzen
  - %4'ü üvey ağabey
- tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu sonuçlar Mor Çatı dışındaki başvurular ve hatta dünya literatürüyle de benzerlik göstermektedir. Cinsel tacizin yaşandığı evlerde çoğunlukla fiziksel şiddet ve zorbalık görülmektedir. Tacizci neredeyse bütün ev halkını, sıklıkla eşini döver, çocukların buna şahit olup ürkmelerini sağlar. Evdeki bu şiddetten çocuklar da paylarını alırlar. Ayrıca cinsel taciz sırasında veya dirençle karşılaşıldığında da sıklıkla fiziksel şiddet, tehdit uyguladıkları bilinmektedir. Tacizciler cinsel şiddet uygulayacakları mağduru zorbalıklarıyla sindirir, korkutur, ölümlü veya cezayla tehdit ederek iyice savunmasız hale getirirler, bunların hiç biri olmazsa duygusal olarak baskı uygularlar.

Mor Çatı enstest mağdurlarına cinsel şiddeti uygulayan kişiler mağdura aynı zamanda fiziksel şiddet de uygulamışlar.

- babaların % 49'u
- ağabeylerin % 9'u ve diğer tacizciler de fiziksel şiddet uyguluyorlarmış.

Bu kişiler fiziksel şiddeti uygularken genellikle ellerini, yumruklarını ve tekmelerini kullanıyorlar, küçük bir bölümü de, sopa, hortum gibi aletler kullanıyorlarmış. Ancak uygulanan fiziksel şiddet sonucunda

- % 25 i vücutlarında şiddeti belgeleyecek iz olmayacak şekilde,
- % 13'u ameliyat gerektirecek derin kesikler, yüzeysel kesik ve çürükler,
- % 62'sinden de bilgi alınamamıştır.

Tacizcilerin yaşı:

Cinsel taciz yapanların %40'ını adolesanlar % 60'ını ise yetişkinler oluşturuyor. Bizim klinik çalışmalarımızda ve Mor Çatı başvurularında ise bu oranlar farklılık göstermektedir. Türkiye'deki çalışmalarda adolesanlar yetişkinlere göre çok daha küçük oranda görülmektedir. Aşağıda Mor Çatı olgularının yaşları bilinenlerinden sadece % 4'ünü adolesanlar oluştururken, % 36 sını yetişkinler oluşturmaktaydı.

- % 4'ü 18 yaşından küçük,
- % 4'ü 19-39 yaşları arasında,
- % 32'si 40-69 yaşlarındaydı.
- % 60'ı bilinmiyor.

Tacizcilerin eğitimi,

- %2'si okur yazar
- % 23'ü ilkokul mezunu

- % 4'ü ortaokul mezunu
- % 4'ü lise mezunu
- % 4'ü ise yüksek okul veya üniversite mezunuydu.
- % 63'ünün eğitimi ise bilinmiyordu.

Tacizcinin işi:

Tacizciler düşünülenin aksine işsiz, boş gezen kişiler değildir. Tacizcilerin büyük çoğunluğu para kazanacakları bir işe sahiptirler, ancak bizim popülasyonumuzda bu kişilerin çoğu dar gelirli, asgari ücretle çalışan, veya sabit geliri olmayan kişilerdi. Tacizcilerin sadece % 11'i işsiz, diğerleri para kazanabilecek bir işe sahiptirler.

Tacizcilerin alışkanlıkları: Tacizcilerin,

- % 19'u alkol,
- %13 madde, ilaç kullanıyor
- % 4'ü herhangi bir madde-ilaç,alkol kullanmıyor,
- % 64'ünün ise herhangi bir alışkanlığı olup olmadığı bilinmemektedir.

Cinsel tacizin süresi:

Cinsel tacizin süresi Mor Çatı olgularında bir kezden 17 yıla kadar değişiyordu. En kısa süre olan 1 kez % 2 oranında, 10-17 yıl süren ise %10.5 oranında idi. Diğer grup ise 1 ile 10 yıl arasında yer alıyordu. Aile içinde yaşanan cinsel tacizin aile dışında yaşanan cinsel tacize göre önemli farkı aile dışında yaşanan bir kere yaşanıp sonlanabiliyorken aile içinde yaşananın çoğu zaman bu şansı yoktur. Aile içinde taciz bir kez yaşanmaya başladıysa uzun yıllar devam edebilmektedir. Ensestin sarsıcı bir diğer yanı ise çocuğun ya da gencin kendisini dışarıya göre en güvende hissettiği yer olan evinde ceyan etmesidir. Karşılaştığı veya karşılaşacağı zorluklardan korunmak için evine sığınan çocuk evinde daha da büyük bir zorlukla karşılaşır. Artık yatak odasında bile güvende değildir, sığınacak kaçacak bir yeri kalmamış tam bir tuzağa yakalanmıştır. Çocuk ya yaşatılanlara boyun eğip yaşamını sürdürmeye çalışacak ya da güvenliği evden kaçarak bir başka yerde arayacaktır. Kendisini korumasız, güçsüz, yalnız ve çaresiz hissedip bu durumuyla yaşamayı öğrenecektir. Bu yaşananlar yetişkinlik yıllarında da onun peşini bırakmayıp bir sürü zorlukla karşılaşmasına sebep olacaktır.

Mağdurların % 13'ü Mor Çatı'dan hukuk danışmanlığı aldı, % 52'sine ise psikolojik danışmanlık verildi.

Kaynaklar:

Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I.A. & Smith, C. Sexual abuse in a national survey of adult men and women: Prevalence, characteristics and risk factors. Child Abuse & Neglect, 14,19-28. 1990

Finkelhor, D.: **Early and long-term effects of child sexual abuse: An update. Professional Psychology**, 1990

Levi -Strauss, C: **Les Structures Elementaire de la Parentee**, Paris-1949

Russel, D.E.H. **Sexual exploitation: Rape, child sexual abuse, and workplace harassment**. Beverly Hills, CA: Sage 1984.

Russel, D.E.H., Schurman, R.A, Trocki, K.: **The long-term effects of incestuous abuse**. Sage Publications. London. 1988

Russel, D.E.H : The incidence and prevalence of interfamilial and extrafamilial sexual abuse of female children. Child Abuse & Neglect 1983.

Saunders, B.E., Kilpatrick, D.G., Resnick, H.S., Hanson, R.A., & Lipovsky, J.A **Epidemiological characteristics of child sexual abuse: Journal of Interpersonal Violence** 1992

Sezgin, A.U.; **Enstetin psikososyal ve adli yonden incelenmesi**. Adli Tıp Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul. 1993.

Sezgin, A.U.; **Çocukluk çağı cinsel istismarı. "Enstet". Evdeki Terör. Mor Çatı Yayınları** 1996.

Ensest:

Kızınız, kızkardeşiniz cinsel istismarı açıkladığında ne yapabilirsiniz?

- Duyduğunuzda önce ona inanın. Çocuklar cinsel taciz konusunda yalan söylemeyi bilmezler;
- Olanların onun suçu olmadığını ona söyleyin;
- Olanları, anlatabilmenin ne kadar güç olduğunu bildiğinizi söyleyin;
- Çocuklar yaşadıkları bu olayı arkadaşlarına oyun gibi anlatıp gösterebilirler, buna engel olmayın. Bu çocuğunuza iyi gelecektir;
- Sakin olmaya çalışın. Çocuk tedirgin olmamalıdır, tedirgin olan çocuk olayı yeniden kapatabilir, susabilir;
- Kendinin ve çocuğunuz için bilgi ve yardım istemeniz gerekir, bunun için de en güvendiğiniz yakınlarınız, arkadaşlarınız ve uzmanlar size yardımcı olabilirler.

Çocukları korumak için ne yapmalı?

- Çocukları bu gibi olaylardan korumak için onların gündelik hayatta HAYIR demesine izin verin. Bu zaman zaman sizin aleyhinize bile olsa onlarda kendi istemedikleri birtakım şeyler karşısında itiraz edebilecekleri, karşı koyabilecekleri bilincinin oluşmasına yardımcı olur.
- Çocukları istemedikleri kişilerin yanına gitmeye zorlamayın, çocuğun tepki gösterdiği kişilere karşı dikkatli olun.
- Bedeninin kendisine ait olduğunu ve ona dokunma iznini yalnızca kendisinin verebileceğini anlatın.
- Duygularını gösterdiği zaman ona engel olmayın aksine duygularını göstermesi için teşvik edin.
- Bazı dokunmaların ona zevk verebileceğini, şefkat ve sevgi dolu olduğunu, ama bazılarının acı verebileceğini ve normal olmadığını belirtin.
- Kendisini rahatsız eden dokunmalara karşı “hayır” diyebileceğini ona anlatın. Başkalarına söylenmemesi istenen dokunmaların onu üzebileceğini, bu nedenle kendine en yakın hissettiği, en çok güvendiği kişiye bu sırrından bahsedebileceğini ona ifade edin.

Türk Ceza Kanunu'nun Enseste Yaklaşımı

Av. Canan Arın

Ensestin sözlük tanımı, aralarında kanbağı bulunanlar veya yakın akrabalar arasındaki cinsel ilişkidir. Böyle bir cinsel ilişki, hukuk sistemleri tarafından yasaklanmış ve suç olarak kabul edilmiştir.

Ensest ilişkide çoğunlukla ailenin erkek bireyleri, kendilerinden küçük kız çocuklarının maddi veya manevi zorla ırzına geçerler. Bu olay, konuşulmakla birlikte, Türkiye'de yaygındır. Türk Ceza Kanunu'na göre ırza geçmek suçtur. Eğer ırzına geçilen, aile bireylerinden biri ise, ırza geçme suçunun cezası yarıya kadar artırılarak verilir.

Türk Ceza Kanunu'nun 417. maddesinde, hiyerarşik ilişki içindeki kişilerden "üst"ün, "alt"ına yönelik cinsel tecavüzünü, ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir. Ama ne yazık ki "şüpheden sanık yararlanır" uluslararası kuralı uyarınca aile içinde güçsüz durumda olan çocuklar, bu madde ile bile korunmamaktadır. Madde sarkıntılığı kapsamına almamaktadır. Yani, aile içindeki baba, amca, dayı, ağabey ve bu gibi kişilerin, bakım ve gözetime muhtaç çocukların ırzına geçmemekle birlikte cinsel anlamda sarkıntılık etmeleri halinde ceza ağırlaşmamaktadır. Nitekim bir Yargıtay kararında, "mağdure, yaylaya erzak götürmek üzere babası tarafından sanığın korumasına bırakıldığından, mağdurenin ırz ve namusuna tasaddi eyleminde, hakkında T.C.K.m. 417 uygulanmalıdır." Kararın bu kısmı yerinde ve güzel ama karar devam ediyor:"Sanığın, mağdureye sırnaşıkça sözler söyleyip cinsel uzvunu çıkartarak sallaması, bütün halinde sarkıntılık suçunu oluşturur." (Y.5.C.D, E:1990/3237, K:1990/45, T:18/10/1990) diye devam ederek sarkıntılık suçunun cezayı ağırlaştırıcı 417. madde kapsamına girmediği hatırlatılıyor.

Cinsel suçlar bir bütündür. Zayıfın beden bütünlüğüne yönelik bir suçtur. Aile içinde meydana geldiğinde ise kurbanda meydana getirdiği etki çok daha büyük, açtığı yara çok daha derindir. Zarar verene uygulanacak cezada bu hususun gözönünde bulundurulması gerekir.

Bir başka Yargıtay kararında (Y.5.C.D, E:1990/3380, K:1990/5426, T:29/11/1990) "mağdure, babası olan sanığın ırzına geçmesi olayını gizleyerek üç yıl sonra açıkladığına göre, bu süre zarfında devamlı tehdit altında kaldığını kabul etmek mümkün olmadığından, sanık hakkında TCK.m.414/ ? uygulanmalıdır." denilerek sanık babanın sadece genel hükümlere göre cezalandırılması gerektiği ileri sürülmüştür.

Oysa genellikle böyle bir baba ile yaşayan çocuk üzerindeki baskı, çocuk 18 yaşını değil, 25 yaşını bile doldurmuş olsa, üç yıl değil, on yıl bile sürebilir.

lır. Türkiye'nin gerçeklerini gözönünde tutarak karar vermek gerekir.

Burada sorulacak bir diğeri soru da, bir babanın kızının ırzına geçmesi yani aralarında kan bağı bulunanlardan güçlünün (fiziksel, ekonomik, psikolojik), zayıfın bedenini cinsel zevklerini tatmin aracı olarak kullanması, suçun ağırlaştırıcı nedeni midir, değil midir? Bu karardan dolaylı olarak çıkan anlam, cinsel ilişki tarafların karşılıklı rızası ile meydana gelmişse burada ağırlaştırıcı nedenden söz edilemez. 18 yaşından ve hatta 20 yaşından büyük, cinsel deneyimi olmuş, üzerinde hiçbir baskı kurulmadan, kendi bağımsız seçimi ve iradesi ile babasıyla ilişki kuran kız söz konusu ise, o zaman belki babaya ceza verilmeyebilir. Ama hiçbir cinsel deneyimi olmayan, 18 yaşından, hatta 15 yaşından küçük bir çocuğun serbest iradesinden söz etmek mümkün müdür? Bizce hayır. Bu nedenle Yargıtay'ın yukarıdaki kararına katılmak mümkün değildir. Esasen, insan bedenine yönelik cinsel suçlar, Ceza Kanunu'nda tamamen yeniden düzenlenmelidir. Mevcut durumu ile bu suçlar aileye ve kamu düzenine yönelik suçlar olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşım temelden yanlıştır.

Ensestin var olup olmadığının isbatında, konunun uzmanı psikologların bilirkişiliğinden yararlanmak gerekir. Küçük çocukların yaptıkları resimlerle, yorumlarla olayı açıkladıkları bilinen bir gerçektir. Türkiye mahkemelerinde de olay, çocukları ürkütmeden, korkutmadan araştırılmalıdır. Suçluya daha ciddi cezalar verilmeli, sarkıntılık 417. madde kapsamına alınmalıdır. Yok saymak, görmezden gelmek, sömürünün boyutlarını büyütmekten başka işe yaramaz. Ensestin olduğu aile ilişkilerinde ceza yasaları dışında velayet konusunda ciddi önlemler almak gerekmektedir. Ensesti uygulayan baba ise, onunla çocuğun görüşmesinin sakıncalı olup olmadığına, uzman bir psikolog karar vermelidir. Böyle çocuklar için de ucuz ve hatta parasız, sağlıklı, temiz, kolay ulaşılan rehabilitasyon merkezleri kurulmalıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

•

EN KALICI SİĞINAK : ÖZGÜVEN

Kadınlar sığınağa neden ihtiyaç duyuyorlar?

1987'de Dayaña Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası kapsamında yapılan ve 3000'in üzerinde kadının katıldığı yürüyüşle Türkiye'de kadına yönelik şiddet görünürlük kazandı. Yürüyüşün ardından kadınların örgütlenmesiyle kurulan dayanışma ağları, şiddete karşı mücadelede şiddete uğrayan kadınların en acil ihtiyacının adresleri gizli tutulan, can güvenliğinin sağlandığı 'sığınak'lar olduğunu gösterdi.

Kadınlar birlikte yaşadıkları erkeklerden gördükleri şiddeti, özel alana ait olarak kabul edildiğinden dillendiremiyorlar. Yaşanılan şiddetin suçlusu ilan edilip yargılanan onlar oluyor. Boşanma davası açtıklarında yaşadıklarının tanığı birçok kişi olduğu halde mahkemede şahitlik yapmak isteyen çıkmayabiliyor. Ailenin desteği olsa bile eşlerin sürekli rahatsız etmesi ve savurduğu tehditler nedeniyle geri dönmek zorunda kalabiliyorlar. Karakola ya da hastaneye başvurduklarında yaşadıkları şiddeti ifade etmelerine olanak tanınmıyor.

Ekonomik, toplumsal, kültürel yapılanmaların, geleneklerin kadını baskı altında tutan ve ikinci cins olarak kabul eden yapısı kadınları uzun seneler şiddet yaşasalar da ilişkilerini sürdürmek zorunda bırakıyor. Bu nedenle kadınların başvurduklarında hukuksal ve bireysel haklarını öğrenebilecekleri, seçeneklerini gözden geçirebilecekleri, baskı ve kısıtlamalardan uzaklaşıp özgür bireyler olmanın tadına varabilecekleri, kadın dayanışmasının sağlayacağı özgüveni duyumsayabilecekleri sığınakların varlığı büyük önem taşıyor.

Sığınakların Tarihçesi

Kadına yönelik şiddet 'erkeklerin yazdığı tarih' boyunca görülmesine rağmen, şiddet yaşayan kadınların ve çocuklarının problemlerine çözüm getirme girişimleri 1960'lı yıllarda gelişen komünal yaşam bilinciyle kadınların sorunlarına bilinçli ve kalıcı çözümler getirmek, geçici barınak sağlayarak destek olmak şeklinde başladı. 1971 yılında Londra'da küçük bir grubun kurduğu kadın dayanışma merkezi dayak yiyen kadınların toplumdan yalıtılmış olmalarının sıcak bir destek ortamı içinde giderilmesine ve yaşadıklarını tartışabilmelerine yönelik çalışmalar yapıyordu. 1974'te '*Sessiz Bağır, yoksa Komşular Duyar*' adlı kitabın yayımlanması evlilikte şiddet konusunu Kadınlar Ulusal Örgütü'nün (National Organization of Women; NOW) gündemine girmesine neden oldu.¹ Aynı sene Londra'nın Chiswick Kadın Merkezi'nde açılan ilk sığınığın ardından, dünyanın dört bir yanında büyük bir hızla sığınaklar açıldı. 1986 yılında Avrupa Parlamentosu üye ülkelerin hükümetleri-

ne, her 10.000 kadın ve kız çocuğu için bir sığınak açılması çağrısında bulundu. (1990 sayımına göre ülkemizde 27.866.000 kadın ve kız çocuğu olduğuna göre Türkiye’de kadın sığınacağının sayısının 2786 olması gerekiyor.)² Bütün bu çalışmalar, kadına yönelik şiddetin toplumsal bir sorun olarak kabul edilmesini sağladı.

Türkiye’de sığınakların açılışı ve durumları

Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası sırasında kadına yönelik şiddet tartışılırken şiddet yaşayan kadınların can güvenliklerinin sağlanması, dünyada yaygın olan sığınakların Türkiye’de de açılması gündeme geldi. Kadınların en acil talebi olarak ortaya çıkan sığınakların açılmasını sağlamak amacıyla Mor Çatı Kadın Sığınacağı Vakfı kuruldu.

1990 yılında kurulan Mor Çatı’nın ilk yıllarda sığınak açacak parası yoktu. Yurtdışında sığınakların bina ve finansman gereksinimi genellikle belediyelerin desteğiyle çözümlenir. Mor Çatı da sığınak için gerekli binanın tahsisini sağlamak üzere belediyelerle görüştü. Hazırlanan bir projeyle ilk olarak Şişli Belediyesi’ne gidildi. Şişli Belediyesi konuyu İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne havale etti. 1989 belediye seçimlerinin yapılacağı bu dönemde seçimi kazanmak için partiler sığınak açma vaadinde bulunuyorlardı. Bu vadini yerine getirmek isteyen İstanbul Büyükşehir Belediyesi sığınak olarak kullanılabilir bir bina gösterdi. Daha sonra Mor Çatı’ya tahsis edeceğini söylediği binayı “Büyükşehir Belediye Başkanlığı Kadın Koruma Evi” adı altında açmak istediğini belirtti. Ayrıca görüşülen Bakırköy Belediyesi’nden de benzer yanıtlar alınınca belediyelerin Mor Çatı’ya sığınma evi desteği vermeyecekleri anlaşıldı.

Bu görüşmeler, Mor Çatı için bağımsızlığın çok önemli olduğunu bir kez daha gösterdi. Vakfa ait özerk bir kadın sığınacağı açabilmek için çalışmalar hızlandırıldı. Belediye başkanlarının ve partilerinin sığınak projesiyle oy toplamak amacıyla ilgilendikleri görüldü. Kadın sığınakları siyasal oluşumlardan bağımsız olmalıydı. Belediye seçimlerini farklı partiler kazanabilir, yeni gelen parti sığınakları kapatabilirdi. Gerçekten de bu görüşün doğruluğu zaman içinde kanıtlandı. SHP’li belediyelerin işletmek üzere açtıkları Şişli ve Bakırköy sığınakları, ANAP ve RP’nin o bölgelerde belediye seçimlerini kazanmalarıyla birlikte kapatıldı. Üstelik, bu sığınaklar feminist politikalarla ve kadın bakış açısıyla işletilmiyorlardı. Belediye başkanının sığınakta kalan kadının kocasına kadının yerini bildirmesi, kadını teslim etmesi, sınıktaki kadınlara koca bulup zorla evlendirmeye kalkışması benzeri davranış ve yaklaşımlar gösterilmekteydi

Belediye sığınma evleriyle aynı yıl içerisinde önceden varolan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı misafirhaneler Mor Çatı'nın çabaları sonucu şiddete uğrayan kadınları da almaya başladı. Bu arada Ankara'da 1993'te Kadın Dayanışması Vakfı Altındağ Belediyesi'nin desteğiyle bir sığınma evi açtı. Ankara'da belediye seçimlerini kazanan RP'nin sığınacağı kapatma girişimlerinin ardından Vakıf, kendi çabalarıyla bağımsız olarak çalışmasına devam etmektedir.

Sığınakların sayılarının arttırılması önemli olmakla birlikte, sığınakların kimler tarafından açıldığı ve nasıl işletildikleri çok daha önemli bir konu.

"Böyle bir sığınacağı kim açar? Hiç kuşkusuz feminist kadınlar açar ve işletir. Sığınacağı kim açar, kim işletirse oradaki hayata damgasını o vurur. Kadınların sadece canlarını kurtarıp "daha iyi" bir evliliğe geri göndermek başka, kadın dayanışması içinde yeni bir hayat anlayışına geçmek başka. Feministlerin düşlediği sığınacağı belediye ancak bina tahsis ederek ve can güvenliğini sağlayarak katkıda bulunabilir.

Sığınacağın egemen düzenin bir aksaklığına karşı mı açıldığı yoksa düzeni eleştirip zayıflatmak için mi açıldığı politik bir kozdur. Yani sosyal hizmetin araç mı, amaç mı olduğu. Belediyeler için hiç kuşkusuz sosyal hizmet propaganda aracıdır. Feministler içinse dayanışma gereği ve tahlil gereği... Kadınların kurtuluşu bağımsız bir kadın kurtuluş hareketiyle olacaksa yerel girişimlere destek olan, hareketlerin bağımsızlığını kabul edecek belediyelerle işbirliği yapılabilir. Böyle bir belediye de henüz yok: Belediyeler özel'in politikasını yapamazlar, olsa olsa düzenin politikasını yapabilirler."³

Sığınakların Kadınlara Sağladıkları

Sığınaklar, kadınlara öncelikle can güvenliği, kendilerini toparlamak için zaman ve yer sağlıyor. Diğer kadınların varlığıyla, yalnız olmadıklarını, şiddeti sadece kendilerinin yaşamadığını görerek utanç duygusundan kurtuluyorlar, dayanışma içinde olabilecekleri kadınlarla karşılaşıyorlar. Baskı gördükleri ortamdan uzaklaşıp yaşamlarına yeniden yön verebilecekleri bir ortama giriyorlar.

Sığınaklar; fiziksel, psikolojik, cinsel, sözel, ekonomik şiddete uğrayan kadınların çocuklarıyla birlikte kendilerini güvende hissedebilecekleri, özgüvenlerini geliştirebilecekleri, seçeneklerini gözden geçirebilecekleri iş bulup bağımsız bir hayat için adımlar atabilecekleri, adresi gizli tutulan mekânlardır. Kadınlar yasal haklarını öğrenebilir, bireysel ve grup terapilerine katılarak psikologlar ve sosyal hizmet uzmanlarıyla görüşmeler yapabilir, iş danışmanlığı alabilirler.

Sığınaklarda kalan kadınlara gereksinimlerine göre tıbbi destek, kreş des-

teği, çocukların okula kayıtlarıyla ilgili destek, ulaşım giderlerinde destek, eşya ve giysi desteği, polis, savcılık ve hastaneye gitmede destek verilir. Kadınlara yaşamlarıyla ilgili hiçbir müdahalede bulunulmaz. İş bulabilir, ev tutabilir, yalnız başına veya diğer kadınlarla ortaklaşa yaşayabilir. Sığınakta kalan kadınlar isterlerse kocalarına dönebilir, sığınağa gelmek için daha sonra tekrar başvurabilirler. Hayatlarını nasıl yönlendirecekleri hakkında kararlarını yalnızca kendileri verirler. Sığınakta kalmış olan bir kadın evine geri dönse bile artık yalnız olmadığının farkındadır

Mor Çatı Sığınağı

1990 yılında kurulan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, mali sıkıntılar yüzünden ilk yıllarda sığınağını açamadı. Bu süre içerisinde merkezinden şiddete uğrayan kadınlara danışmanlık desteği verdi. 1992 yılında sığınak olarak kullanılmak üzere bir bina satın alındı. Binanın 1994'te tamamlanan restorasyonun ardından 1995 Eylül'ünde sığınak faaliyete geçti.

Sığınağın açılması için yeterli birikim vardı: Mor Çatı beş yıl boyunca danışma ve dayanışma merkezi olarak çalışmış, yurtdışındaki sığınakları ziyaret ederek onların deneyimlerinden yararlanmıştı. Aile içi şiddetle ilgili eğitim programları ve bilinç yükseltme toplantıları yapılyordu. Önce bir taslak çıkarıldı, kolektifte konuşuldu. Türkiye'deki şartlara göre düzenlendi. Yurtdışındaki sığınaklardan gelen tüm bilgiler tartışıldı. Bütün bunlar yaşanan pratik içinde yeniden değişebilirdi. İş tanımları yapıldı. 'İş + gönüllülük' esas alındı. Eşit ücret politikası oluşturuldu. Bir eşya bağışı kampanyası başlatılarak sığınağın dekorasyonu tamamlandı. Son temizlik yapıldı ve artık sığınak hazırđı.

- "İlk kadın geldiği gün ne kadar da heyecanlıydık. Sabahleyin merkezin girişinde bekliyorlardı çoluk çocuk. Kadınlara sohbet ettik. Sığınakta kalacak ilk kadının kendisi olduğunu öğrenince o da çok heyecanlandı."

- "Kuralların üzerinden geçildi. Formları imzalattuk. Sığınağı anlattık."

- "Sığınağa gittiğinde hemen temizliğe başlamış. Evi öyle bir benimsemişti ki, başkaları geldiğinde neler hissedecek diye endişelenmiştik." (Sığınağın açılış süreci konuşmalarından).

Mor Çatı Çalışanlarının Tanıklıkları

Mor Çatı'yla İlk Tanışma ve Sonrası

Cuma günlerini deli gibi beklediğim ve pazar öğleden sonradan itibaren 'Pazartesi sendromu' yaşadığım ve kendimi ifade edemediğim bir işte çalıştığım günler. Bir ilan görüyorum. Bir kadın kuruluşunun eleman arayan ilanı. Telefon açıyorum. Özgeçmişimi fakslıyorum ve randevulaşyoruz. Randevum olan saati merakla ve sabırsızlıkla bekliyorum. Verilen adresi bulmakta hiç zorluk çekmiyorum. Telaşlı bir kadın kapıyı açıyor ve beni salona aldıktan sonra hemen bilgisayarın başına geçiyor. (Sonradan onun kim olduğunu ve neden bilgisayarın başında oturduğunu anlayacağım. O Mor Çatı'da 'başvuru alan' biri.) Salona geçiyorum ve köşede bir yere oturuyorum. Acaba benimle kim görüşecek diye beklerken bir grup kadın gelip kendilerini tanıtıyorlar. Herkes çok rahat. Aralarında belli ki çok arkadaşça bir diyalog var. Bana da hemen isimle hitap ediyorlar. Hoşuma gidiyor. Aralarında çok zayıf, uzun boylu olanı bana birçok soru yöneltiyor. Diğerleri de tabii. Görüşmede neler söylediğimi daha sonra hiç hatırlamıyorum. 'Kollektif' diye bir şeyden bahsediyorlar. Kararları ortak alıyorlarmış. Başkanları yok. Her şey toplantıda karar veriyorlar. O yüzden beni de ikinci bir görüşmeye çağırıyorlar. Görüşme günü onlara ve bana uygun bir şekilde belirleniyor. Herkes oldukça neşeli gözüküyor. Daha önce yaptığım iş görüşmelerinin resmi havasından eser yok. Herkes çok açık. Kimse bana evli olup olmadığımı ya da çocuk yapmayı düşünüp düşünmediğimi sormuyor. Kendilerini ve Mor Çatı'yı anlatıyorlar. Beni tanımaya çalışıyorlar. Ama gerçekten tanımaya; yüzeysel bir ilişki kurmuyorlar. Daha önceden orada çalışan ve artık gönüllü olmayı tercih ettiği için ayrılan kadın da orada. Çok hoş bir gülümseme yüzünde. Onun yaptığı işleri yapacağım, eğer olursa. Çok canlı bir ortam var. Güneş i çerisini iyice ısıtmış. Etraf rengarenk. Duvarlar birçok afiş dolu ve hepsi, her şey çok hoşuma gidiyor. Kadınca konuşuyoruz. Dedim ya ilk defa böyle bir iş görüşmesine katılıyorum. İlk defa tek bir kişi beni karşısına alıp kuru kuru sorular sormuyor. Ya da hiç ilgimi çekmeyen konulardan uzun uzun bahsetmiyor. Mutlu mutlu ayrılıyorum. Bakalım ikinci görüşme nasıl olacak. Ve o da birincisi gibi bir ortamda geçiyor. Artık kişiler daha bir tanıdık. Yapılacak işlerin niteliği hakkında konuşuyoruz. Ve evet kabul ediliyorum. Yalnız işe başlamama daha var. Yaklaşık 3 hafta sonra ben de artık Mor Çatı'lıyım. Sabahları öyle kolay uyanıyorum ki. Ve pazarları hiç yarın iş günü diye stres yaşamıyorum. İçimde biraz coşku, biraz heyecan, biraz mutluluk, biraz merak, biraz da korku var. Acaba uyum sağlayabilecek miyim? İlk başta her şey çok karışık gözüküyor. Ben bunların hepsini nasıl öğreneceğim. Ama görüyorum

ki herkes destek olmaya hazır. Sorularım hiç cevapsız kalmıyor. Her şeyin bir kolayı var. Herhangi bir evrak, not kaybolduğunda olay çıkmıyor. ‘Biz kadınlar işte böyleyiz, mutlaka buluruz. bakalım nereden çıkacak!’ sözleri beni ilk başta oldukça şaşırtıyor. Gerçekten aranan mutlaka bulunuyor. Ya da bir çaresi bulunuyor. Kadınlar bazen ne kadar pratik! Yoğun bir telefon trafiği. Basından arayanlar, başvurular, gönüllüler, polis, aileler, kocalar, diğer kadın kuruluşları... Liste çok uzun. Ben hangi birine nasıl cevap vereceğim nasıl ayırt edeceğim. Her telefonu açışında karşımdakini dinledikten sonra ne söylemem gerektiği konusunda mutlaka çevredekilere soruyorum. Zamanla alışıyorum ve nasıl cevap vermem gerektiği konusunda sorun yaşamıyorum. Müthiş bir merak içindeyim. Kadınların neler yaşamış olduklarını öğreniyorum. Bu çok canlı bir tarih. Bir sene önce okulda feminizmi teorik olarak öğrenmiştim, şimdi yaşıyorum! Kadınların tarihini, feminist kuramı bu kadar yakından tanırken birey olarak da değiştiğimi farkediyorum. Düşüncelerimi açıklamaya daha bir cesaret duyar oldum. Belki ilk başta kızarıyorum fakat olsun. ‘Hayır demeyi bilmelisin’ diyorlar bana. İlk defa birileri böyle söylüyor. Oysa şimdiye kadar hep evet demem istenmişti! Burası gerçekten çok farklı bir yer. Kadınlarla çok şey paylaşıyorum. Mor Çatı’da çalışan kadınlarla ve şiddete maruz kaldığı için başvuran kadınlarla. Öyle çok ortak noktamız var ki! Şiddet yaşayan kadınlar sürekli arıyor ya da geliyorlar. Yüzünde morluk olan bir kadınla ilk kez karşılaşmam beni oldukça etkiliyor. Fakat umutsuzluğa kapılmıyorum, çünkü kadınlar gerçekten çok güçlüler. Hep zayıf, narin olduklarını duyarak yetiştirilmelerine rağmen cesur ve güçlü olarak bilinen erkeklerden çok daha fazla ayakları yere basıyor. Her ne yaşamış olurlarsa olsunlar kendilerine direnme noktaları oluşturuyorlar. Ne güzel! Kadınlar olarak birbirimizden öğreneceğimiz ne çok şey var!

Salı toplantılarına katılıyorum. İnanılmaz buradaki toplantılar. Masa kullanılmıyor. Koltuklarda rahatça oturup konuşuyoruz. Hiç de insanı boğan resmi toplantı havası yok. Kadınlar burada tartışıyorlar. Toplantıların çok düzenli olduğu söylenemez. Gündem maddelerini okuyan ve not tutan biri oluyor. Beni hep şaşırtıyorlar. Tam bir karara varıldığında başka birinin kendi fikrini söylemesiyle ya da başka bir şey düşünmesiyle karar tamamen tersine dönebiliyor. Ya da o anda akla gelen bir gündem maddesi uzun uzun tartışılabilir. Hiçbir şey çok belirgin değil. Ama toplantıların verimsiz geçtiğini söyleyemem. Bana duygularım soruluyor sık sık. Eğer kendimi kötü hissedersen konuşabilirim. ne kadar ilginç! İlk defa bir iş ortamında duygular konuşuluyor. Ama zaten bir iş ortamı değil. Hayatın ta kendisi. Hayatımıza duygularımızı sokmayacak mıyız?

Kadınlar geliyor. Kapılar kapanıyor. Kadınlar şiddeti anlatıyorlar. Hayatlarında yaşadıkları en zor anları anlatıyorlar. Çoğu zaman bu anlatıların muhtemel ağır havası kaplamıyor Mor Çatı'yı. Çünkü en zor durumlarda bile bir çözüm bulunabileceğini, imkânlarının en az olduğu dönemde farketmiş kadınlar. Bazen, tamamen kuşatılmış olmanın verdiği duyguyla insanın içinde isyan duygularının kabardığı anlar da oluyor tabii. Fakat bir anda bu geçebiliyor. Duygular çok değişken Mor Çatı'da. Sürekli hüzünlü ya da sürekli neşeli, sınırlı, gergin, mutlu, aksi olamıyorsunuz. Her kadınla ve her kadının yaşadıklarıyla değişebiliyor duygular.

Telefon edenler bazen sesimi yeterince 'yetkili' bulmayarak bana bir yetkiliyle görüşmek istediklerini söylüyorlar. 'Yetkili' kim peki? Hepimiz yetkiliyiz Mor Çatı'da. Ama bunu kabul ettirmek zor. Bazen çok ısrar edenler de oluyor. Sırasına göre müdür, sırasına göre başkan oluyoruz. Ama bu en son çare. Burası çok ilginç bir yer. Herkes birbirine sadece ismiyle hitap ediyor. Öğrencilik hayatından sonra zaten hiç alışmamıştım isminin sonuna konan 'hanım' kelimesine. Burada alışmaya çalışmama gerek yok.

Kadınları yavaş yavaş tanımaya başlıyorum ve tabii kendimi. Sanki bir ayna tutuyor bana Mor Çatı. Kendimi görüyorum. Hisler çok önemli evet evet hisler. Mekanik bir şey değil. Olamaz da. Kocalar geliyor. Eşlerini aramaya. Onlara bu konuda bilgi veremeyeceğimizi söylüyoruz. Bazıları çok kibar, Bazıları tehditkâr. Evet doğru duyuyorlar, nikâhlı karıları hakkında onlara bilgi vermeyiz. Ve hatta onlar yetişkin kişiler. Ne yapacaklarına karar verebilirler. Yanlış duymuyorlar maalesef. Şaşkınlar. İlk defa oluyor bu. İlk defa bir kadın ona karısının yetişkin biri olduğunu ve kararlarını kendisinin verebileceğini söylüyor. Nasıl yani, şurada nikâhlı karısı hakkında bilgi alamayacak mı? Zaten kötü bir niyeti yok. Barışmaya geldi. Aslında o hiçbir şey yapmadı. Alt tarafı bir tokat. Hem zaten karısı ruhen biraz hasta. Onun iyiliğini düşünüyor. Sonuçta karısı, evden kaçmış, onun hiçbir suçu yok. Peki ya çocuklar ne olacak vs. vs. Ama eli boş dönmek zorunda kalıyorlar. Çünkü Mor Çatı bu konuda bilgi veremiyor. Tabii isterse polise gidebilir.

Her şey gibi toplantılar da çok ilginç geliyor. Uzun sürüyor. Eve gitmem 23.00'ü buluyor. Galiba biraz yoruluyorum. Fakat mutluyum. Önemsendiğimi düşünüyorum. Birkaç toplantı sonra bana neler düşündüğümü soruyorlar. 'Hiyerarşi yok' diyorum. Yok mu? Bakın diyor bir ses gördünüz mü. hiyerarşi yok işte. Çok seviniyor. Böyle düşünmeme. Ama sonra bunun üzerinde çok konuşacağız. Bir kişi hiyerarşi kurmak istemese de karşısındakinin onu otorite olarak görebileceğini öğreniyorum. Hiyerarşi ve otorite karşı olunan kavramlar da olsa herkesin içinde bir miktar barındırdığını öğreniyorum. Ve

hiç farketmiyor. Bile isteye olmasa da iktidar olabiliyor. Bu yüzden bilgiyi paylaşmak çok önemli. En kötüsü bilginin iktidarı. Bilgiyi kendinde toplayan vazgeçilmez olabilir. Oysa kimse vazgeçilmez olmamalı. Uzmanlık da karşı olunan bir kavram. Mor Çatı'da kadınların kendi kimlikleriyle varolmaları çok önemli. İsimlerinin önüne koydukları sıfatlarla değil.

Çevreden ne iş yaptığımı soruyorlar. Vakıf'ta çalışıyorum diyorum. Hangi vakıf? Mor Çatı diye açıklıyorum. İlginç gülüşmeler. Acaba ben de mi dayak yiyorum? Ha! Ha! Belki dayak yemedim ömrümde! Ama sadece kadın olduğum için, cinsiyetimin kadın olarak ben hiç farketmeden belirlenmesinden dolayı ikinci cins olmadım mı?. Hayatımla ilgili birçok olay ben daha müdahale bile edemeden gelişmedi mi? Toplumda hem varolup hem yok sayılmadım mı? Görmemezlikten gelinmedim mi? Kadının adı yok! İlk duyduğumda hiçbir şey ifade etmemişti. Niye olmasın ki diye düşünmüştüm. Fakat feminist bilincim arttıkça duyuyordum kadının nası adının olmadığını. Otobüste 'ilerleyelim beyler!' deniliyordu. Peki o halde benim ilerlememe gerek yoktu. Bekliyordum yerimde. Ya da hep birinin kıızıydım. Birinin torunu. Kadınların sadece anne ve eş olabildiklerini izledim sonra. Küfürler bile öyleydi. Ya annelere ya kızkardeşlere ya da eşlere küfrediliyordu. Evet ben sırf kadın olduğum için ikinci cins olarak kabul ediliyordum. Şiddet yaşıyordum. Toplumda nasıl kadının adının olmadığı konusunda o kadar uzun bir liste sayabilirim ki.

Her neyse artık kadın olmaktan kaynaklanan her tür meseleyi konuşabildiğim bir ortadayım. Ve benim için önemli olanlar onlar için de önemli. Bu çok güzel bir duygu. Çekingenliğim, utangaçlığım yavaş yavaş gidiyor. Kendimi ifade etmeye başlıyorum. Omuzumda bana güç veren ellerin varlığını sıcacık hissederek. Hayır diyebilmek. Çok güzel, böyle bir hakkın olması. Bunu söke söke almak zorunda olmamak. Birilerinin beni anlaması çok güzel. Benim de başkalarının duygularını anlayabilmem. Daha önce hiç karşılaşmadığım kadınlar Mor Çatı'ya geldikleri ya da telefon ettikleri andan itibaren sırf kadın olmak ortak noktasında birleşerek ortak bir dil yakalayabilmek, onlara 'yalnız değilsiniz' diyebilmek, kafasında sorular oluşmuş gençlerle paylaşabilmek çok güzel. En önemlisi kadınlarla destek ve dayanışma içinde mücadele verirken kişisel tarihimizi tanımak ve birçok konuda daha önce suçladığımız annelerimizi, babaannelerimizi, anneannelerimizi kadın olarak tekrar tanımak, yaşadıkları zorlukları farklı bir gözle değerlendirebilmek ve aynı dayanışmayı onlarla yaşamak çok güzel. Kızımız ya da oğlumuz olduğunda onları cinsiyetçi değerlerden ve yargılardan uzak bir ortamda yetiştirme bilincini kazanmak çok güzel!!"

Mor Çatı'nın hiyerarşiden ve otoriteden uzak katılımcı yapısı sığınakta da devam ediyor. Mor Çatı'yla ilgili kararlar merkez ve sığınak çalışanlarının bir araya geldikleri kollektif toplantılarında alınıyor. Sığınakta kalanlarla ilgili konuların tartışıldığı, kararların alındığı sığınak toplantısına yine herkesin katılımı bekleniyor. Mor Çatı çalışanları psikolojik olarak yıpranabildiklerinden ayda bir kez psikologla grup toplantısı yapılıyor. Sığınak çalışanları, kadınlarla olan ilişkilerinde tıkandıkları yerleri, duygularını, düşüncelerini konuşuyorlar. Kadınları yargılamadan anlayabilme, dayanışmanın sürekliliğini sağlama ve çalışanların kendi içlerinde yaşadıkları sorunları konuşabilme açısından bu toplantılar çok önemli.

Mor Çatı'da çalışmak ve gönüllü olmak isteyen herkes bir kereye mahsus olmak üzere, toplam sekiz saat süren bir gönüllülük eğitiminden geçer. Bu eğitim her dört ayda bir, Mor Çatı'nın gönüllü psikoloğu tarafından verilir. Eğitimin amacı, Mor Çatı'ya gönüllü olmak üzere başvurmuş olan kadınları, "kadına yönelik şiddet" konusunda bilgilendirmektir. Şiddetin tanımı, türleri (duygusal, fiziksel, cinsel, sözel, ekonomik şiddet), şiddetin döngüsü, hangi dönemlerde yaşandığı, şiddete karşı mücadele yöntemleri, şiddetin kısa ve uzun vadeli etkileri gibi konular ve Mor Çatı'ya başvuran şiddete maruz kalmış kadınlarla görüşülürken dikkat edilmesi gerekenler, görüşme teknikleri üzerinde durulur. Psikoloğun verdiği eğitimin ardından başvuru alan bir Mor Çatı gönüllüsü, gönüllü adaylarına başvuru formları (telefonla ve yüz yüze görüşme) ve sığınak hakkında bilgi verir. Aynı görüşmede Mor Çatı'nın feminist politikaları, kollektif yapı anlatılır. Gönüllü eğitiminde, başvuruyla yapılacak görüşmelerde kadına herhangi bir telkinde bulunulmaması, kadının yargılanmaması, hayatı hakkındaki kararı kadının kendisinin alacağı önemle vurgulanır.

Başvuru Alan Bir Mor Çatı Gönüllüsünün Gözlemleri:

Telefonda direniyor, "Gelemem" diyor. Çünkü parası yok; çünkü kocası evde olup olmadığını telefonla kontrol ediyor, ailesi de. Denetim altında tutuluyor. Veya kocası evde, yatıyor; işsiz. Ona akıl vermemizi, ne yapacağının söylenmesini istiyor. Bilgi vermekte kararsız. Seçenekleri dinliyor.

"Polise gittiniz mi?"

"Polise şikâyet ettim ama, netice alamadım. Benimle dalga geçtiler. Kocamla bir olup beni aşığıldılar."

"Dört sene önce burun kemiğimi kırdığında polise gittim. Her tarafım çürük, kırık ve perişan bir haldeydi. Yardımcı olacağı yerde benimle dalga geçti. 'Kocan gelip seni daha fazla dövmeden evine git. Her ailede böyle şeyler

olur. Şimdi vücudunu açıp doktora mı göstereceksin?’ dedi. Ben ısrarla kocamı almalarını söyleyince ‘Dırđır etmesen dövmezdi,’ deyip beni kovdu. Bu yüzden polis güvenim yok. Bir daha da gitmedim. “

Telefon açıldığında hemen sorulmazsa adını, soyadını vermekte zorlanıyor. Taleplerini sıralayarak başlamayı tercih ediyor.

“Gelmek istiyorum. Bana nasıl yardım edebilirsiniz? Sığınak şartlarımız nedir?”

Kimliği ile ilgili bilgileri vermekte zorlanıyor. İşin hikâye yanını daha kolay anlatıyor

Dışarı çıkmaya, merkeze gelmeye ikna etmeye çalışıyoruz. Bize gelmesi dışarı çıkmasında ilk adım olduğu için çok önemli.

“Yüz yüze görüşmemiz, hem burayı, bizi tanımanız, hem de bizim sizi tanımamız, seçenekleri birlikte gözden geçirmemiz, çözümler üretebilmemiz için gerekli.”

“Merhaba ben ....., telefonda benimle konuştunuz. Görüşmemizi biraz sonra yapacağız.”

Yüz yüze görüşmeye geldiğinde doğrudan görüşme odasına alınmıyor. Bir süre daha geniş bir yerde, gönüllülerin girip çıktığı, onlarla ilişki kurulabileceği salonda dinleniyor. Bu geçiş onu rahatlatıyor. Etrafı inceliyor, girip çıkanlarla konuşuyor.

Görüşmenin yapıldığı odanın düzenli olması çok önemli. Zaten dağınık geldiği için oda dağınık olmamalı. Masanın üzerinde dosyaların olması odayı iş mekânı gibi gösterebilir. Dosyalar kaldırılıyor, kâğıtlar toplanıyor.

Hemen oturmuyor, çoğunlukla yer göstermek gerekiyor.

“İstedığınız yere oturabilirsiniz”

Telefon konuşması, kendini tanıtmak son derece önemli. Telefonda iyi bir ilişki kurulabilmişse yüz yüze görüşmeye o ilişkiyle geliyor. Onunla çok özel bir şeyi paylaşmış, senelerdir bunları ilk anlattığı kişi o. Kendini tanıttığında gözleri pırıl pırıl gülüyor. Telefondaki kadımla görüşecek. Karşılıklı bakışma süresi var, karşılıklı merak. Kısa bir tanıma süresi. Eğer telefonda ilişki kurulabilmişse tanışma süresi daha kısa ve güvenli.

O çıkmak istediği evden çıkmış. Yaşadıklarını paylaştığı bir kadın, desteğini istediği bir kurum var. Karşılıklı gülüşüyoruz.

“Neler yaşadığımızı anlatmak ister misiniz?”

“O kadar çok ki anlatmak istediklerim nereden başlasam bilemiyorum.”

“İstedığınız yerden başlayabilirsiniz”

Eğer o gün dayak yememişse ilk anlatılanlarda şiddet yok. O gün dayak yemişse hemen şiddetten başlıyor.

Elinde çoğu zaman yeni açılmış bir sigara paketi. Yalnız olmadığını bir şeyler yaparak kendine kanıtlamak için çok az içiyor da olsa hemen sigaraya sarılıyor..

Geldiğinde yalnız bir kadın, ifadesi yalnız, vücudu yalnız. Bir tek bakışıyla yalnızlığını iliklerine kadar hissediyorsun. Bakışı yalnız olduğunda vücudu da yalnız. Tedirgin, koltuğun ucuna ilişiyor. Hemen fırlayıp gidecek gibi. Sana ancak ona bakmadığında bakıyor, inceliyor. Daha iyi tanınmasına fırsat vermek için pencereyi açıyorum, bir şeylerle oyalanıyorum. Elleri ya koltuğun alt kenarına yapışmış ya da çantasına. Bacaklarının açısı bozuk. Ceketini çıkarmıyor, terliyor, çıkarabileceği, çıkarırsa daha rahat olacağı söyleninceye kadar çıkarmak istemiyor. Çıkarttığı zaman bile dizlerinin üzerinde tutuyor.

Eşyasını hiçbir zaman bırakmıyor. Eşyası ona güven veriyor olabilir ya da ona bunu yaptıran şey belki de yalnızlık.

Konuşuyoruz. Konuşma ilerledikçe ilişki kurmaya başlayınca rahatlıyor, daha bir yerleşiyor koltuğa. Konuşurken elleri hareketleniyor.

“Şiddeti neyle uyguluyor?”

Nasıl anlatacağını bilemiyor. Çaresizliğini anlatmak için ellerini ve gözlerini kullanıyor.

Kafası çok karışıksa zor konuşuyor. Düşüncelerini toparlayabilmesine destek olmak için sorular başlıyor.

“Kaç yıllık evlisiniz, kaç çocuğunuz var, buradan başlayabilirsiniz isterse-
niz?”

Çabuk çabuk konuşuyor, bir çırpıda anlatacak, peşinden çözümün geleceğini düşündüğü için belki de.

Herşeyi anlatmıyor. Birbirine bağlı sorular başlıyor. “Sizce neden böyle davranıyor kocanız?” Bu soru genellikle yanlış anlaşılıyor, “Bunu hak etmek için ne yaptınız?” gibi. “Size dokunmaya kimsenin hakkı yok” dendiğinde şaşkına dönüyor. Bunu duymak keyiflendiriyor onu. Şimdiye kadar kesinlikle düşünmemiş. Genellikle kendini suçlamış. Bir an yüzünde bir ışık, bir gülümseme beliriyor. Kocasını hiçbir gerekçe göstermemiş “Ben böyleyim” “İstediğimi yaparım”, “Benim sınırlı olduğumu biliyorsun”, ya da bir şey yaptığı için dövülmüş “Bunu yapmasaydın olmayacaktı”. Çoğunlukla cevap bile alamamış.

Başlangıçta fiziksel şiddeti söyleyemiyor, sorulana kadar.

“Var, çok hem de”

“12 yıldır dayak var. 2 sene evvel burnumu kırdı. Halen nefes almakta zorlanıyorum. Çalışmayı sevmiyor. Benim kazandığım parayla kahvede otu-

ruyor. Pazarcılık yaparak iyi para kazanıyorum ama adam dayakla hepsini alıyor. Beni ve çocukları dövmesin diye her dediğini yapıyorum. Biraz yüzüm gülmesin, ufak şeyleri bahane edip bana saldırıyor. Çocuklar araya girince onları da dövüyor.”

“En son kocası ve arkadaşlarıyla kıra gittiklerinde yan masayı temizlediği için herkesin ortasında dayak yemiş. Bir diğer zaman da annesi hasta diye üzülürken neden gülüp oynamıyor surat asıyor diye saldırıya uğramış. Bir keresinde da balığın yanına salata yapmadığı için dayak yemiş.

Dünyası farklı, son derece kötü. Çizdiği tablo karanlık. “Kaderleri” bu. Annesi, kaynanası dayak yiyor. Eğitimi yok, parası yok, aile desteği yok.

“Bu adamı çekmekten başka ne yapabilir”

Mor Çatı’nın mucizeler yaratacağını düşünerek geliyor. Akıl verilecek, o da kurtulacak.

Şiddetle ilgili konuşmaya başladığında ağlıyor. Ağlarken utanıyor.

“Bir su veya kahve içmek ister misiniz?” Omuzuna hafifçe dokunuyorum. Dokunmak ikimiz için de önemli.

Başlangıçta bütün kararları karşısındakinin vermesini istiyor.

“Ne yapabilirim?, Boşanayım mı?”

Müthiş bir çatışma yaşanıyor.

“Kararını sen vereceksin. Birbirimize destek olmak üzere buradayız. Siz ne yapmak istiyorsunuz hayatınızda?”

“Boşanmak istiyorum” ya da

“Bir köşede ezilen bir yılan gibi hissettiren ilişkiden kurtulmak istiyorum.”

“Aslında fena bir adam değil, ilişkimizi düzeltebiliriz”. Kocasının iyi yanlarını sıralamaya başlıyor:

“Geçim sıkıntısı çekiyoruz. Bu yüzden biraz sinirli. Yoksa çocuklara karşı iyi bir baba.”

Sığınağı anlatıyorum. Artık çok ürkek değil, ürkekliğinden sıyrılmış. Sığınaklar hakkında biraz bilgisi var çünkü.

Bir seçenek daha var,

“Sığınakta kalıp, iş bulup, çocuklarımı yanıma alıp, onsuz bir yaşam istiyorum” diyor. Bu aşamada rahatlıyor, bunları söyleyebildiği için. Belki ilk defa söylüyor.

“İntihar girişiminiz oldu mu?”

Evet derken utanıyor, bunu zayıflık olarak gördüğü için ya da yaşadıkları yüzünden doğal kabul ediyor, başka çıkar yolu yok, “Başka ne yapabilirim?”

“Dört yaşındaki oğluna hamileyken keserle dayak yemiş ve oğlu şu anda

astımlı. 6 ay önce de mutfak bıçağıyla 'işkence görmüş' Tüm komşular apartman boşluğuna toplanıp olaya tanık olmuşlar ve o gün tekrar intihar etmek istemiş. Daha önce de sık sık pencereden atlamayı ve kendini arabaların altına atmayı düşünmüş.

Cinsel yaşamıyla ilgili olarak zorlanmadan, rahatça konuşmaya başlıyor, yalnız yazılmasını istemiyor. Anlatırken çok içten. Bunu çok önemsiyor, asıl burada aşağılandığını hissediyor. Cinselliği genellikle fiziksel şiddetin ardından geldiği için istemiyor, zorlanıyor. Karşı çıkabildiğinde müthiş bir keyif duyuyor.

"Yaşadığı şiddetten dolayı kocasını sevmediğini, bu yüzden onunla yatmak istemediğini, kocasının 'orospu, fahişe' gibi laflarla zorla tecavüz ettiğini anlatıyor. 'Hiç olmazsa onun gönlü olsun diye yatmıyorum, dayak da yemem direniyorum. Bu da bana, kendime olan saygımı kazandırıyor."

"Kokusu benim hayallerimi bozuyor"

Güvenini kazandıkça, seçenekler gözden geçirildikçe, rahatlıyor. Bakışı, oturuşu, yüz ifadesi değişiyor. Gülmeye başlıyor.

Sokağa atılmışsa eğer gidecek yeri yoksa rahatlaması çok zor. Acil talepleri var ve çözüm bulmakta zorlanıyor.

Şiddet yaşıyor olsa da gideceği bir yerin olması, ve orada yapabileceklerini, seçeneklerini, haklarını farketmek onu rahatlatıyor.

Görüşme sonrasında yalnız olmadığını görüyor, seçenekleri, dayak yememek için çözümleri var. Polise gitmek, komşuya sığınmak, savcılığa suç duyurusunda bulunmak, ev sahibiyse veya ev kontratı üzerineyse kocasını evden çıkarmak. Dayak yememekte kararlı olmak.

"Bana vuramazsın."

Kadınlar, sığınağa ilk geldiklerinde duygusal ve fiziksel açıdan yıpranmış olduklarından, birkaç gün dinleniyorlar. Daha sonra, ihtiyaçları doğrultusunda hukuksal, psikolojik ve mesleki danışmanlık almaya başlıyorlar. Tek başlarına sorunlarını çözümleyebildiklerini, gerekli yerlere gidebildiklerini görmek kadınların özgüvenlerini zamanla artırıyor.

Sağlık sorunları için çeşitli hastanelerle zaman zaman ortak çalışmalar yapılıyor. Gönüllü eczacılar ücretsiz ilaç sağlıyorlar. Mor Çatı giysi ve eşya bağışı kabul ettiğinden kadınlara ve çocuklarına kıyafet desteği veriliyor. Ev tuttuklarında kullanılmış eşya sağlıyor. Okul yaşında olan çocukların mutlaka okula gitmeleri gerekiyor. Eğer anneler çalışıyorsa okuldan sonra çocukların etüt sınıfına gitmeleri sağlıyor. Kadınlar, sığınaktan ayrıldıktan sonra kreş, eğitim araçları, okul giderleri vb. konularda destek veriliyor.

Sığınak Gönüllüsünün Not Defterinden

Birinci Gün Sığınak restorasyon işleri bitmiş doğalgaz, elektrik ve güvenlik sistemlerinin son kontrolü yapılmıştı. Ama sığınağa henüz kadın almaya hazır değildik. Sabah 09.30'da aradım, bir kadın üç çocuğuyla Merkez'in kapısında bekliyormuş. Arkadaşlarla yaptığımız kısa bir bilgi alışverişinden sonra, kadını ve üç çocuğunu sığınağa götürmek bana kaldı. Sığınağa geldiğimizde kadına ve çocuklara kalacakları yeri gösterdim. Çarşaf, battaniye ve yastıklarını verdim. Evin içinde gezinirken ortalığı toplamaya başladım. Mutfağı süpürdüm, lavaboyu temizledim. Henüz hazır değildik ama, şartlar hazırlanmamıza zaman bırakmamıştı. İlk misafirleri ağırlamamız gerekiyordu. Tam bu sırada stajyer arkadaşımız Zehra geldi. Zehra gelirken pazar kurulduğunu görmüş, çok sevindim. Evde yiyecek içecek hiçbir şey yoktu çünkü. İkimiz pazara gittik sebze meyve aldık. Marketten kuru yiyecekler aldık. Zehra çok yorulmuştu, onu evde bırakıp ekmek almaya gittim. Bu arada Zehra ve sığınağımızın ilk misafiri, mutfak eşyalarını yıkamış, yerlerine yerleştiriyorlardı. Benim onlara yardım edecek enerjim kalmamıştı, misafirimiz menemen yaptı. Yoğurt ve üzümle sığınaktaki ilk yemeğimizi yedik. Çay demledik, içiyorduk ki, gece kalacak arkadaşlar geldi. Birlikte sığınağı gezdik. Yatacakları yerleri gösterdim. Evimizi çok sevdiler. Hep beraber mutfakta sohbet ettik. Kendimi daha iyi hissediyordum. Eve hayat gelmiş, adeta ısınmış aydınlanmıştı.

Otuzuncu Gün Çok hoş, hep gülen bir genç kadındı. Sığınakta iki oğlulla kısa bir süre kalmış, eşi sana iyi davranacağım, sen haklıydın diye söz verince, eşine dönmüştü. Giderken bırakmış olduğu eşyaları almak üzere, bir pazar öğleden sonra geldi. Önce çalışma odamızda biraz sohbet ettik. Sigara içmek istediğini söyleyince, ev içinde sigara içmek yasak olduğundan, beraber terasa çıktık, birer sigara yaktık. Kocasını iyi davranıyormuş, "ama" diyor "burada çocuklarımla yaşadığım bir ayı hiç unutmuyacağım, çok güzeldi, kendimi bambaşka bir insan gibi hissettim. Çok mutluydum. Herkese anlatıyorum. Dünyada benim de haklarım varmış. Ben de bunları yaşayabilirmişim. Ama bizim Anadolu insanı başka türlü düşünüyor. Kadınlar ev içinde yaşar, koca ne derse o olur, kadınların konuşmaya hakları yoktur". Ben dinliyorum. Hem anlatıyor hem etrafı seyrediyor. O kadar rahat ki, sanki hiç sığınaktan ayrılmamış. Evin içinde uçarak dolaşiyor. Evde yaşayan kadınlar hakkında sorular soruyor. Onları özlediğini anlatıyor. Daha sonra giysi odasına eşyalarını aramak üzere girdik. Ama bulamadık. Bir kısmını diğer kadınların kullandığını, diğerlerinin de odadaki eşyalara karıştığını farkettilik. "Ne yapalım sen de ihtiyacın olan giysilerden al" dediğimde önemsemedi. Daha son-

ra onu geçirmek üzere dış kapıya doğru yöneldik. Durdu, duvardaki panoya baktı. İlk geldiğinde, başından yemenisini çıkartıp, becerikli elleriyle çelenk gibi yapmış, panoya asmıştı. Gözleri dolu dolu hüznünlü, yemenisini aldı. Bu yemeniden yapılmış çelenge ne anlamlar, ne özlemler yüklemişti bilmiyorum. Sormaya da cesaret edemedim.

Yüzüncü Gün Bir gün çalışma odasının camı vuruldu. Baktım bir adam. Bir kadın adı söylüyor, elinde çocuk fotoğrafları. “Siz benim yuvamı yıktınız. Ben çocuklarımı istiyorum.” Ben “Beyefendi karınız ve çocuklarınız burada yok, nerede olduklarını da bilmiyorum” diyorum ama, adam anlamıyor. Diretiyor, sesini yükseltiyor: “Bulun karımı, çocuklarımı.” Ben de “Biz bulamayız, polise git kendin bul” diyorum. Adam büyük bir öfkeyle, “Sen dışarı çıkma çıktığında seni kaldıracam.” “Ne demekse, herhalde arabaya atıp kaçırmayı ima ediyor. Camı kapattım, perdeyi çektim. Yolda kendisini bekleyen taksiye bindi ve uzaklaştı. Aynı adam daha önce de gelmiş, ama o zaman kadının eniştesi olduğunu, yardım etmek için aradığını söylemişti. Aklına estikçe sığınağa geliyor olmalı. İşte bu nedenle sığınaklar için gizlilik çok önemli.

Yüzonikinci Gün On dört yıllık evliliği boyunca, hiç sosyal hayatı olmamıştı. Sığınağa geldiğinde yaşama isteği tükenmişti. Uzunca bir süre sığınakta dinlendikten sonra iş aramaya başladı. Boşanma davasının takibi için Bakırköy’e gitmesi gerekiyordu. Yolları tarif ettim. Çok heyecanlıydı ve korkuyordu. Saat 17.00’ye doğru geldi. Hep beraber, heyecanla etrafını sardık. “Bulabildin mi işlerini hallettin mi”, bir yandan paltosunu çıkartmaya çalışıyor, bir yandan da anlatıyordu. Birden cebinden sabahtan beri aradığımız, ucu küt ve testere ağızlı bıçağı çıkarttı ve “buna gerek olmadı” dedi. Hep birlikte kahkahalar atarak gülmeye başladık. “Bu bıçakla ne yapabilirsin ki, sadece ekmek keser” Hoş bir anı olarak her hatırladığımda hâlâ gülerim.

Yüzellinci Gün Bir süre sığınakta kaldıktan sonra ailesinin baskısına dayanamayarak, eşine dönmek zorunda kalmıştı. Merkeze sığınağı ziyaret etmek istediğini söylemiş. Bir öğle saatinde geldi. Çok duygulu anlardı. “Nasılsın, evde durum nasıl? Eşin nasıl davranıyor?” Sohbet etmeye başladık. Çay içmeyi önerdim. O anlatmaya başladı. “Eşim bütün şartlarımı kabul etti. Bana on tane bilezik aldı. Oturduğum evin tapusunu bana yapacak. Bana dayak atmayacak.” Çay teklifini yineledim. Ama duymuyordu. “Üst kata çıkabilir miyim? Benim odamda kim kalıyor, yatağında kim yatıyor?” diyerek odasına çıktı. Mutlu olduğunu söylüyordu ama, gözlerinde, daha önce gördüğüm parıltı yoktu, hüznü vardı. Eve geç kalmayayım merak ederler diyerek, huzursuz ayrıldı. “Güle güle, Mor Çatı’yı her zaman arayabilirsin, ihtiyacın

olduğunda kadınların yanında olduğunu unutma.”

İkiyüzonkinci Gün Soğuk, yağmurlu bir kış günü. Günlerden pazar. Çalışan kadınlar bugün izinli. Ev iyice temizlenmiş, kek ve çay kokuları geliyor. Herkes çok heyecanlı, oldukça ünlü bir misafirimiz var, İngiliz sanatçı Kathryn Tickell. Daha önce İngiliz Konsolosluğu’nda Mor Çatı için bir konser vermişti, zevkle izlemiştik.

Öğleden sonra gönüllü arkadaşlarımızla birlikte geldi. Çok hoş bir gayda ziyafetinden sonra fotoğraflar çekildi. Sonraki konser için kadınlara davetiye sunulması mutluluğumuzu çoğalttı. Çok hoş bir gün geçirdik. Teşekkürler Kathryn.

Dörtüzyirminci Gün Kapı çalındı. Kapıda yaşlıca bir kadın. Dayaktan, şiddetten kaçan kızını arıyor. “Teyze size bu konuda bilgi veremem” dedim. Kadın ağlıyor, yalvarıyor.”Ne olur gelsin, göreyim. Evine dönsün”. Ben”Kapıyı kapatmak zorundayım, kızınız istiyorsa sizi arar “ diyorum.

Yaşlı kadın anlamıyor. Bu kez de pencereye geliyor, yalvarıyor. Biraz ilerde bekleyen adam, kocası. Kızının kocası da muhtemelen sokağın köşesinde bekleyen arabanın içinde.

Her kapı çalınışında evdeki kadınlar tedirgin olur, “acaba hangimizi buldular”. Yine herkes tedirgin. Yaşlı kadının kızı camdan onları görmüştü, ama görüşmek istemiyordu. Sinirleri bozuldu, şiddetli bir ağlama krizi başladı. Anne ve babasının onu eşiyle barıştırmamasından korkuyordu. Daha önce defalarca aynı şey yaşanmıştı. “Neden anlamak istemiyorlar, çok istiyorlarsa damatlarıyla kendileri otursun.” Sakinleştirmekte bayağı zorlandık. “Gitmek zorunda değilsin.”

Bu arada kadının anne ve babası kapının önünde dövünerek ağlamayı sürdürüyordu. Camı açtım “Yaptıklarının doğru olmadığını, köşe başında bekleyerek kapı ve pencereleri izlemenin çok ayıp olduğunu” anlatmaya çalıştım. Sanırım onlar da utandı yaptıklarından, kapının önünden ayrıldılar. Bir daha da geri dönmediler.

.....

Üçyüzdokuzuncu Gün Küçük bir kızı nasıl kırabilirdim. Sürekli benimle evime gitmek istediğini söylüyordu. Ben ne yapacağını bilememenin utanıcı ve paniğiyle annesinden destek bekledim. Annesinden bunu sen çözümlerisin ifadesi taşıyan bir meydan okuma geldi “İstiyorsanız gidebilirsiniz”. Birlikte evime doğru yola koyulduk. Ben o sıkıntıyla sığınmakta kalan diğer çocukları, aralarında onu ayrıcalıklı bir konuma yerleştirdiğim diğer kız çocuklarını düşünmedim bile. Birlikte eğlenceli bir gece geçirdik. Ertesi sabah

sığınağa doğru yola çıktığımızda “babasıyla karşılaşırsak ne yaparım, ya yolda başımıza bir kaza gelirse”yi hâlâ düşünmüyordum. Sığınağın kapısından içeri girince benim için sıkıntı bitti sanmışım. Akşamı abartarak anlatışımı, ayrıcalıklı olduğunu diğer çocuklara hissettirişini ve diğer çocukların gözlemindeki hüznü görünceye kadar. Benim “isterseniz siz de gelebilirsiniz” sözlerim kimseye inandırıcı gelmedi, bozmuş olduğum eşitliği onarmaya da yetmedi.

Beşyüzsekizinci Gün Anne ve yetişkin kızları bugün sığınağımızdan ayrılıyorlar. Bu, aramızdaki deyimle “iyi” bir ayrılış. Hepimiz kapıda onları “yeni hayat”a uğurladık, “bizi habersiz bırakmayın”. En küçükleri biraz geride kaldı, acemi bir sarılışla yüzünü boynuma gömdü. Sımsıcak gözyaşlarını boynumda hissettim.

Beşyüz altmışbirinci Gün İki de birbirlerine incitici sözler söylemiş olmanın verdiği üzüntüyle dolaşıyorlardı evde. .... Hanım benimle görüşmek istedi. “Onun da üzüldüğünü biliyorum, birbirimize yanlış davrandık. Onunla bir konuşabilsem” derken bir yandan da ağlıyordu. Ben çok etkilenmenin yarattığı düşüncesizlikle ikisini bir araya getirmek üzere odadan fırladım, diğerinin kararının ne olduğunu, buna hazır olup olmadığını düşünmeden. Onun karar verme hakkını elinden alarak.

..... **Gün** Sığınakta yaşadığım her günle bir bütünü parçalarını bir araya getirdiğimi düşünüyorum. Başlangıçta onun yerine karar vermeni, onun yerine telefonda iş görüşmesi yapmanı... bekleyen birine “hayır” demenin, “bu sizin yapmanız gereken şey” demenin ne kadar zor olduğunu hatırlıyorum. Onda beliren senin iyi ve vazgeçilmez olduğun düşüncesini yok edebilmeyi, kendisi için asıl iyi ve vazgeçilmez olanın kendisi olduğunu görmesi için yer açmayı öğrendim. “Hep başkalarının ipiyle hareket ettim” dediğinde onu yalnız başına sokağı çıkması için desteklemeyi de. Özgüvenin küçük küçük parçalardan, atılan her adımdan inşa edildiğini biliyorum. Bunu kendi başlarına hareket etmeye, kendi kararlarını vermeye başladıklarında geçirdikleri mütahiş güzelleşmeyi ve canlılığı görerek öğrendim.

.....

Beşyüzdoksanbeşinci Gün Bugün ilk kez sığınakta çalışmaya başlıyorum. Daha önce iş başvurumun değerlendirildiği toplantıda sığınakta birlikte çalışacağımız arkadaşım “Mor Çatı”nın kullandığı ortak dili” benimseyebilmem için bir süre merkeze gidip gelmemi önermişti. Bir hafta kadar bir süreyi merkezde ve ne yapacağımı anlamaya çalışarak geçirdim. Kimse bana ne yapmam gerektiğini söylemiyordu ancak ben kendi çabamla sorarak ve öğre-

nerek yapılması gereken işlere katkıda bulunmaya çalışıyordum. ...'in deği- miyle "kibar kibar ortalıkta dolaşarak olmuyordu bu işler". Ortak çalışacağım diğer arkadaşım bana ilk kez adresi ve telefonu verdiğinde, (bundan önce, bu konuda o zamanlar çok da iyi anlayamadığım ama şimdi aynı titizliği göstermeye çok dikkat ettiğim bir şekilde bana bilgi verilmiyordu) telefon numarasının hayatımda yalnızca bir kişide (annemde) olması ve adresi sığınağa varır varmaz imha etmem gerektiğini söylediğinde müthiş heyecanlandığımı hatırlıyorum. Bütün yol boyunca adresi bulup bulamayacağımın endişesi, orada nelerle ve nasıl insanlarla karşılaşacağımın tedirginliği ve böyle bir işte çalışmanın zorluklarını, yapmam gereken ve yapmamam gerekenleri acaba iyice anlayıp anlamadığımın karışıklığı içindeydim. Bütün "ilk"ler beni korkutmuş ve geri adım atmama ya da hiç adım atmamama neden olmuştur ama bu sefer vazgeçmemeye bu kadar kararlı olmama kendim bile şaşırıyordum. Doğru kapıyı bulduğumda içeriden sesler gelmesine rağmen kimse kapıyı açmadı. Komşuların meraklı bakışları altında bir süre bekledikten sonra çalışma arkadaşım geldi. Beraber içeri girdik. Evde olduklarını tahmin ettiğim kadınlar işe gitmişler ve evde kalanlar, beni tanımadıkları için kapıyı açmamışlar.

Altıyüzbirinci Gün Bugün ilk defa, sığınağımıza yeni gelen bir kadınla beraberim. Karşılaştığımızda ikimiz de çok heyecanlandık. Yüzündeki yara izinden etkilendiğimi belli etmemem gerektiğini düşünerek yaraya bakmadan konuşmaya çalışıyorum. Ben ne söyleyeceğimi, nasıl davranacağımı biliyormuş gibi yapıyorum fakat yanlış bir şey söyleme ihtimalinin paniğini o kadar yoğun yaşıyorum ki sonunda konuşamaz oluyorum. Beraber yemek yiyoruz, çay içiyoruz ve o devamlı anlatıyor. Kendi konuşmam kalıp gibi iki üç cümle- nin dışına çıkmıyor, çıkamıyor. Anlattıklarından etkilenmemek mümkün değil fakat o kadar çok baskı altına alıyorum ki kendimi sonuçta hiç bir şey hissetmeden ama bütün dikkatimle dinlediğimi farkediyorum. Anlattıkları benim için çok önemli ve özel, ondan öğreneceğim çok şey var.

Altıyüzotuzuncu Gün Bugün ilk kez bir pazar toplantısına katılıyorum. Önce arkadaşımın toplantı gündemini toparlamak üzere telefon görüşmesi yapıyoruz. Çok heyecanlıyım. Elimde defter ve kalemle otorite gibi görünmenin ezikliğini yaşıyorum. Toplantı başlarken herkes bana bakıyor ve benden bir şeyler bekliyormuş gibi bir hava hissediyorum. Kızarmama ve sesi- min titremesine fazla yoğunlaşmamaya çalışarak söylemem gerekenleri söy- lüyorum. Zaten bu noktadan sonra hep onlar konuşmaya başlıyor. Onlar ko- nuşurken durmadan yazıyorum, sessizlikler oluyor ve içimden bir dahaki top- lantıda not tutmayacağıma dair söz veriyorum. Zaten bütün dikkatimle dinle-

diğimi düşünüyorum. Ufak ufak notlar alarak dinleyip sonradan yazmak benim için daha kolay gibi gözüküyor. Bugün bütün kadınlar coşku ve umut dolu. Hepsi kendi değerlerinin farkındalar, güçlerinin farkındalar, özgüvenleri yerinde. Onları dinlerken çok heyecanlandım. Onları böyle görmeyi çok seviyorum.

Altıyüzeğizlikinci Gün Hafta sonunda kadınlardan biriyle güzel bir sabah kahvaltısı hazırlıyoruz ve birlikte sohbet ediyoruz. Sığınağımıza rahatsızlık vermeye çalışan kocalar ve aileler üzerine, güvenliğin sağlanması için gizlilik kuralının öneminden bahsediyoruz. Aklına kendi ailesi, babası ve kocası geliyor. Nasıl aile zoruyla ve baba baskısının biteceğı düşüncesiyle evlendiğini anlatıyor. Kendisi hamile iken canı çekti diye erkek kardeşinin komşunun bahçesinden erik çaldığı için babası tarafından nasıl cezalandırıldığını anlatıyor. Bıçağı ateşte ısıtıp çocuğun vücudunu dağlamasını anlatırken içimden birşeylerin koptuğunu hissediyorum ve bunun önüne geçmeye çalışıyorum. Aynı çaresizliği karşımda bir daha yaşıyor ve ben taş gibi dinliyorum. Aynı babanın eve geç kalması gerekçesiyle penisini ağzına sokarak cezalandırmasına dayanamıyorum ve ağzımdan hiç hoş olmayan bir kelime çıkıyor. Bunu söylemenin doğru olup olmadığını kafamda tartmaya çalışırken karşımda benden üç yaş küçük olan kadının yaşadıkları ve o anlardaki çaresizliğinden canımın yandığını ve öfkeden patlayacak hale geldiğimi hissediyorum fakat hiç bir şey belli etmemenin zorunluluğı beni frenliyor. Konuşma sona erip ofiste yalnız kalınca ve olayı bir iki arkadaşım ile paylaşınca nasıl olup da tepki vermeden durabildiğime çok şaşırıyorum. Ama olaydan uzun bir süre sonra başladığım terapide aynı olayı anlatıp doyuya ağlıyorum.

Altıyüzsekseninci Gün Artık sığınağına ve sığınmakta yaşananlara alıştığımı düşündüğüm sıralarda hiç de akla gelmeyecek üzücü olaylar gelişiyor. Çünkü burada her çevreden ve her kültürden kadın var. Yaşananların da aynı çeşitlilikte olması çok doğal. Bu aralar kalan grupla kendimi pek iyi ve rahat hissetmiyorum. Mutfağın ve evin düzensizliği, temizliğe dikkat edilmeyişi beni rahatsız ediyor. Kadınlarla birlikte yemek yemekten zevk almıyorum çünkü aralarındaki tarif edemediğim olumsuz elektrikten etkileniyorum. Birkaç gündür sürdüğü için kimseyle pek paylaşmıyorum ve belki de kendimle ilgili olarak yorumlayıp yorulduğumu düşünüyorum. Öğlen yemeğinin hazırlıkları yapılırken onlara katılmak üzere mutfağına geçiyorum. Çocukların birbirini rahatsız etmesi, annelerin birbirine sözlü uyarıları ve derken çocuklardan birinin annesi tarafından şiddet görmesiyle büyüyen olay, kadınların da ha da gerginleşmesine ve birbirlerini suçlamalarına dönüşüyor. Bu arada ben her an müdahale etmek üzere kulaklarımı orada bırakarak ofise "kaçtım".

Çünkü kavga ve gerginlik çocukluğumdan beri bende kaçma içgüdüsu uyanır. Annem ve babamın kavgalarından gelen bir alışkanlık. Kavga hiç ummadığım bir şekilde karşılıklı hakarete ve tehdite dönüştü fakat kendimi had safhada sıkışmış hissediyordum ama burada bulunmamın bir nedeni vardı, ne yapmam gerektiğini biliyordum, “artık kaçamazdım”. İş fiziksel şiddet boyutuna geldiğinde müdahale etmem için birkaç saniye geçmesi gerekti. Çünkü soğukkanlılığımı korumaya çalışıyordum. Kadınları ayırdım ve sakinleştirmeye çalıştım, bu evde kimsenin kimseye şiddet uygulayamayacağı kuralını hatırlattım. En fazla beş dakika içinde evde ürkütücü bir sessizlik hakim oldu. Kavgayı sakinleştirmemde bana destek olan diğer kadınla oturup birbirimizi rahatlatmaya çalıştık. Yarım saat sonra kendi aralarında barış girişimleri başlamıştı bile.

..... Gün Mor Çatı’da olmak, sığınakta çalışmak hayatın içinde olmak demek benim için. Zaman zaman zor, zaman zaman mutluluk dolu anlar yaşamak, diğer insanları tanımak kadar kendini tanımanın zorluğunu ve güzelliğini tatmak benim hiçbir şeye değişmeyeceğim bir deneyim.

Mor Çatı’da Çalışmak

Bir meslektaşım vasıtasıyla Mor Çatı’yla tanıştım. Boş zamanlarımı değerlendirerek ve para kazanmak gibi amaçlarla iş görüşmesine katıldım. Bu iş benim bildiğim ve düşündüğüm gibi sıradan işlerden olmadığını görüşmeden sonra anladım. Severe yapılıması gereken bir iş ve çalıştıkça çok şey öğrenebileceğim. Önce zor bir işe giriştiğimi biliyordum ama kendimi de sınamak gibi bir istekle işe başladım. Gün geçtikçe ve değişik kültürlerden kadınlar tanıdıkça daha çok zevk aldım. Bunun yanında geceleri sığınağa her gelişimde bilinmeyen ve yaşayabileceğim olasılıkları düşünerek geliyordum. Bu beni ilk günler çok ürkütüyordu. Zamanla biraz daha azaldığını söyleyebilirim.

Mor Çatı’da çalışmaya başlamadan önce kadın dayanışması diye bir bilince sahip değildim ve kişiliğimin gelişmesinde önemli adımlar attığımı düşünüyorum. Sığınağa gelen kadınlarla hiç tanımadığım halde, en çok yakın olduğum kişilerden çok daha yakın bir ilişkiye, samimiyete girdiğimi görüyorum ve bu beni çok şaşırtıyor. Bu şekilde bir ilişkiyi hiçbir yerde yaşayamayacağımı düşünüyorum. Kadın bir anda hayatında hiç kimseye paylaşamayacağı hislerini, düşüncelerini, ve yaşadıklarını tam doğallığıyla bana anlatabiliyor; bu tarif edilemez bir duygu. Kadınları dinlemek bana bir yandan hüznü yaşatırken, bir yandan da yaşadıklarını paylaşabildiğimi düşünmek mutluluk veriyor.

Sığınaklı Geceler

Macera olsun havasıyla başladığım yolculuk tam tamına iki yıldır sürüyor. Mor Çatı adını ilk duyduğumda biraz komik bulmuştum doğrusu. Kocaman bir kalabalığın arasında sürüklenen yaprak misali kadınlığım belki ilk kez kendini bulmuştu Mor Çatı'da.

Acaba ne kadar kadını sorusunu önce kendime ilk kez ne zaman sordum bilemiyorum ama, Mor Çatı'da bu soruyu defalarca kendime sordum ve cevap verebildim. Çünkü ben gece çalışan bir sığınak elemanıyım ve kadınların en zor saatlerini birlikte yaşıyorum.

Aslında artık profesyonel olmam bekleniyor belki ama ben bir amatör olarak çalışmayı, olaylara öyle bakmayı seviyorum. Profesyonellik bana mekanikleşmeyi çağırıştırdığından sürekli merdivenleri saymayı tercih ediyorum unutmamak için. En bildiğim kuralı defalarca tekrarlamayı seviyorum.

Sığınakta gece nöbetini ilk tutan ben oldum. Çok korktuğumu hatırlıyorum. Türkiye'de ilk kez yaşanacak bir olayın ilk tanığı olmak ürkütmüştü beni. Kadınlarla iletişim kurmak için hiçbir özel çaba sarfetmek ihtiyacı hissetmedim, çünkü mutlaka bir ortak yön buluyor ve konuşabiliyorsunuz. İki yılda o kadar çok kadımla karşılaştım ki belki kadınların hiçbir zaman değil konuşmak, duymaktan bile hoşlanmayacağı konuları konuştuk. Ayakta kalabilmek, direnebilmek için, erkek egemen toplumda kendimize nasıl yer açıp, muhafaza edebiliriz diye birlikte çözüm aradık. Herkesin mutlaka bir fikri oluyor fakat kimse kimseyi eleştirmiyor. Ve biz böylece, farkına varmadan farklı düşüncelere tahammül etmeyi öğrendik.

Yeni gelen bir kadının ilk akşamı nedense bir öncekinin aynı gibi oluyor genelde. Çok ürkek, çekingen ve belki de biraz buruk. Ama bu tavır kesinlikle ertesi akşam geçmiş oluyor. Zaman zaman çok fazla kahkahalar, zaman zaman aşırı sükûnet şaşırtıyor hâlâ beni. Sustuklarında sığınacağın küstüğünü hissediyorum. Yorgun sığınığımız buna alışkın değil.

Her gece yarısı kapıları, pencereleri, ışıkları, muslukları kapatıp terasa sığara içmeye çıktığımda aslında ne kadar mutlu olduğumu düşünüyorum. Çünkü biliyorum ki milyonda bir şansa sahip atılımcı kadınlarla aynı ortamı paylaşıyorum. Onlar odalarındayken ben...

En zorlandığım konu çocuklar oldu şimdiye kadar. Kimi düştü, yaralarını sardım, kimi acıktı yemek verdim, kimi kitap okumamı istedi, okudum. Kiminin annesi işten geç döndü, onlara baktım. Ama hep bir şey olacak korkusu delirtti beni. Belki aşırı korumacılık olarak algılandı zaman zaman ama yine de en yorulduğum konu bu oldu. Çok zaman anneleri zorlayan da bu oldu. Hem çalışıp, hem çocuklarına ayıracakları o yarım saatleri, on dakikaları hafıza kaybına uğramadan unutamam.

Beş yaşında bir çocuktu.

Sığınağa yeni gelmişlerdi. Adını sordum çocukla iletişim kurmaya çalıştım. “Burası yeni eviniz. Evi bu teyzeler ve ablalarla paylaşacaksınız.” “Teyze, buradaki ablaların babası bira içiyor mu?” Şaşırmışım, böyle bir soru beklemiyordum. “Hayır”. O yine “hap içiyorlar mı?” “Hayır içmiyorlar. Zaten onların babası burada oturmuyor” demeyi son anda akıl edebildim.

Altı yaşında bir kız çocuğuydu. Sığınakta kalma süreleri sona erdiği için sınıktan ayrılmak zorundaydılar. Kadını sınıktan uğurlarken çocukla da vedalaşmak istedim, beni reddetti, vedalaşmak istemedi. Çok üzgündü ve bana kızgındı. Kendimi çok kötü hissettim. Uzun bir süre aklımdan çıkmadı. Kendimi suçlu görüyordum. Arkadaşlarla bu duygumu paylaştım. Sonuç olarak asıl karar anneye ait benim yapabileceğim hiçbir şey yok.

Yedi yaşında bir kız çocuğuydu. Anneler günü için annesine aldığı hediyeyi ranzanın üst tarafına saklamaya çalışırken düşmüş. Gece kalan arkadaşımız beni aradığında saat 24.00 civarındaydı. Çok heyecanlı ve endişeliydi. İlk yardım müdahalesini de yaptığını, ama çocuğun sürekli ağladığını, kolunda kırık olabileceğini, sığınağı bırakmak istemediğini, yanındaki paranın yetersiz olduğunu, destek istediğini söyledi. Sığınağa geldiğimde kadınlar çok korkmuştu, çocuğun annesi perişandı. Hastaneye gidildi. Muayene sonucu kolunda bir şey olmadığı anlaşıldı. Sevinerek eve döndüler. Sanırım bizim yaramaz, hem korktuğu için biraz da kapris olsun diye ortalığı ayağa kaldıran ağlamıştı.

Sığınak Deneyimi

Uzun yıllar Mor Çatı gönüllü çalışanı olduğum halde sığınak çalışmasında olmayı pek düşünmüyordum. Ama gereksinim ve arkadaşların önermesiyle kendimi sığınak çalışanı hem de ücretli çalışanı olarak buldum. Bu büyük bir sorumluluktu, üstelik sığınak pratiği Türkiye’de bile yoktu. Gerçi yıllardır sığınak projesinin oluşumu içindeydim, dünyanın çeşitli ülkelerinden birçok sığınak modelini incelemiştik. Ama burası Türkiye’ydi, başka ülkelere benzemeyen sosyoekonomik bir yapı ve aile anlayışı vardı. Örneğin başka ülkelerdeki kadınlar şiddet yaşanan evi terk ettiğinde, onu sadece eşi ya da sevgilisi arıyormuş ama Türkiye’de sığınağa gelen kadının eşi, annesi, babası, ağabeyi, ablası, dayısı, amcası, tüm sülalesi peşine düşüyor. Hepsisi de “Benim karım namusum, benim kızım namusum, benim yeğenim namusum,” diyerek sözde kadına sahip çıkarken kadın kimliğine namus yüklemesi yaparak kendilerine ait bu “namusa” işkence etmek, öldürmek hakkını buluyorlar. Üstelik gelenek görenek yakıştırmasıyla hukukun boşluklarından da yararlanan-

rak, ya kendileri cinayet işliyorlar ya da yaşı küçük olan aile içindeki erkek çocuklara cinayet işletmeye kadar varıyorlar.

Ülkemizde işsizlik sigortası yok. Kız olduğu için okutulmayan, meslek edinmesine izin verilmeyen, çoğu çocuk denecek yaşta evlendirilen ya da kurtuluşu evlenmekte bulan kadın kısa bir süre sonra kurtulmadığının farkına varıyor ama umut etmek istiyor. “Biraz katlanayım, nasıl olsa değişir. Belki bir çocuk ya da ikinci çocuk kocamı değiştirir. Anneler, ablalar her şikâyetle ‘Ah, biz neler çektik, ne yapalım, kadın değil miyiz, katlanacağız,’” diyerek dayanmasını öğütler. Yaşadıkları dayanılmaz şiddeti belgelemek için polise, savcıya, rapor almak için hekime giden kadına hiç kimse destek olmaz, herkes kocadan yanadır, intihar girişimleri kurtuluş ümidi olur, bazen koca buna zorlar, hatta özendirir. Ama çocukları vardır, onları kendi canından çok sever. “Ben varken bile babası onlara kötü davranıyor, şiddet yaşıyor, ben olmayınca çocuklarım ne olur? Zaten yaşamak da her şeye rağmen güzel, başka kurtuluş, çıkış yolları aramalıyım,” diye düşünür. Bu bazen, bir tanıdık, bir arkadaş ya da televizyondan alınmış telefon numarasıyla olabilir. Mor Çatı’ya ulaşmak, sığınağa kabul edilmek hayata yeniden başlamak gibidir. Sığınağa gelen kadın önceleri tedirgin, edilgen, kararsız hatta umutsuzdur. Kendisi gibi şiddeti yaşamış kadınlarla beraber olmak, yaşadıklarını anlatarak paylaşmalı, kendisi gibi başka kadınların olduğunu görmek yalnızlık duygusunu azaltır. Mor Çatı’da psikolojik, hukuki ve mesleki danışmanlıklar alır. Kadınlar genellikle çocuklarıyla gelirler, onların yegane varlıkları çocuklarıdır. Ev, araba, arsa, para kocalara aittir.

Mor Çatı'da Kadınlar

Sığınmakta Kalan Kadınların Tanıklıkları

İki Arkadaştılar Şimdi yazacaklarımız Türkiye'de bir sürü kızın başına gelmiştir. Ama anne ve babalar böyle anlayışsız olmaya devam ederlerse bu olaylar daha çok olacak.

İki arkadaşta... İki arkadaş da hayatlarından memnun değillerdi, küçük yaşta evlendirilmişlerdi.

Nişanın, yüzüğün ve evliliğin ne demek olduğunu bile bilmiyordu. Her gün aile içinde işkence görmüş, onun için özgürlük artık ölmüştü. Büyükle- rin istediklerini yerine getiriyordu ve artık bıkmış usanmıştı yaşadıklarından. Onun beklediği bir umut ışığı doğacak, sevmediği kişiden kurtulacaktı ama, evlenmişti, düğünü olmuştu. Hayat onun için bir cehenneme dönmüştü ve 15 yaşına girmişti.

Anne ve babası her gün kavga ediyorlardı. Kendini bildi bileli bu kavga- lar hep vardı. Bu kavgalardan bıkıp usanmış daha çocukken bile intiharı dü- şünmüştü. Annesi, onun arkadaşlarıyla görüşmesini bile istemeyen baskıcı ve çok titiz biriydi. Ona çocukluğunu ve gençliğini hiç yaşatmamıştı. Ailesinin ona yaptığı her şeyden kurtulmak için intiharı aklına koymuştu ama her şeye rağmen bir umut ışığı bekliyordu, çocukluğundan beri âşık olduğu ilkokul öğretmenin gelip onu kurtaracağını hayal edip, hayal dünyasında yaşıyor- du. Hiç ummadığı korkunç bir şey olmuştu, ona söylemeden onu nişanlamış- lardı, hem de abisi gibi gördüğü birisiyle. Karşı çıkınca babası onu dövüp i- çeri kapatmıştı. Kader kurbanı bu küçük kız boyun eğmek zorunda kalmıştı, ailesi ona çok baskı yapıyordu.

İkisi de boyun eğdiler, aynı eve gelin olup yerleştiler. İkisi birbirlerini çok seviyorlardı. Ama kocaları onların iyi geçinmelerini kıskanıyor, daha kötü günler yaşatıp onları üzüyor, her gün durmadan kavga ve geçimsizliğe yol a- çıyorlardı. İkisi bir karar verdiler, birbirleriyle sık sık konuşmayacaklarına, onların yanında birbirleriyle iyi olmayacaklarına. Bir süre böyle devam etti- ler, ancak kocaları daha sertti ve onları dövüyorlardı.

İkisi kocalarıyla konuşup evde kavga olmasın diye onlar için en iyisinin ne olduğunu öğrenip onların istediklerini yapacaklarını söylediler. Onların ist- edikleri: her gün kocaları onları öldürse bile onlara karşı ses çıkarmayacak, hep köleymiş gibi emirlerini dinleyecek ve uygulayacaklardı. İkisi "siz kadın değil robot istiyorsunuz" deyince "evde kadınlar kocalarına karşı gerekirse robot bile olacak" demişlerdi. Ama bu kızların insanlık duyguları, sevgileri vardı. Bunları yapmak zor olacaktı. Onlar her şeye rağmen bunu da denedi-

ler ama bu da onlara yetmedi. Ve bu kızlar artık hayattan bıkmış, yaşama sevinçlerini kaybetmişlerdi. İntihar edeceklerdi ama onlar bu sefer de kendileri için bir şeyler yapmaya, evden kaçmaya karar verdiler.

Bir sabahı, kocaları kalkıp işlerine gideceklerdi. Ve ikisi de yine boş yere dayak yemişlerdi. O sabah kaçmak istemiyorlardı, ancak o sabah da dayak yiyince... Onlar gittikten sonra evden çıktıkları zaman içleri korkuyla doluydu. Yanlarına giyecek bile almadılar. Oturdıkları şehrin hiç bir yerini de tanımıyorlardı. Kocaları onları hiç bir yere götürmemişlerdi.

Öğretmenlerini buldular. Öğretmenleri onları geri çevirmeye çalıştı. Ancak başarılı olamadı onlar kararlıydı. Bu şehirde bir gün daha kalsalar kocaları onları bulup öldürebilirdi. Öğretmenleri onlara bir taksi bulup, yanlarına para vererek gönderdi. Taksici onları garaja bıraktı.

Otobüs beklerken, polisler geldi, kaçtığımızı öğrenmişlerdi. Ama bizler reşit sayılırdık, onlarla büyük bir tartışmaya girdik, onlara sorunlarımızı anlattık. Bizleri ailemize vererek iki yuva kurtaracaklardı ama böyle bir şey yaparlarsa kocalarımız kesinlikle bizi öldürecekti. Bizi serbest bıraktılar. Hemen biletlerimizi iade ettik. O sırada polis ailelerimizi aramış garajda olduğumuzu söylemişti. Taksiciye herhangi bir otele götürmesini söyledik. Çok iyi birisiydi bizi bir aile oteline götürdü. O gece herkes bizi arıyordu. Bütün otelleri arayıp kendi isimlerini bırakmışlardı. Tesadüf bizim kaldığımız oteli de arayıp isim bırakmışlar ve böyle iki kız kaçmış demişlerdi. O gece hiç uyumadık korkuyla bekleyip ne zaman bizi öldürecekler dedik. Sabah oldu ve aşağıya indik. Kuyumcu adresi istedik. Altınları bozdurup yine bir taksiye bindik. Altınlarımız on altı milyon tutmuştu çok azdı ama şehirden kurtulmak için yeterliydi. Havaalanına gittik. Amcamızın oğlunu orada görünce taksiciye uçakta yer kalmamış dedik. Çok üzüldüğümüzü görünce “siz nereye gideceksiniz?” dedi. “İstanbul’a “ dedik. “Ben sizi on iki milyona götürürüm” dedi biz de mecbur kaldık, her şeyi kabul ettik. İstanbul’a ailemize gidiyoruz demiştik ama üstümüzde günlük elbiseler vardı, yolculuk için hiç uygun değildi. Ama biz hiç aldırmadık.

Yeni Kişiliğim 0 yaşımdan 31 yaşuma kadar baskı altında yaşadım. Birileri bana öylesine baskı yaptı, öyle acılar yaşattı ki hiç bir zaman kişilik kazanamadım. Sürekli olarak duygularımın hareket ettiğimden etrafımda beni çevreleyen bir sürü çember oluştu. Sonra, günün birinde, mantığımla bir anlaşma yaptım. Duygularımı hapsedecektim ve onlar sadece ben istediğimde dışarıya çıkacaklardı. Bundan sonra onlar, yani duygularım beni kullanamayacaklar. Ben onları kullanacağım.

Düşündükçe içimdeki duyguları, dünyayı
her şeyi, insanları
Beyaz bir kuş olup,
Gökyüzünde uçmayı isterdim.
Avcılara bir çift sözüm var:
Vurmayın sakın, özgürce uçmak isterim.
Sevgiye doğru, insanlığa
İnsanların özgürce yaşadığı,
Nefretin, kinin olmadığı bir yere uçmak isterdim.

Yaşam Her birimizin yaşamda, kendine özgü bir yolu vardır. Ya da öyle olmalıdır. Bedensel yapılarımız, fiziksel görünüşlerimiz, yaşam farklılıklarımız her birimizin farklı bireyler olduğunu gözle görünür bir şekilde bize ispatlar.

Her birimiz kendi yolumuzu kendimiz buluruz. Ya da öyle olduğunu zannederiz. Yaşamda var olabilmek, yaşama dolu dolu katılabilmek ve en önemlisi insan olabilmek için özgür olmak zorundayız.

Bilinçli, kendini tam anlamıyla tanıyan ve kendi varlığının değerini önemseyen insan, özgürlüğün temelini inen insandır. Sahip olduğumuz en değerli varlık, kendi varlığımızdır. Bu bilince sahip olmadan dış etkenler tarafından yönetilir, verimsiz kargaşalarla dolu bir zihinle, istemediğimiz bir biçimde yaşamaya zorlanırsınız.

Özgürlük insana verilen kanuni bir haktır. Bizlere kanuni yoldan verilen en yerinde en güzel hakkı öyle kolayca hak ediyor muyuz acaba?

Avucunuzun içine kadar gelir o özgürlük. Tam hissedersiniz, belki de yakalarsınız. Hemen aileniz ya da kocanız çıkar karşınıza ve sizi biçimlendirmek isterler. Kısa bir zaman sonra boşluklara hapsedilirsiniz. Sonra da ruh hastası olarak yaşamaya terk edilirsiniz.

Bizim insanımız birbirini öyle kolayca katlediyor. Böyle çabucak birbirimizi hapsediyoruz. İnsan sürekli olarak bir kafes içinde yaşayamaz. Yaşarsa gelişemez. Bilincini yitirip büyük bir yalnızlığa düşer. 'Var olmayan' bir birey olarak yaşamını devam ettirmiş olsa bile, ruhen o insan ölmüştür.

Sürekli olarak birileri kendini kabul ettirmek ve kanıtlamak için yaşamlarımızı kullanmaya kalkışıyorlar. Kendi güvensizliklerini yenmeyi ancak bizim hayatlarımızı yönetmekle başarabiliyorlar. Bizlere hak verilmiş ise bunu aramakla bulduğumuzu ve tüm güzelliklerin aranılan yerde olduğunu artık birçoğumuz biliyoruz.

Birbirimize yaklaşıyorken, seviyorken, evleniyorken ya onları sahipleniyoruz ya da onları hayat güvencelerimiz olarak görüyoruz. Bir insanı sahip-

lenmek o insanı şartlandırarak, varlığını hiçe saymak değil midir? Güvence olarak görmek kendi güvenliğimizi bir başkasının eline bırakmak değil midir?

Bizler kendi varlığımızın bilincindeyse güvencemiz sadece kendimizdir. Güvenlik kalbimizdedir, yüreğimizdedir. Kendi varlığımız da, kendi güvencemiz de en büyük gücümüzdür.

Özgürlüğü hazmedemeyen insan, cinsiyetini güç sayan insandır. Onlar kendi cinsiyetlerinin ve cinsel organlarının esiri olmuşlardır. Onlar cinsiyetlerini güç olarak görmeye devam ederler veya ettirilirlerse birçok insanı esir alabilme şansları tükenmeyecektir.

Bizler de illa bir şeylerin esiri olacaksak kendi varlığımızın esiri olalım. Belki de bu esirlik değil, tadılması gereken en büyük özgürlüktür.

Sevgili Mor Çatı Kadınları Sizlere müracaat ettiğimde gerçekten zor durumdaydım. Sizlere ulaşamasaydım kesinlikle intihar edecektim. Oysa ki bana karşı olan insancıl tutumunuz hayatın ne kadar yaşanması güzel olduğunu gösterdi. Bana değer vererek ispatladınız. Bizim gibi zor durumda olan insanlar için gerçekten çok büyük mücadele ve özveri içindediniz.

Kadınım

Umudu olmak yarınların

Kadınım

Rahat Nefes almak

Benim de hakkım.

Dünyayı ben döndürürüm

Estiren rüzgarı,

Sürükleyen yaprağı

Yine benim.

Güçlüyüm, kadınım.

Adem'in kaburgasından,

Toprağın çamurundan olmadım.

Adem benim rahmimde

Tohum gibi filizlenerek

Gül memelerimden sütti

O içti.

Doğayım ben, kadınım.

Güzel olan her şeyde

Ben varım.

Güçlüdür duygularım

Sevmeyi bilirim,

Yaşamı severim.

Saat Saat benim için zaman kavramıdır. Ve zaman deyince aklıma yaşım gelir ve yaşayamadıklarım bana göre ben çok zaman kaybediyorum. Evde yemek pişirmek, bulaşık yıkamak, kısacası ev işi yapmak zaman kaybı. Dışarıda para için çalışmak da bana göre zaman kaybı. Hayallerimi yaşayamadığım her an zaman kaybı. Mesela şu an zaman kaybetmiyorum; çok hoşuma giden ve beni mutlu eden bir şey yapıyorum: Kompozisyon yazıyorum.

Sevgi Sevgi benim için dostluktur. Sadakattir. Saygıdır. Sevdiğini incitmemektir, yıpratmamaktır. Sevgi yaşamak, nefes almaktır. Sevgi ağaçtır, sevgi çiçektir, denizdir. Sevgi almaktır. Sevgi, sevdiğine bir şeyler vermektir. Sevgi doğayı kirletmemektir. Sevgi ağacı yakmamaktır. Sevgi, Mor Çatı'dır. Sevgi, kadın demektir. Sevgi kadına değer vermektir. Mor Çatı'da sevgi çok yoğun burada herkes beni çok seviyor. Ben de Mor Çatı'yı seviyorum, çünkü buradan aldığım sevgi ve eğitim sayesinde sevgiyi çok daha iyi tanımlayabiliyorum. Ben sizi çok seviyorum. .... Hanım lütfen siz de kendinizi çok sevin ve sigara içmeyin. Sevdiklerimin sigara içmesi beni çok üzüyor.

Korku Ben küçükken en büyük korkum yolda yürümektir. Bu sadece korku değil, kâbustu. Gece rüyalarım girerdi. Kendimin yolda yürürken düştüğümü görürdüm. Elimde de yemek tenceresi olurdu ve yemekler yerlere dökülürdü. Bütün bunlar rüyada değil de gerçekte olsaydı, herhalde üveyannem çok kızardı ve kimbilir ne kadar korkunç bir ceza verirdi. İkinci korkum da üvey annemdi. Öyle ki, rüyalarım da ben kaçardım, o kovalardı. Nereye kaçarsam kaçayım kurtulamazdım. Üçüncü korkum kocamdı ve on beş sene hem gerçekte hem rüyamda kaçtım ve ancak şimdi kurtuldum. Bu kabusum da bitti yani. ... hanım öyle bir konu verdiniz ki baştan sona dram yazdım. Ne yapayım yani... Korku deyince aklıma sadece bunlar geliyor. Bu oyun sayesinde psikoloğumun sorusuna cevap bulmuş oldum.

Mor Çatı'da Çocuklar

Pazar Günü Yaptıklarım Pazar günü önce Küçük Prens kitabını okudum. Daha sonra başka kitaplar okudum. Kitaplardaki resimleri boyadım. Ayrıca resim de yapıyorum ve hayatımdan çok memnunum. Mor Çatı'yı çok sevdiğimden kalemim ve kalemimin rengi bile MOR.

Yüzmek Tam dört senedir denize gidemiyorum. Terastan sahili gördükçe içim gidiyor. Ben de oturup eskiyi düşünüyorum. Eskiden denize çok giderdik. Mayolarımızın içinden kum çıkardı. Bir gün kardeşim mayosunu giyerken kabinin kapısı açıldı. Çok güldüm. Benim gördüklerimi siz görseydiniz daha fazla gülerdiniz.

Sığınak Bu eve bizim ihtiyacımız vardı. Burayı devletin zannediyordum. Çok merak ediyordum. En sonunda evin içine girdim. İstedığımız odayı alabilecektik. Odayı seçtik. Temizlik yaptık. Yatakları yaptık. O an tek düşündüğüm biraz olsun rahatladığım. Çok kişilerle tanıştım; tekrar kaybettim.

Çocuklar Özgür Kalsın

Benim hayatım kötü geçti

Çocuklar mutlu olsun.

Çünkü hep günleri dayakla geçti.

Çocuklar özgür kalsın.

Onlar çocuklara zaman tanımadılar.

Kötü insanlar çocuklara vurmayın,

Çünkü onlar çok önemli.

Çocuklar neşeli kalsın.

Çocuklar hiç ağlamasın.

Çocuklar istedikleri gibi kalsın.

Onların neşeli olması bizi çok mutlu eder.

O zaman biz de çocuklar gibi mutlu oluruz.

Çocuklar özgür kalsın. Çocuklar çok neşeli kalsın. Çocuklar hiçbir zaman ağlamasın, çünkü onlar çocuk. Çocuklar gelecek. İnsanlar, bazı kötü insanlar! Çocuklara vurmayın. bazı çocukların hayatı çok kötü geçti. Öbür çocukların hayatlarının da böyle kötü geçmesini istemiyorum. Çünkü ben çok üzülüyorum. Bazı çocukların annesi babası yok; sokakta yaşıyorlar. Onun için çocukları koruyalım, çocuklara önem verelim. Çocukları sevelim. Çocuklar çok mutlu olunca hepimiz çok mutlu oluruz. İnsanlar, çocuklar yabancı olduğu için sevmiyorsunuz

Sevgili Mor Çatı Çalışanları ve Mor Çatı'da Kalan Bütün Hanımlara
Bugün benim doğum günüm ve sizlere bu satırları yazıyorum. Burada kaldığımız süre içinde karşılıksız yaptığınız tüm iyiliklere milyonlarca kez teşekkür ediyorum. Mor Çatı hayatımın her döneminde anımsayacağım çok özel bir yer. Çalışanlarından sığınaktaki hanımlara kadar herkesin gösterdiği desteğe, ilgiye ve sevgiye tekrar binlerce teşekkürler. Bize yaptıklarınıza karşı size hiçbir şey yapamıyoruz. Elimizden gelen tek şey teşekkür etmek. Şimdilik hepimize hoşçakalın. Her zaman size mektup yazacağız. Ve sizi çok sevdiğimizi hiçbir zaman unutmayın. Tüm güzellikler bizlerin olsun!

Sevin, sevdikçe sevilecek, sevildikçe mutlu olacak, mutlu oldukça hayatınızın anlamı değişecek...

Tüm mutluluklar hak edenlerin olsun.

Sığınak Sonrası Hayat

Kadınların sığınaktan ayrılma nedenleri çok farklı olabiliyor. Tekrar evlerine dönüp evlilikleri için bir şans daha verenler, ailelerinden destek görüp ya onların yanına yerleşenler, yalnız ev tutanlar olabildiği gibi evi birkaç kadın birlikte paylaşanlar da olabiliyor.. Sığınak sonrasında yeni bir hayat kurmaya çalışırken kadınlar, iş hayatındaki düşük ücretler, iş yerinde cinsel taciz, yüksek kiralar, “yalnız kadın” olarak ev tutmanın zorluğu, çocukların kreş ücreti vb zorluklarla karşılaşılıyorlar. Sığınak dönemindeki kadın dayanışması sığınak sonrasında da sürüyor. Aynı dönemde birlikte kalan kadınlar, birbirleriyle ilişkilerini koparmıyorlar. Mor Çatı’yla olan bağlarını ise merkeze ziyarete gelerek, danışmanlıklarımızdan yararlanarak, yeni hayatlarını paylaşarak devam ettiriyorlar. Kadınlar sığınak sonrasındaki hayatları hakkında her ne şekilde karar verirlerse versinler kararları doğrultusunda destek olunuyor. Kocasının yanına dönmek istediğinde kadınlar tekrar sığınak desteği alabileceklerini biliyorlar.

Kurulan Yeni Hayatlar

Boşanma Oğlum doğdu. Çocuk onun çok istediği bir şeydi ve artık huzura kavuşacağımı, mutlu olacağımı düşünüyordum. Sonuç düşündüğüm gibi olmadı. Çocukta yeme problemi ortaya çıktı. Sorumlu tutuldum. Yorgundum, gergindim, hoşgörüm tamamen azalmıştı. Bana tokat attı. Evden gitmesini istedim. Arkadaşları ne yapıyorsun deyince toparlandı. Bu, bir iki sene sürdü. Sudan bir nedenle tekrar vurdu, yüzümü, gözümü morartıncaya kadar dövdü. Artık umut yoktu bende. 13 sene boyunca onu bırakabileceğim fikrini hiç vermemiştim. Benim gene bağırıp çağırıp bu ilişkiyi sürdüreceğimi düşündü. Ama ben kesin kararımı vermiştim. Ağlamalarına söz vermelerine 13 sene boyunca inanmışım. “Gittikçe artan bir şiddet var, artık bunlara kanma” diyordum sürekli kendime. Bu benim için çok önemli bir tutunma noktası oldu. Boşanma aşamasında hep bunun düşündüm.

Sistemli bir biçimde duygusal şiddet yaşıyordum. Ama bunu kendime ve çevreme açıklayamıyordum. Net bir biçimde ortaya koyamıyordum. Bana vurduğunda bu somut bir biçimde ortaya koyabileceğim bir şey oldu. Bir yetiştiriliş tarzın var “Kocandır idare edeceksin.” Bu fikirle sürekli mücadele ediyorsun. Çevrendekiler “Çok yardımsever, çocuğuna çok iyi bakıyor, senin bunu yapmaya hakkın yok” diyorlar. Duygusal şiddeti anlatamıyorsun ama “bana vurdu”nun anlamı yeterince açık.

İlk günlerde evi ben terkedip çıkmıştım. Çocuğun bütün sorumluluğu ondaydı. Bunu kaldıramayacağını anlayınca “Tamam sen eve gel, ben çıkacağım” dedi ve çıktı.

Asıl fiziksel şiddet mahkemeye müracaat ettikten sonra başladı; önümü kesme, silah gösterme, işyerimi basma...

Kısa bir süre sonra gece yarısı eve gelmeye, bizi rahatsız etmeye başladı. Ağlayarak ya da şiddet uygulayarak. Çözüm olarak kadınlar nöbetleşe beni beklediler. Onlara da şiddet uygulamaya kalktı. O günden bugüne uyguladığı şiddeti dayandırdığı tek nokta ‘Beni oğlumdan ayırdın.’ Ben her seferinde istediği zaman, istediği yerde oğluyla kalabileceğini söyledim.

Bütün sözel ve fiziksel şiddet anlarına oğlum hep tanık oldu. Benim veya babasının üzülmelerini istemiyor, araya giriyor, kafasında çözümler buluyor. ‘Baba sen gelme, anne bağırma.’

Gece yarısı geliyor. Hiç gitmeyeceğini düşünüyorum, korkuyorum. Uyku mu bölüyor. En doğal hakkım olan uyku elimden alıyor.

Başlangıçta evde yalnızdım. Beni rahatsız edebilmesini yalnızlığıma bağlıyordum. Şu anda evde pek çok kişi var. Kalabalıktan kendime ayıracak vaktim, yalnız kalabileceğim yer yok. Geceyarıları gelişi azaldı belki, ama yine de geliyor. Evde on kişi de olsa geliyor, rahatsız edebiliyor. Onun silahlarıyla savaştığımda, onu korkutabiliyorum. Bu kendimi kötü hissetmeme neden oluyor. Ben onu yıllarca değiştirmeye, şiddetten uzaklaştırmaya çalıştım. O beni kendi kulvarına çekti.

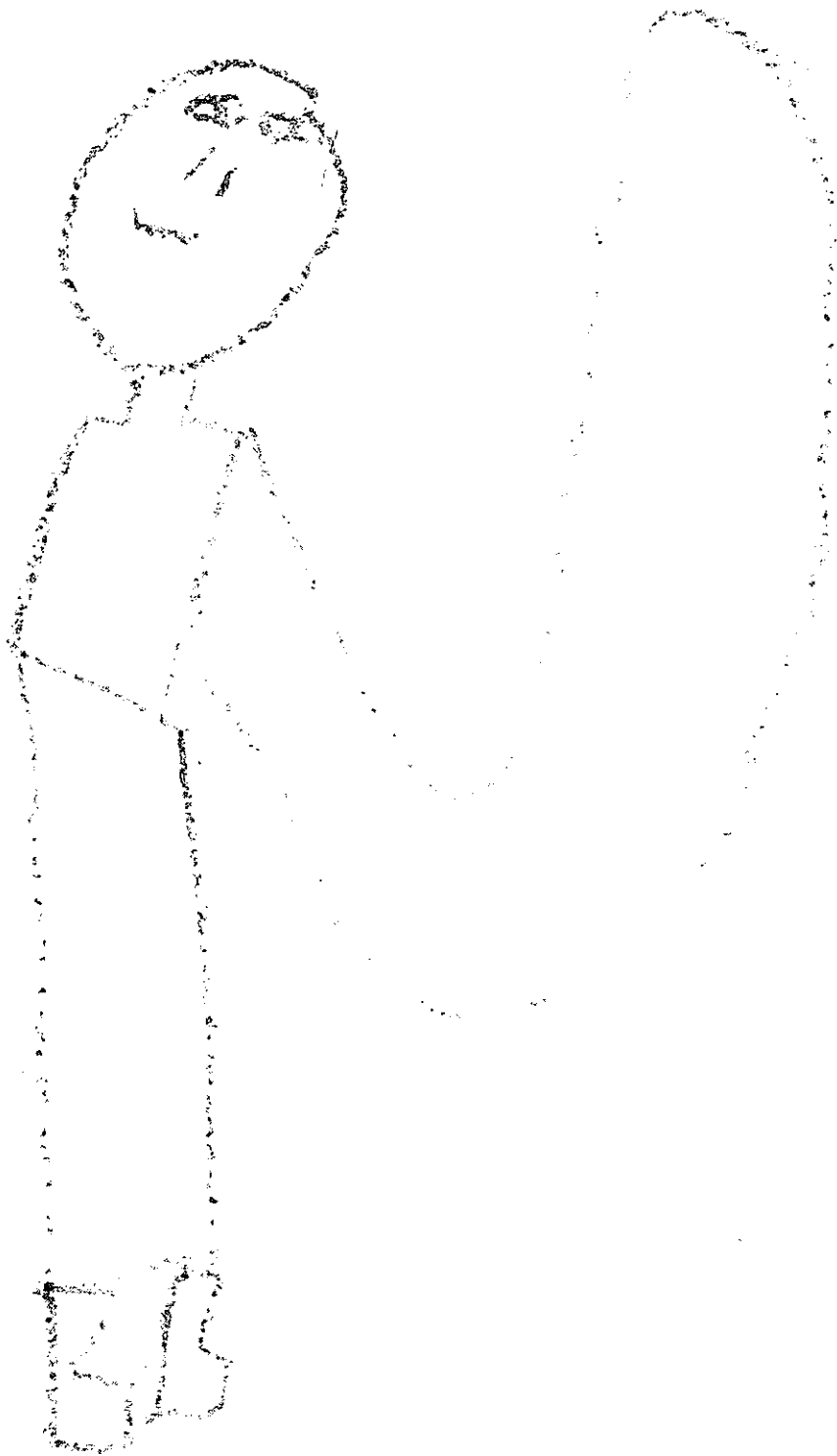
Yıllarca onu sevdiğimi düşünmüştüm. Şimdi bu korku olabilir mi diye düşünüyorum. Korkuyu o kadar içselleştirmiştim ki sesini duyduğum anda titremeye başlıyordum.

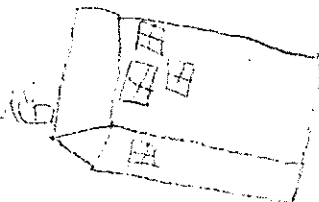
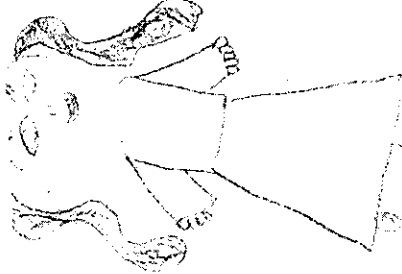
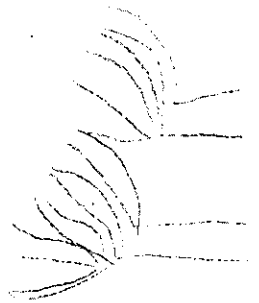
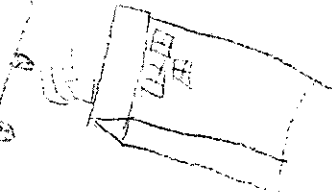
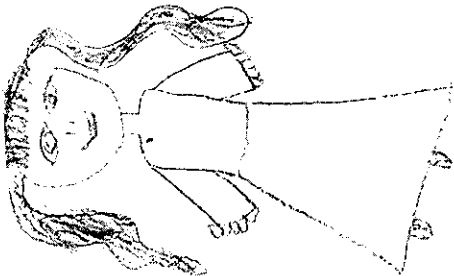
Ama o korkular geride kaldı... Şu anda yaşadığım şey müthiş bir tükenmişlik. Hayata daha güzel bakmak istiyorum.

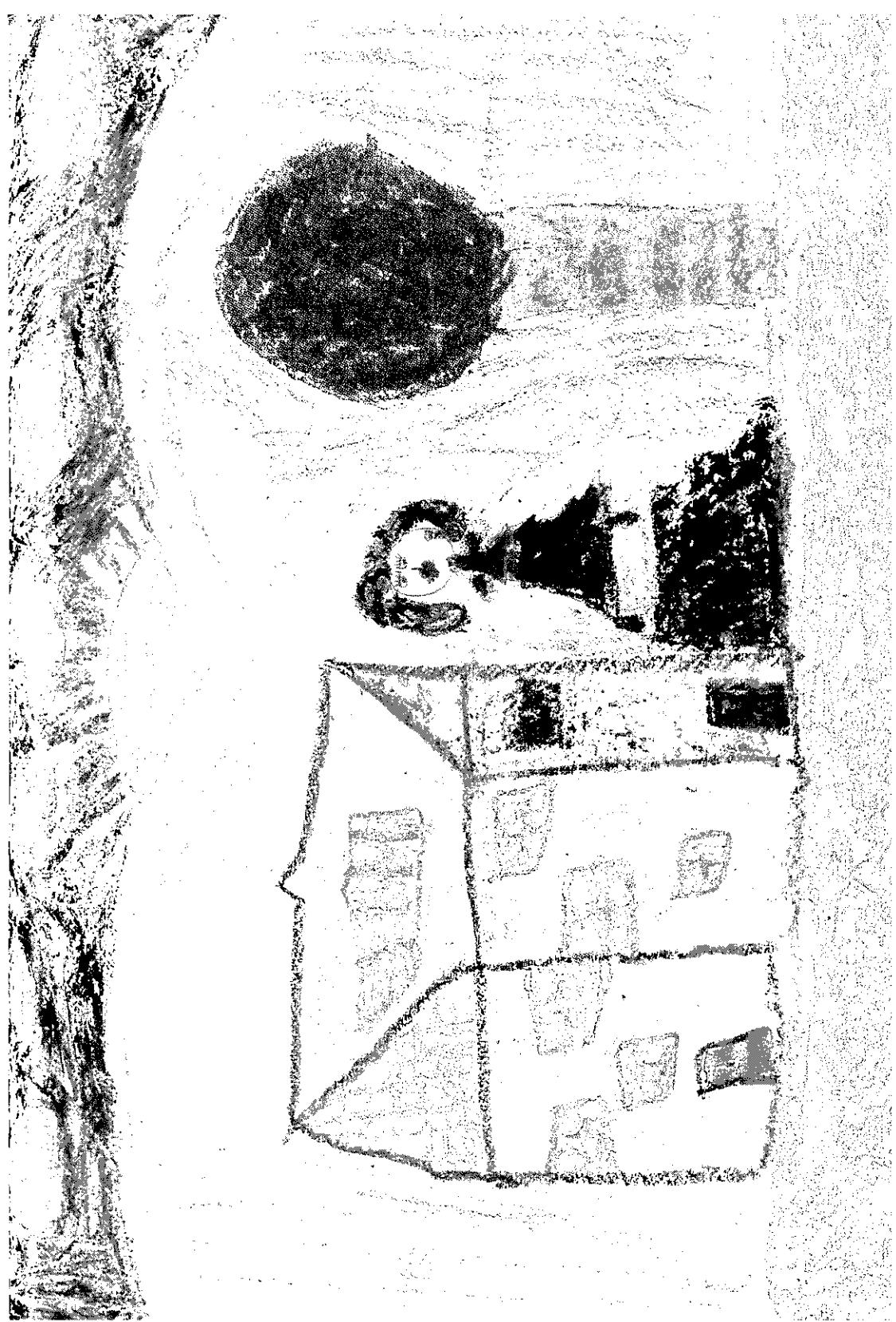
Geriye dönüp her şeye yeniden başlayalım dediğimde, isteklerini kabul ettiğimde bu şiddetin sona ereceğini biliyorum. 13 yıl boyunca yaşadıklarımı yeniden kabullenmek, ne olduklarını görmezden gelmek bana onursuzluk gibi geliyor. Bu baskıları yaşamaktan daha büyük bir onursuzluk. Direnirken sınırlarım yıpranıyor, duygularımı kaybediyorum. Bu bedeli ödeyebilirim. Çünkü şiddete boyun eğmenin yükü daha ağır.

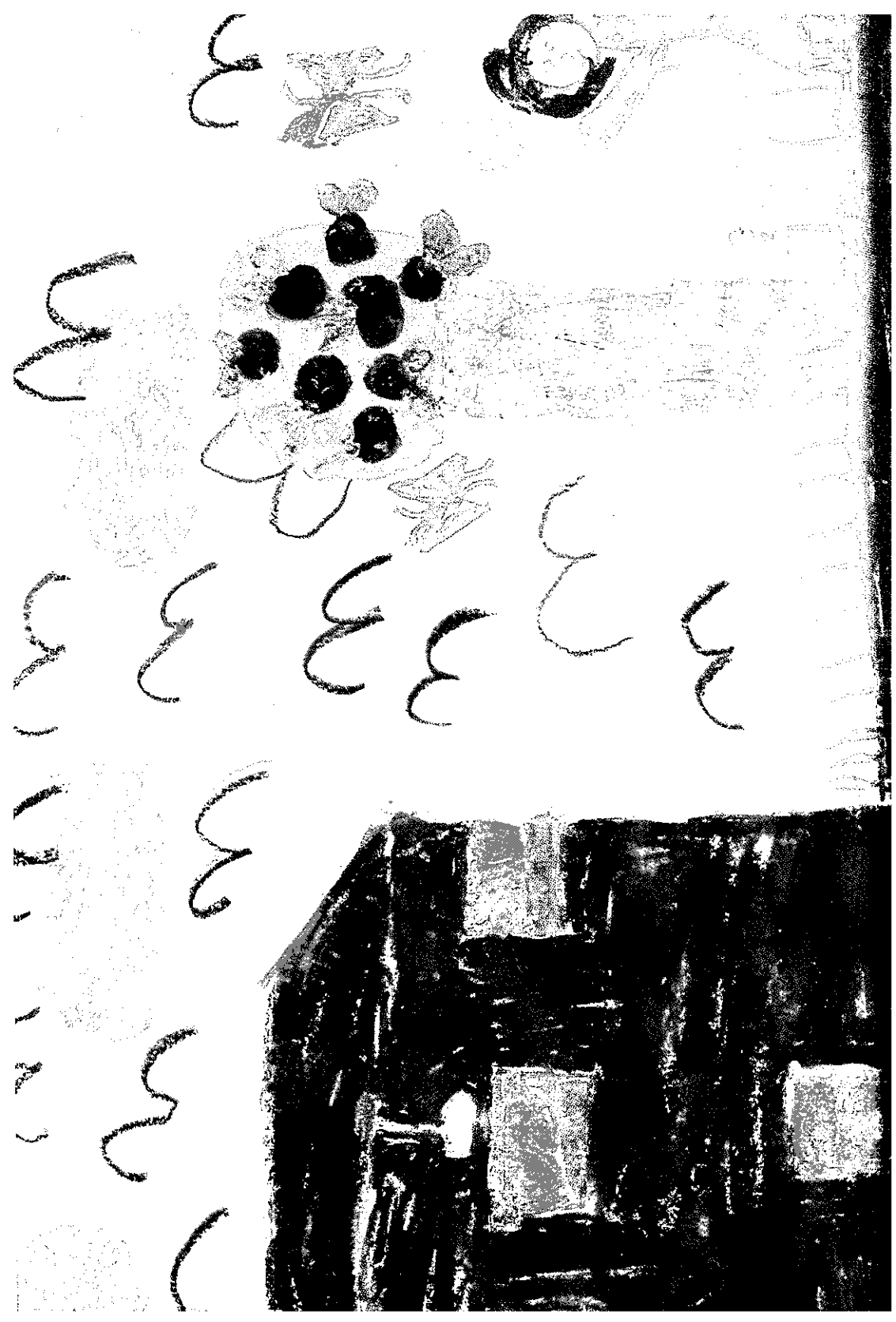
Dünyanın öteki ucuna da gitsem ondan kurtulamam, burada kalıp mücadele etmek zorundayım. Duygusal olarak kendimi güçlendirmeye çalışıyorum. Onunla bu dünyada teke tekim. Başka bir çözümün olmadığını düşünerek korkumu yendim. Bana şu ana kadar verdiği zarardan fazlasını veremez. Hayatımı toparlamak, ne istediğimi, nelerden hoşlandığımı yeniden gözden

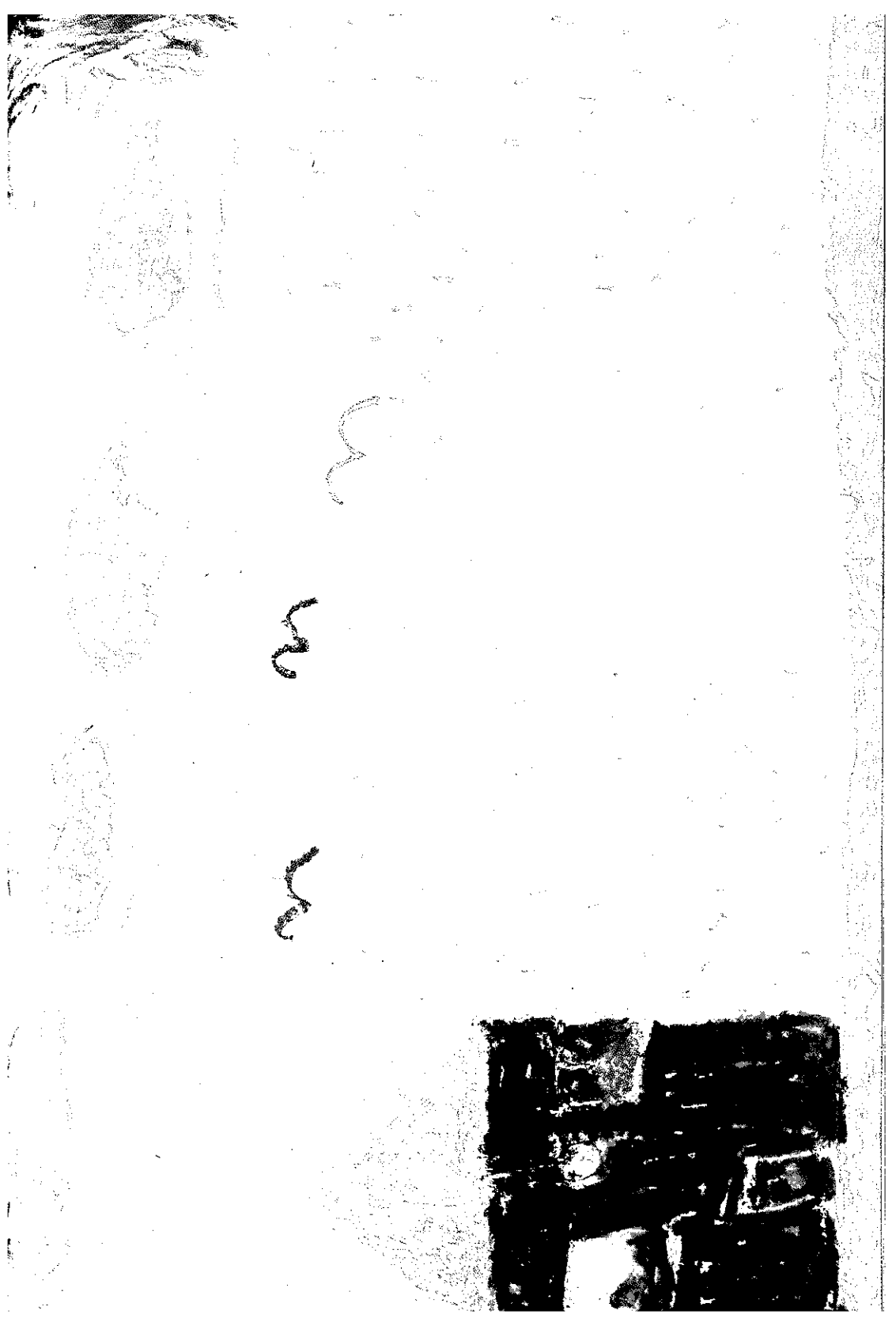

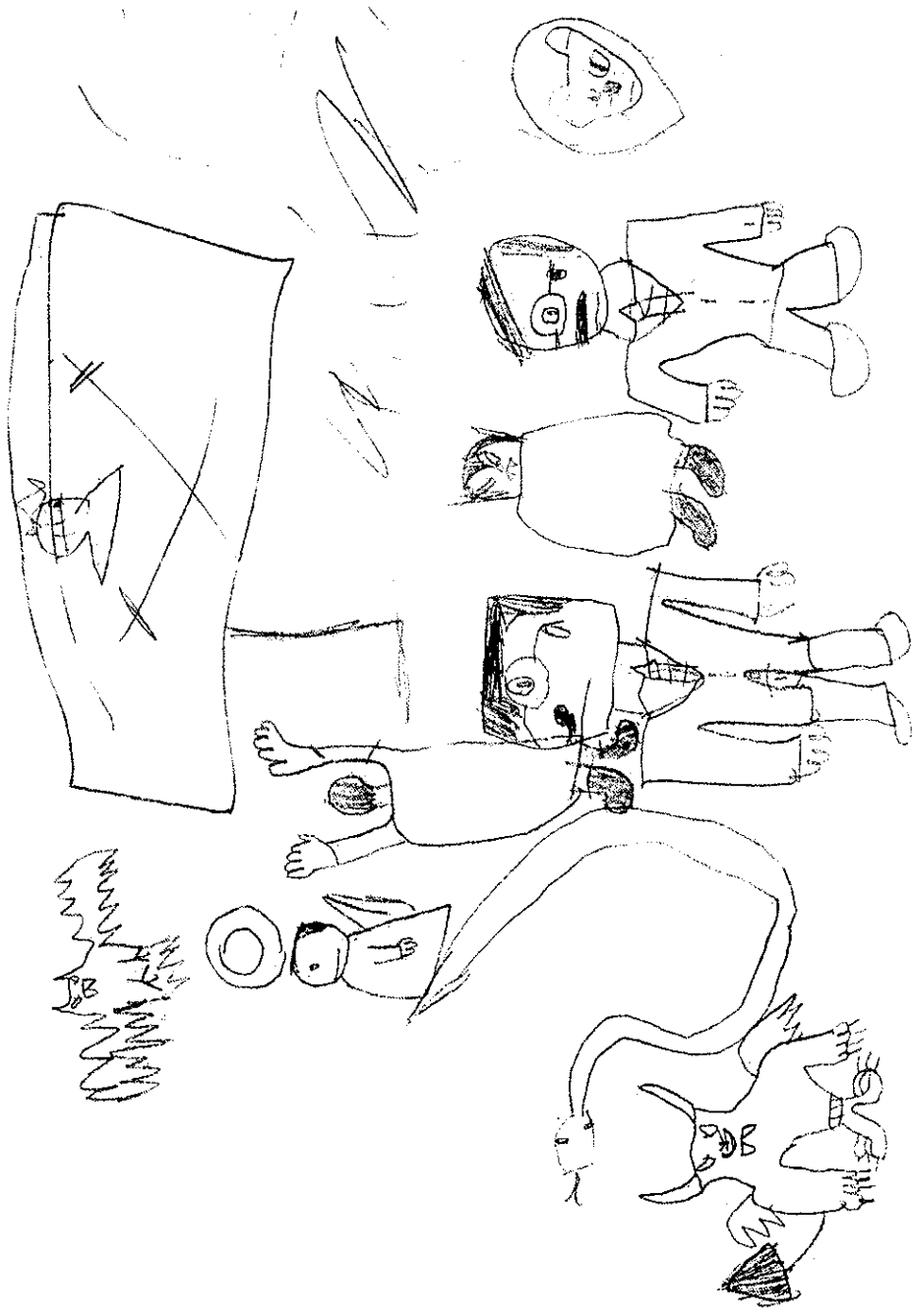

JB

Baskı altında kalan
kadınlar lütfen mas
gariye gelin.

geçirmek istiyorum.

Onun varlığı , çocuk nedeniyle de hayatımda sürekli olacağı fikri beni boğsa da bundan yavaş yavaş kurtuluyorum.

Şimdiye kadar kararlarımı hep onu düşünerek verdim. O mutlu olacak ve biz daha mutlu olacağız. Bu düşünce bizi mutlu etmedi. Kararlarımı 'bizim kararlarımız'la değiştirmek istemiyorum artık. 'Ben ne istiyorum, benim için ne iyi olacak.' Bu bütün düşünce şeklimin tümüyle değişmesi demek.

Şimdiye kadar ben yoktum. 'Vericilik, sevgi, dostluk' adına 'ben ne istiyorum, ben ne kazanırım'ı düşünmemekten zarar gördüm. 38 yaşındayım. Artık 'benim için ne iyi olur'u düşünmek istiyorum. Bu karar benim için iyi mi, beni mutlu edecek mi? Verdiğim kararlara, 'benim kararım' demek istiyorum artık. Çünkü ben önemliyim.

Mor Çatı Hanımlarına Bugün evden ayrılışımızın birinci yılı doluyor. Bunu sizinle paylaşmak için birkaç anımı ve burada nasıl bir hayat kurduğumu anlatmaya çalışacağım. ... İlk çalışma hayatım burada başladı, burada pazarlamacılık ve konfeksiyonda çalıştım. Biz şehrin merkezinde yaşıyoruz. İlk geldiğimiz günler çok yabancılık çekiyorduk; hiç kimseyi tanı mıyorduk. Çocukları okula yerleştirmem çok zor oldu. Bu işleri yaparken birisi bana 'Herkes bir nakili zor yapıyor, sen kaç yere birden nakil yapmak istiyorsun. Bu işten vazgeç,' dedi. Bu işleri yaparken bir başka kişi bana 'Keşke sebebini boşanma olarak göstermeseydin. Bak, burada daha başka sebeplerden dolayı daha kolay nakil yapılıyor,' dedi ben yılmadan gerekli yerlere kadar çıkarak bu işi gerçekleştirdim.

İlk başarıım bu oldu. Bu işi bitirince çocuklar okula başlayınca büyük bir huzur duydum ve çok mutlu oldum. O işleri tamamladıktan sonra iş aramaya başladım. Maddi sıkıntım çok fazlaydı. Elime çok az para geçiyordu, henüz bir işim yoktu ve burada bana destek olacak kimseyi tanı mıyordum. Gazete ilanlarından çocuk bakıcılığı buldum ama maaşım çok azdı. O işe yine de okullar kapanıncaya kadar devam ettim. Bu arada babamın hastalığı ağırlaştı. Görmek, gitmek istedim, buna annem izin vermedi.... Bana yaptıkları bu haksızlığı onlara anlatmaya çalıştım. İçimi anneme döküyordum, çünkü ailemin diğer üyeleri benimle konuşmuyorlardı. Babamın yanına göndermeme fikri onlarındı. Onları bu konuda affetmeyeceğim, çünkü ben babamı çok severdim. Benim adı mı sayıklayarak ölmüş. Bunu sonradan duyduğumda kahrol-dum.

Barodan avukat istedim. Bir sürü mahkeme oldu, oldukça uzadı. Bu arada avukatı rahatsız etmiş. Onunla kavga etmiş ve avukat 'Senin işinle uğraşılmaz,' diye bıraktı. Bu sefer parayla tuttum ve bu avukat cesur ve kararlı bi-

risi. İçim daha rahat ve ona güveniyorum. İnşallah benim için iyi olur artık. Bir an önce boşanıp çocukların velayetlerini almak istiyorum. Buradaki yaşantıma gelince hiç de kolay olmadı. Çocuklarla beraber yaşamaya başlayınca kendi aralarında kavga etmeye başladılar. İçlerindeki öfkeyi birbirlerine en ağır biçimde döküyorlardı. Evdeyken bunu baba hep bastırıyordu. Kimse sesini çıkaramazdı çünkü hep başlarındaydı. Son iki sene çocuklara da baskı ve şiddet uygulamaya başlamıştı. Bu kızların ruh sağlığını çok etkilemişti. Bunları düşündükçe keşke biraz daha erken bu işi başarsaydım diyorum. Çocuklar bu kadar bunalımlı olmazdı. Ben onların aksine çok tepkisiz ve sinirsizim. Her şeye sakin ve yavaş kalıyorum.

Çocukların bu öfkeleri ve çığlıkları apartmandakileri rahatsız etmeye başladı ve şikâyet ettiler ama onların şikâyetleri ve rahatsız olmaları bu sorunları birdenbire bıçak gibi kesmedi, ne yapacağımı bilemiyordum. Bu sefer çevreden yardım istemeye başladım, çünkü çok ihtiyacımız olduğunu bildiğimiz halde psikoloğa gidemedik. Maddi sıkıntımız çok fazlaydı, ancak geçinebiliyorduk. Atiye bunu dile getirmedi ama Ayşe ve Oya psikolog istediklerini, rahatlamak istediklerini defalarca söylediler. Atiye'nin derslerinin de iyi olmadığını anladım. Bütün derslerden zayıf alıyordu. Okula gidip öğretmenleriyle görüşmeye başladım. Kendimizi ve yaşadıklarımızı, çocuğumun durumunu onlara anlattım. Müdire'nin isteğiyle okula danışman öğrencilerin gelip staj yapacaklarını ve programa Atiye'nin de alınacağını söylediler. Bu yardımın faydalarını gördük, biraz sakinleşmişti. İlk defa içindekilerini birisine anlatabilmişti ve rahatlamış görünüyordu. 5-6 ay hem maddi hem de bunalımlarımız açısından çok zor oldu. Ben kendimi hiç düşünemez ve kendime vakit ayıramaz oldum.

İlkbaharla birlikte her şey yavaş yavaş sanki düzelmeye başladı. Havaalar biraz düzelinece uzun yürüyüşlere çıkmaya başladım. Tek başıma şehri yürüyerek tanımaya çalışıyordum ve tanıdım da. Parklarda oturuyorum. Kendimle başbaşa kalıyordum. Bu bana da iyi geldi ki evde sesimi onlara da daha fazla çıkartmaya başladım; maddi durumum da gittikçe düzelmeye başladı, çünkü ailem daha fazla yardım ediyordu. Kızlar önce arkadaş edinmeye başladılar. Hepsinin çok samimi olduğu bir arkadaşı vardı. Önce gezmeye gitmeye başladılar, sonra sinemaya gittiler, pikniklere gidiyorlar. Şehirlerarası turlara katıldılar, tabii okul turuydu bu. Arkadaşlarıyla sevdikleri sanatçıların konserlerine ve şovlarına gidiyorlar. Sosyal faaliyetler kızları çok değiştirdi.

Tabii bu arada buraya da çok alıştık. Babalarının yerimizi bulup onları ben-den alarak köye götürebileceği ve zor alıştığımız çevre edindiğimiz buralardan başka bir yere gitme düşüncesi kızları korkutuyordu. Oya çalışmaya baş-

ladı. Bir kararı verene kadar çok düşünüyordum ama daha sonra daha çabuk ve bizim için iyi olacağına inandığım kararları alıyorum. Kendime güvenim daha çoğaldı. Ne istediğimi biliyorum ve isteklerime doğru ilerliyorum. Çocuklar da her sorunlarını ve arkadaşlarıyla yaşadıklarını, yaptıklarını bana anlatıyorlar. Aramızdaki anlaşmada yalan, gizlilik yok. Gittikleri yerleri hep söylüyorlar. Çocuklarla aramızda küçüklükten beri iyi bir diyalog kurmuştum. Beni dinliyorlar oraya gitme, bunu yapma dediğim zaman, o bakımdan hiç sıkıntım olmuyor. Hep ne yaptıklarını biliyorum. Bütün bunları yaşamamız gerektiğini biliyorum. Bir üzüntünün ardından birbirimize sarılıp, 'Anne, tam bir senedir dayak yemiyorsun,' diyor çocuklar ve o anda huzurlu ve mutlu oluyoruz. O anın tadını çıkartıyoruz. Bir senede hayatımızda çok değişiklikler oldu. Kendimize güvenimiz geldi. Daha çabuk ve kesin kararlar alabiliyoruz. Çocuklar başlardaki kadar bizi bulursa ne oluruz korkusu yaşamıyorlar.

Kendimize ait birçok eşyamız oldu. Yeni bir eşya alırken çok büyük sevinç duyuyoruz ve çok mutlu oluyoruz. O bizim için çok kıymetli oluyor. Aldığımız eşyalar sırasıyla şöyle: ütü, karyola, yatak, yorgan, mini fırın, radyo ve televizyon. Bunların önemi, kendi çabalarımızla yapmış olmamız. Televizyon alırken üzücü olaylar yaşadık. Kefil bulamadık ama çocukların öğretmenlerinden biri kefil olunca televizyonu aldık. Bu işi de böylece başarmaktan mutluluk duyduk.

Çevremiz gittikçe genişliyor. Bu mektubu yazarken bırakıp çocukların okuluna gittim. Çalışmaya başlamadan gidip bir öğretmenlerle görüşeyim, dedim. Öğretmenlerden biri yarım günlük bir iş teklifinde bulundu. Bir öğretmen arkadaşının 9 yaşındaki çocuğuna okula gidene kadar yanında durmasını istedi. Karşılığında dersane masraflarını karşılayacağını teklif etti, anlaştık. Oya şimdi çok yoğun. Sabah çocuk bakacak, öğleden sonra dersaneye gidecek akşam üzeri de işe gidecek. Ben birçok işe girip çıktım. Şu anda iyi bir iş arıyorum kendime göre.

Gelecek için çok planlarımız var ama bu kış gerçekleştirmek istediğimiz planlarımızdan bahsetmek istiyorum. İlk önce yeni bir eve çıkmak istiyorum. Biraz daha büyük, ikinci veya üçüncü kat olan güzel bir ev arıyoruz. Evimizi bembeyaz boyayacağız. Beyaz perdeler ve yerler açık mavi veya yeşil halifleks olacak ve yer minderleri.

Buraya gelme kararını verdiğim için mutluyum. Burada iyi bir hayat kurdum, geleceğin bizim için çok daha iyi olacağına inanıyorum. Birbirimizi seviyoruz ve beraber olmaktan mutluyuz.

Bize verdiğiniz destekten dolayı hepinize nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Hepinizi en sıcak duygularıyla kucaklıyor ve öpüyorum.

Yeni Hayatımız Yeni hayatımızın zor olacağını hepimiz iyi biliyorduk. Yeni bir çevre ve insanlar olacaktı. Fakat zaman su gibi akıp geçti ve her şeye alıştık. Zaten son üç yılın nasıl geçtiğini anlayamadım. Önce annem anneme kaçtı ve orada bir yıl kaldı. Oradan alıştığımız hayatı ve çevreyi bırakarak başka bir şehre taşındık. Oradan da cehennem gibi bir yıl geçirip, babamı terkedip, buraya yerleştik. Zaten kolay arkadaş edinemeyen, içe dönük bir insan olduğum için ilk günler oldukça zor geçti. Bütün bunların yanında aile içinde de çok sorunlar yaşadık ve hâlâ yaşıyoruz...Ama zamanla sorunlar azalıyor, problemler çözülüyor, her şey daha iyiye gidiyor.

Ablam burada çok mutlu. Birçok arkadaşı ve çok güzel bir çevresi var. Kardeşim ise biraz aksi ve asi. Ama zamanla daha uysal olduğunu görüyorum. Sanırım o da ilerisinin bizim için daha güzel olacağını farkında ve bu da onu mutlu ediyor.

Bense burada mutlu olup olmadığını hâlâ bilmiyorum. Belki tam istediğim gibi dört dörtlük bir yaşam değil ama şunu biliyorum ki burada huzurluyum ve bu da benim mutlu olmama yetiyor. Okula gidiyorum ve üniversiteye gitmek istiyorum.

Dediğim gibi zaman çok çabuk geçiyor ve biz de çok çabuk büyüzük. Annemse gittikçe yaşılanıyor. Onun da mutlu olduğunu biliyorum. Çünkü o da çok huzurlu, hep kavga çıkacak diye diken üstünde oturmuyor. Belki birçok sorunu var ama gülümseyebiliyor. On beş yılını karanlık bir hapishanede geçirdikten sonra serbest olmak onu sevindiriyor ve tabii bizi de.

Artık dilediğimiz gibi televizyon seyredabiliyor, istediğimiz saatte yatıyor, canımız istediği zaman arkadaşlarımızla eğlenebiliyor, gezebiliyor ve en önemlisi canımızın istediği gibi gülümsüyor hatta ağlıyor. Çünkü babam bunların hiçbirine izin vermezdi. Son üç yılda daha da iyi anladım ki o dünyanın en kötü insanlarından biri. Bize ve özellikle anneme yaptıklarını asla affetmeyeceğim. Zamanla ondan korkmamayı da öğreneceğim. Ama şimdi bu başaramadım. Bunu da öğrendiğim zaman ona karşı içimde nefretten başka hiçbir duygu kalmayacak.

Şimdi kendimize ait bir evimiz ve kendi kendimizi geçindirecek kadar paramız var. Burada olmamızı sağlayan ve bize yepyeni bir gelecek veren sevgili Mor Çatı'ya ve bütün Mor Çatı hanımlarına yürekten teşekkür ediyor ve tüm kalbimle sizleri çok sevdiğimi tekrar söylüyorum. Teşekkür ederim.

Sığınakla tanışmam, 1 Temmuz'du. Ben yıkılmış, perişan bir haldeydim. Yaşamdan beklentim olan her şeyi kaybettiğimi düşünüyorum, ölmemin daha hayırlı bir şey olduğu kararına varıyordum. Aslında benim mücadelem yeni değildi. 1990'da yaptığım yanlış evliliğin tüm yükünü omuzlarıma almıştım.

1990 yılı, yaşamında farklı bir pencere açan, yaprak misali sürükleyen olaylar zincirinin açılış tarihi. Anlaşabileceğime kanaat getirdiğim, benimle aynı düşünceleri paylaştığına inandığım biriyle meşru bir kurumu oluşturdum. Adına evlilik denen, toplumun ahlak anlayışına uygun bir cinsel birliktelik kurumunu. Ben 22 yaşında evli bir kadındım artık. Toplumda saygın bir yerim vardı. Genç kızlığında olabildiğince özgür yaşamış biriydim. Yapı itibariyle modern de olsa, feodal gelenek zincirine bağlı bir ailem vardı. Ve ben o zincirin halkalarını kırmış, aileme kendimi bağımsız bir birey olarak kabul ettirmiştim. Evlilik anlayışında da bu böyle sürecekti. Çünkü, evlendiğim insan, flört döneminde, benim bu mücadeleci, özgür yanına olan saygısını yineliyor, takdir ediyordu. 90 yılının Haziran ayında evlendim. Evliliğim 15. gününde eşim beni adam edeceğini, artık onun sözünden çıkmamam gerektiğini söyledi bana. Ben çok yaşıyordum. Hayallerim yıkılmış, umutsuzluğa düşmüştüm. Bir aylık evliyken, korkunç bir şekilde hırpalanmış, dayak yemiştim. Bunu gururuma yediremeyip intihar girişiminde bulundum. Yaşamım bir on dakikalık süreye bağlıyken, kurtarıldım. 2 gün hastanede kaldım. İntihar girişimi sırasında hamile olduğumu öğrendim. Bir kez daha yıkılmıştım. Ya özürülü doğma ihtimali olan bir çocuk dünyaya getirecektim, ya da kürtaj olacaktım. Kürtaj oldum. Bir kadın için ilk çocuğunun yaşamına bu şekilde son vermek çok ağırdı. Aylarca vicdan muhasebesiyle yaşadım. Mutsuzdum. Anlayışsız bir eşim, kötü giden bir evliliğim vardı. Ailem durgun halimi, evliliğin bana getirdiği bir ağırlık olarak görüyordu. Sonuçta rolünü iyi ezberlemiş bir insandım. Toplumda iyi giden bir evliliğim olduğunu söylüyordum. Diğer evliliklerde böyle diye kendimi avutuyordum. İkinci kez hamile kaldım. Oğlumu dünyaya getirdim. Çocuk da evliliğimi kurtaramadı. Artık tükendiyimi hissediyordum. Eşim alabileceği tüm tavizleri almıştı benden. Evliliğim 2.5 yılını doldururken, artık kişiliğimi kaybedeceğim endişesi doğdu bende. Eşim bunu yapmaya çalışıyordu. Bir ölçüde de başarılı olmuştu. Hepsine dur dememin zamanı gelmişti. Daha fazla dayanacak gücüm kalmamıştı. Çocuğumu yanına alıp, evi terkettim. Ailem hep yanımda oldu. Çok genç olduğumu, özgür bir yapım olduğu için toplumda yanlış değerlendireceğimi söylediler. Çalışmayıp, evde otur dediler. Kabul etmedim. Kendi ayaklarım üzerimde durabileceğimi söyleyip, çalışmaya başladım. 93 yılında mahkemeye başvurarak resmen boşandım. Ben dul bir kadındım ve bir çocuk annesiydim artık. Resmen ayrılmama rağmen eski eşim tarafından rahatsız ediliyordum. Ailemin yanından ayrılıp şehir değiştirdim. Ağabeyimlerde kalmaya başladım. Yine çalışıyordum. Baba olarak çocuğu görme hakkı vardı. Ayda bir kez üç günlüğüne çocuğu alıyordu. Tekrar evlenmek istiyordu. Kabul et-

meyince çocuğumu kaçırdı. Üç ay direndim. Çocuğun izini bulup karakoldan aldığım bir yazıyla çocuğumu Malatya'dan gidip aldım. Çocuğum hırpalanmıştı. Sağlığı bozulmuştu. Bir yıl boyunca doktor doktor gezdim. Eşimin tacizi devam ediyordu. Çevrem baskı yapıyordu. Artık evlenmem gerektiğini, yalnız bir kadının işinin zor olduğunu söylüyorlardı. Dört buçuk yıl direndim. Sabahın altısından akşamın 12'sine kadar çalıştım. İşim ağırdı. Kendimi topluma kabul ettirme mücadelesi veriyor, ayakta kalmak için direniyordum. Çocuğum altı yaşına gelmişti. Baba hayalleri kuruyordu. Ayrı kaldığım süre içinde babasını kötülemedi, buna müsaade etmemiştim. Sırf benim ve ailemin babasına duyduğu tepkileri küçük bir çocuğun beynine sokup yıkamazdım onu. '97 yılına girerken aile içinde yaşadığım birtakım olumsuzluklar yüzünden tekrar İzmir'e döndüm. Yanımda çocuğum benimle sürükleniyordu. Eski eşimle tekrar görüştük. Çocuğun geleceğini düşünerek, birlikte olmamız isteğini gözönüne aldım, eski eşime döndüm. Nikah tazelemedim. İki li ilişkilerde başka insanların onayı benim için önemli değildi. Bir şubat günü İstanbul'a geldim. Yine değişen bir şey yoktu. Şiddet ve zoraki cinsel birliktelik yeniden başladı. İki kopuk insandık. Şiddeti artık dışarıya da taşımıştı. Kendi akrabalarının evinde beni dövüp, ölümle tehdit etti. Kendimi bir odaya hapsedip polis çağırdım. Karakolluk olduk. Erkek egemen toplumdum. Polislerin bakış açısı eşiminkinden farklı değildi. Direndim ve o karakoldayken gecenin dördünde evi terkettim. Çocuğumla yine yollardaydık. Mor Çatı'ya başvurudum. İkinci görüşmeye gelemedim. Ailem İstanbul'a gelip beni buldu. Tekrar yanlarına dönmemi istediler. İki ay direndim. Yeter artık dedim. Oradan oraya gitmeyeceğim. Kendime yeniden bir yol çizeceğim. Kabul ettiler. Çünkü inandığını sonuna kadar savunan bir karakterim vardı. İki ay sonra eski eşim izimi bulmuştu. İşimden ayrıldım. Kaldığım evden ayrıldım. Ailem beni İzmir'e götürdü. Bu arada gönül birlikteliğim olan biri vardı. Aileme onu da kabul ettirmiştim. İstanbul'a tekrar dönecektim. Eski eşim İzmir'i arayıp ailemi rahatsız ediyordu. O gün uyuyordum. Telefon çaldı. Telefondaki ablamdı. Artık bıktıklarını, eşimin yine arayıp tehdit ettiğini söyledi. Onu şimdiye kadar öldürseydim daha iyi olurmuş. Bu artık benim meselem deyip telefonu kapattım. O anki ruh halim iyice bozulmuştu. Yılların birikimi beni tekrar İstanbul'a attı. Ailemin haberi yokken yola çıktım. Eski eşimi öldürmeye geliyordum. Çocuğu Eskişehir'de bırakmıştım. Arkadaşlarım beni karşıladılar. Bunun çözüm olmadığını söylediler. Üzerinde yaptırım gücü olduğuna inandığımız birkaç kişi ve eski eşimle buluştuk o gün. Görünürde her şeyi kabul etmişti. Sabahın dördünde herkes dağılırken benimle yalnız görüşmek istediğini söyledi. Kabul ettim. O gece eski eşim tarafından hem

tecavüze uğradım hem de kötü şekilde dayak yedim. O gün her şeyin bittiğini sandım. Mor Çatı'ya başvurdum. Bir tezgaha kurban gitmişim. Ölümle tehdit ediliyordum. Savcılığa başvurdum. İnsan olarak haklarım çiğnenmiş, onurum ayaklar altına alınmıştı. İki savcılığa da gittiğim halde sonuç alamadım. İlk savcı zaten eski eşim olduğunu, hamile kalabileceğimi söyledi. Ben sadece tecavüzü belgelemek için sevkimi istiyordum. Benim kararlı olduğumu görünce, beni olayın geçtiği savcılığa gönderdi. Diğer savcının tavrı iğrençti. Benden tecavüz edildiğime dair tanıklık yapacak birini istedi. Ve tecavüzün üç kişiyle birlikte olursa tecavüz olabileceğini söyledi. Tecavüzün tanığının olamayacağını söylediğimde küfürlü bir şekilde aşağıladı. Sinirlenip dilekçeleri yırtarak savcılıktan ayrıldım. Mor Çatı'ya tekrar döndüm. Sığınmaeviyle o gün tanıştım. Güzel bir eve yerleştirilmişim. Aşağı yukarı benimle aynı sorunları olan insanlar arasındaydım. Bir hafta kendimi dinledikten sonra dışarı çıktım. Arkadaşımdan çocuğumun babası tarafından alındığını öğrendim. Üzüldüm ama yıkılmadım. Direnmeliydim. Yaşamak mücadele etmekte. Ben de mücadele edecektim. Sosyal yaşantıma geri döndüm. İşe girdim. Ev bulup yerleştim. Ailemle bir buçuk ay sonra telefonda görüştüm. Bana güvendiklerini, sevdiklerini söylediler. Nasıl yaşamak istiyorsam öyle yapmam gerektiğini, her zaman arkamda olacaklarını söylediler. Sonunda başarmıştım. Yaşamda artıları toplamak kolay değildi. Eksileri de gözardı etmeden, elimde kalanlara sahip çıktım. Her şeyden önce, insanım. Haklarım var. Kişiliğim, bir kimliğim var. Bu savaştan güçlü çıkmıştım. Tüm olumsuzluklara rağmen ayaktaydım. Toplum beni böyle kabullenmişti. Rahat ve özgür bir kadındım artık. Benim gibi mücadele eden kadınlara yardım etmek istiyorum. Ben artık Mor Çatı'nın gönüllü bir ferdiyim. Yaşamayı seviyorum. Tüm mücadeleciler kadınlara sevgilerle,

On bir sene evli kaldım. Bu zaman içerisinde şiddetin her türüne maruz kaldım diyebilirim. Kendimi savunuyordum yeterli olamıyordu çünkü tek başımdaydım. Etrafımda kadını köleleştirmeye çalışan erkekler ve ne acı ki köle olmayı kabul etmiş kadınlar vardı. Bense hiçbir zaman köle olmayı kabul etmeyecektim. Ve mücadele etmek zorundaydım. Bu konuda çok kararlıydım. Evimi defalarca terkettim ve tekrar döndüm. Desteksizdim ve her evimi terkedip döndüğümde sorgulandım ve dayak yedim taa ki Mor Çatı'ya ulaşana kadar bu şekilde devam etti. Yine korkunç bir dayak sonunda üç kızımın evi terkettik ve Mor Çatı'ya gittik. Dört ay sığınakta kaldık. Bu zaman içerisinde çok şey kazandım psikolojik olarak kendimi çok iyi hissettim güvenimi kazandım. Boşanma davası açtım. Çocuklar kreşe yerleştirildi. İşe girdim, ev tuttum ve çok önemli davamda haklı olduğumu bilen ve beni hep

destekleyen Mor Çatı'lı kadınlar vardı ve halen de varlar. Bu arada eşim beni buldu. Bu sefer ben ondan korkmadım. Artık birşeyden çok emindim. Gerekeceği ne olursa olsun uyguladığı şiddete karşı en ufak bir taviz vermeyecektim. Çünkü şiddetin gerekeceği yoktu. Ben bu sıralar eve çıktım. Eve çıktıktan bir süre sonra tekrar eşimle bir araya geldik ama bu sefer her şey farklıydı. Artık ben kendimi seviyordum. Benim isteklerim çok önemliydi. Kararlarım, yaşam biçimim bana ait olan herşey benimdi. Artık benim yaşamımı hangi yolu denerse denesin kontrolü altına alamayacaktı ve alamadı da. Bir şeyi daha çok iyi özümsemişim. Eşim haricinde sevebileceğim başkaları da vardı. Sevdim, aşık oldum, özledim duyumsadım, yıllarca unuttuğum bir duyguyu yaşadım. İnsan olmanın duygusunu. Ben şuna karar verdim. Kendimi sevmekten hiç vazgeçmeyeceğim ve tüm kadınlara diyorum ki kendinizi sevin her şey kendini sevmekten geçer.

Bu son oldu... Çaresiz eve geri döndüm. Sanki ... düzelmişti iyi davranıyordu bana. Bir şeyler yolunda gidiyordu sanki. Yeniden işe başladım, çalışıyordum ama af edemiyordum. Bir şey de söylemiyordum. Ama kararlıyım bu sefer planlı bir şekilde ayrılacaktım. Para biriktirmeye başladım. İleride ev tutacaktım. Kızıma baktırabilecek imkanım olmalıydı. Hep plan yapıyordum eskisi gibi. ... kavga ettiğinde ben susmuyordum artık. Cevap veriyordum, kendimi savunmaya başlamıştım. Bu arada Mor Çatı'yı araştırdım. Telefonunu buldum aradım. Onlara her şeyi anlatıyordum. Bana yardım etmelerini istedim. Onlar bana yüzyüze görüşelim dediler. Bir gün ...'tan habersiz Mor Çatı'ya gittim görüştüm. Herşeyi anlattım. Artık telefonla arıyordum Mor Çatı'yı. Eşim beni üzdüğü zaman hakaret ettiği zaman hemen arıyordum. Bana neler yapmam gerektiğini kendimi savunmamı söylüyorlardı. Ben de onlarla görüştüğüm zaman rahatlıyordum. Yalnız olmadığımı hissediyordum. Her geçen gün daha iyi hissediyordum kendimi. Taa ki 97 Kurban bayramının 3. günü ... içki içmişti ve beni yine dövmüştü. 'Lanet olsun,' dedim. 'Yetti artık, bu iş buraya kadar.' Hemen Mor Çatı'yı aradım, yapamayacağımı söyledim. Onlar da bana sığınak desteği verdiler. Planlı bir şekilde evdeki özel eşyalarımı topladım. Sabah saat 8.30 civarı kızımı da alıp Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'na geldim. Buradaki yetkililer beni sığınağa götürdüler. Tamam bu son ayrılık olacaktı. 'Bir daha ölümü düşünürüm ama asla geri dönmem,' dedim. Bu sefer başaracağım. Sığınakta iki buçuk ay kaldım. Burada herşeyden önce insan olduğumu öğrendim. Hiçbir şekilde bir insana şiddet uygulanmamasını öğrendim. Mor Çatı bana hakkım olan haklarımı öğretti. Hayatımda 4 yıl boşu boşuna dayak yemiştım, şiddet görmüştüm, geriye bakmıyorum artık. Bu yazıyı yazarken bir işim var. Yalnız kızıma ve bana a-

it olan bir yuvamız var, kızım yuvaya gidiyor. Ben ise çalışıyorum, mutluyuz.

Gösterdiğiniz destek, dostluk, alaka ve samimiyetinizle tam sekiz aydır hiçbir hakaret duymadım ve hiçbir şekilde şiddete maruz kalmadım. Mutluyum, hayatımda ilk defa gönlümün istediği kadar mutluyum.

Mor Çatı'lı Gönüllülere ... tarihinde Mor Çatı Kadın Sığınağı'na geldim. Bugün, yani, ... tarihinde çıkıyorum. Ne olduğumu ve ne yapacağımı bilerek ve yeni bir hayata başlamak için çıkıyorum. Burada sığınmanın ötesinde, düşünme, kendini bulma ve kendimle yüzleşmek istedim. Biraz da olsa problemlerime çözüm yolları bulabildim. Her birinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Mor Çatı'nın Hanımlarına Bütün Mor Çatı üyeleri sizleri canımdan çok sevdim. Bir aile gibi gördüm. Duygularımı nasıl dile getirsem bilemem ki. Anlatılmaz duygular. Burada kaldığım sürece sizden sevgi, saygı, dayanışma gördüm, destek gördüm. Bunlar için size binlerce teşekkürler. O kadar acılar içindeyken bana yıkılmamayı, cesaretli olmamı, kendime güven duymamı siz gösterdiniz. Bir daha binlerce teşekkürler. Benim bir kusurum varsa affedin. Hepinizi canımdan çok seviyorum.

Kadere sakın fazla inanmayın;
Kadersiz de kalmayın.
Sakın beni unutup,
Hayallere dalmayın.

Tatlı tatlı insanlarsınız;
Sakın asla yılmayın.
Hayat yıkılsa savrulsa da,
Kalbinizden sevgiyi atmayın.

Çocukları çok sevin;
Sakın onlara vurmayın.
Neden diye dersenez,
Onlar bir güldür soldurmayın.

Bütün Mor Çatı Altında Bulunan Hanımlara Burada bulunmaktan ve sizleri tanıdığımıza çok memnun ve mutlu olarak aranızdan ayrılıyorum. Sizlere buradan sonraki hayatınızda başarılı ve mutlu olmanızı diliyorum.

En büyük erdem, kendinize olan saygıdır. Sizlerin her türlü zorluğa karşı kuvvetli ve inançlı olacağınıza inanıyorum. Hepinize mutluluklar ve sevgiler.

Sizleri çok sevdim. Artık bundan sonra benim hayatımda Mor Çatı'nın çok büyük yeri var. Kendinize iyi bakın çünkü kendiniz çok önemlisiniz.

Sizleri çok seviyorum.

Sevgili Mor Çatı Gönüllüleri Mor Çatı insanın gerçek kimliğini ve kişiliğini bulma konusunda mükemmel bir yer. Çünkü burada yönetmiyor ve yönetilmiyorsunuz. Tamamiyle özgür iradenizi kullanıp size en doğru gelen seçimi yapıyor ve yeni hayatınıza başlıyorsunuz. Bu ne olursa olsun, sizin kararınız. Sevgili bayanlar, arkadaşlar, bizler başardık. Fiziksel ve ruhsal şiddeti geride bıraktık. Yeni bir hayata adım attık. Umarım, sizler de başaracaksınız. Başarmalısınız. Bizler en güzel varlıklarız. Bizler KADINIZ.

Özgür Avukatımla görüşmeye gidiyorum. Sığınağa geldiğimden beri ilk kez çocuğumdan ayrı bir gün geçireceğim. İçim buruk, onu şimdiden özledim. Ama onu emin ellere bıraktığımı biliyorum. Önce vekaletname için resim çektirmem gerekiyordu. Fotoğrafçıdan içeriye girdim, resim çektirmek istediğimi söyledim. Gayet sakin stüdyoyu gösterdiler. Hazırlanmamı söylediler. ... Resimlerimi elime aldığımda inanmadım. Panikledim. İçeride karışmış olduğunu düşündüm. Bu ben olamazdım. Çok zayıf, çirkin, yaşlı ve bitkin görünüyordum. Hemen dışarı çıktım. Onbeş yirmi dakika ruhsuz ve yıkılmış olarak yürüdüm. İçimden eşime lanetler okudum. Beni yok etmişti. O insan olamazdı. Benliğimi, kişiliğimi, kaybettirmişti bana. Çok kötü durumda daydım. Ağlamak istiyordum. Kızgın kızgın yürürken karşıma mis gibi kokular gelen gözlemeci çıktı. Kendime 'Haydi Özgürçüğüm, içeri gir ve bir güzel karnını doyur,' dedim. Gördüğüm şiddet yüzünden onüç kilo birden vermiştim. Menüyü karıştırmaya başladım. mantarlı bir gözleme söyledim. Güzelce karnımı doyurdum.

...Kendimi duyuramıyordum. Onun gibi bir yerlere sürükleniyordum. Taa ki sığınağa gelinceye kadar. Aslında sığınmak demek istemiyorum. Evlendiğimden beri ilk defa bir ev sıcaklığını burada hissettim. Evim demek istiyorum. Dostluğu, paylaşmayı ve dayanışmayı burada yaşadım. İnsan olduğumu, bir kişi olduğumu, var olduğumu burada hissettim. Evim benim için bir anaokulu gibi ilk ve büyük bir adımdı. Aslında baştan kurallar biraz katı gelmişti. Herkes kendi işini kendi yapıyordu. Çok kötü bir ortamdan geldiğim için bana ağır gelmişti. Bir takım işlerin neden bizlere bırakıldığını anlamamıştım. Mesela boşanma işlemleri, avukatla görüşmeler, bunlar dışarıda yapılması gereken işlerdi. Bize yol gösteriliyordu. Belgeler veriliyor, her konuda çevre ve ortam sağlanıyordu. Ama ben dışarı çıkmaktan korkuyordum. Çünkü eşimle dışarıda karşılaşma olasılığım çok yüksekti. Fakat günler geçtikçe bu kuralların gerekliliğini ve çok doğru olduklarını anladım. Kendim

bir şeyler yapmaya başlamıştım. Korkularım azalıyordu. Eski randımanımı kazanmış, kişiliğimdiki sığ, girilmemiş yerleri kurcalıyor, o kırılmayan köşelerin kırıldığını hissediyordum. Kişiliğimi yeniden kazanmaya başlamıştım. Yaşıyordum, ben bir şeyler yapıyordum. Türkiye çapında böyle mükemmel bir kurumun olduğuna inanmıyorum. Baştan çok korkularım vardı. İlk olarak burayı bir derginin röportajında tanımıştım. Daha sonra 118 bilinmeyen numaralar hattından telefonu aldım buralara kadar geldim. ARTIK ÖZGÜRÜM!

Sığınak, benim için önceleri gerçekten sadece beni ve çocuklarımı barındıran bir yerden daha farklı bir şey değildi. Fakat sonraları olmak istediğim beni olabilmem için güç verdi. Zaman zaman arkadaşlarımın ve benim düşüğümüz ümitsizliği atlatmamız için sırt verdi, aslında geleceğimizin bizim elimizde olduğunu görebilmemizi sağladı. Bağımlısı olduğum, ancak onları alarak sahte dünyaya katlanabildiğim ilaçları orada fazlaca zorlanmadan bıraktım. Evet, ben orada geleceğimin gerçekten benim elimde olduğunu anlayabildikten sonra artık gerçek dünyaya dönmek üzere ayrıldım. Aslında bu kelimeyi kullanmak bana zor geliyor. Yok oradan ayrılmış değilim. Sığınaktan ayrılıp kendi evime çıkmak pek o kadar kolay olmadı, çok mücadele ettik. Çocuklarımdan, tedavi olurken bir süre ayrı kalmam o arada Erdoğan'ın çocuklara ulaşip bana acı vermek için onları kaçırma teşebbüsü, soğuk kış günlerinin bize inat edercesine bastırması, ve bugünlere rağmen benim en az bir saatlik yola gidip gelişerim, bu sıkıntıların yanında çocuklarımla fena halde hasta olmaları, benim yorgunluğum yetmezmiş gibi onların ikisini birden kucağımda sığınakla otobüs durağı arasında taşımam (burada annelerin bitmez tükenmez güçlerinin olduğunu anladım) sonra aylarca ev kiralayabilmek için biriktirdiğim paralarımı yollarda kaybetmem ve tüm bunların yanında hiç durmadan ev aradığım halde bulduğumda ise sırf yalnız kocasız bir kadındım olduğum için evlerini vermek istemeyenler (gittiğim emlakçılar aile misiniz sorusuna hayır boşandı dediğimden beni hemen kapıdan çevirdiler, size ev yok deyip ya da oturup acaba benden iş çıkar mı diye çabaladılar. Fakat ben daha evvelden de bunlara deneyimli olduğumdan hiç sabrımı ve ümidimi yitirmedim. Üstelik inat ettim. Beni dul olarak yalnız bir kadın olarak kabul etmeleri gerekiyordu.)

Ben tüm zorluklara rağmen hatta parasızlığıma rağmen evimi tuttum. Hem de tek başıma, hem de işime de yakın. parası da fena değil. Diğerlerinden ucuz bir ev bulmuştum. Mor Çatı'dan evime yerleşecek eşyaları temin etmiştim. Hiçbir şeyim yoktu ama Mor Çatı benim için mobilya hatta sevgili ... hanım çocukların ve benim yiyeceklerimizi bile düşünüp bize yiyecek getiri-

yordu. Yiyeceklerin içine pasta yapmam için kakao, fındık, badem, çikolata koymuş, bana yaptığı domates konservesi bile getirdi. Ah, sevgili ... hanım. Kendi evindeki sobasını bile getirdi bana.

Geleceğe Bakış

Yeniden Doğmak Sığınağa gelme kararından bir hafta önce feci şekilde bir dayak yedim. Daha o yediğim dayağın çürükleri geçmeden bir cuma akşamı eşim körkütük sarhoş olarak geldi ve içeri girdi. İlk sorusu 'niçin suratın asık?' oldu. Ben de 'Hayır!' cevabını verdim ve hep alttan aldım. Kavga çıkmasın diye ama ne çare. 'Ben dost tutacağım,' dedi, ben de 'Tut!' dedim. Uzandı. Bekliyorum, uyuyacak diye, uyumadı ve kalkıp yumruk ve tekmele-re başladı. Sonra başka aletler aramaya başladı, ben o arada camdan kaçtım, komşuya gittim. O da peşimden geldi. Komşular konuşarak ikna etmeye çalıştılar, ama ne çare. Sonra dövmeceğini söyledi. Komşudan çıkıp eve geldik. Kapıdan girer girmez bir sürahi suyu kafamdan aşağı döktü. Sonra başladı gene dövmeğe, sonra elim acıyor diyerek mutfaka doğru yürüdü, bıçağı aldığını gördüm. Tekrar camdan fırladım, o da peşimden geldi ve komşular beni kurtardılar, onun önüne geçerek 'Dövemezsin!' dediler. O arada çocuklarım da geldi yanıma. Çocuklarım ağlıyor, ben ağlıyorum. Çaresizlikten kıvraniyoruz. Evimize o an dönmeye korkuyoruz. O arada komşular telefon edip polis çağırdılar. Polisler geldi beni karakola çağırdılar ama ben korkudan gidemedim, çünkü barıştırıp onunla göndereceklerdi. Ondan sonrasını Allah bilirdi. O ara komşular benim için çare arıyorlardı. Komşulardan biri, bana Mor Çatı'nın telefonunu verdi. Ama günlerden pazar olduğu için Mor Çatı'ya ulaşamadım. O geceyi komşularla geçirdim. Komşulardan yol parası alarak düştüm yollara. Üç gün bir yerde kaldım. Sonra Mor Çatı'ya telefonla ulaştım ve görüştüm. Karşıma çıkan insanlar hoşgörülü ve güler yüzlüydü. Onlarla görüşürken kendimi güçlü hissettim ama, bir yandan da kalacağım yeri merak ediyordum. İçimden de bir yandan seviniyorum ama bir yandan da korkuyorum. Evimi terk ettim ama iyi mi yaptım diye ama korktuğum gibi değilmiş ve sığınağa geldim. Birkaç gün biraz zorlandım ama sonra alıştım. Her şey dörtlürlük geliyordu bana. Hiç bu kadar rahatlık görmemiştim. Gülmeyi unutmuştum. Duygularımı hiçbir zaman dile getiremiyordum. Mutsuzluğumu anlatacak kimseyi bulamıyordum. Sığınakta aradığım her şeyi buldum. Sadece çocuklarımın hasretine dayanamıyorum. Onları çok özliyorum ama bunu da başaracağıma inanıyorum. Yaşama gücünü sığınağa geldikten sonra buldum. Hayat ne kadar acı verse de yaşamak çok güzelmiş ama bunu buraya gelince gördüm, daha önce gösteren olmadı. Hayatıma küsmüştüm.

Yaşama gücüm kalmamıştı. Sanki her şeye doymuştum oysa hiç istediğim gibi yaşayamamıştım. Yemeğe içmeğe korkuyordum. Giyinmeyi unutmuştum. Gülmeyi, konuşmayı, topluma girmeyi unutmuştum ama sığınağımızda hepsini yeniden buldum. Sanki kendimde bir kusur var gibi geliyordu. Oysa kusur bende değilmiş bunu burada anladım. Burada derken danışman arkadaşlar sayesinde, çünkü onların güler yüzleri bana cesaret verdi. Bir şey anlatmak istediğimde onları beni dinleyeceğinden emindim. Hep anlatmak istedim ama anlayacak kimseyi bulamamıştım; nihayet bulabildim ama bayağı zor oldu. Neyse, zor da olsa sonunda beni de anlayıp dinleyecek arkadaşlar buldum. Demek ki biraz çaba gösterince bazı istediğim şeyleri elde edebiliyormuşum. Kendimi yeni tanıyabildim. Her şey yeniden başladı. Sonunu getireceğime inanıyorum.

DİPNOTLAR:

- 1) **Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası, Bağır Herkes Duysun, Kadın Çevresi Yayınları, 1988, İstanbul, s: 96.**
- 2) **Kadının İnsan Hakları Projesi, Sıcak Yuva Masalı, Metis Yayınları, 1996 s: 79-80.**
- 3) **Ovadia Stella, Tüses, 16 Mart 1991 "Egemen Kültürün Eleştirisi", Kadın Hareketi Paneli.**

SONSÖZ

Mor Çatı kuruluşundan bu yana şiddete uğrayan kadınlara değişik alanlarda destek veriyor. Başlangıçta hukuksal, psikolojik, iş danışmanlığı vb biçiminde verilen desteğe, 1995 yılından sonra sığınak desteği de eklendi. Kadına yönelik şiddet alanındaki çalışmalarımız bize, kurumların ve yasal düzenlemelerin kadına destek verecek ve şiddetten uzaklaşmasını kolaylaştıracak yapılanmadan çok uzak olduğunu yeniden gözlemlene fırsatı verdi. Bu alandaki eksiklikleri acil olarak gidermek amacıyla **Medeni Kanun'da ve Türk Ceza Kanunu'nda yapılacak değişikliklerde konuya kadın bakış açısıyla ve feminist düşünceyle yaklaşan kadın kuruluşlarının talepleri mutlaka göz önüne alınmalıdır.** Kanunların karşısında eşit olması gereken bireylerin kanun zoruyla ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmesini engellemek kanun yapıcılarının, uygulayıcılarının ve kurum çalışanlarının görevidir.

Aile İçinde ve Dışında Kadına Yönelik Şiddet:

Türk Ceza Kanunu'nda aile bireylerine yönelik şiddet “ağırlaştırıcı neden” sayılmakta ve kadına yönelik aile içi şiddet özel bir başlık altında incelenmemektedir. Aile bireylerine kötü davranış (bedensel gücü ile orantılı olmayan ağır işler yaptırmak, uyutmamak, aç bırakmak, hırpalamak, sövmek, tehdit etmek, korkutmak) suç sayılsa da, Yargıtay'ın, “eylemi yapan ile ona katlanan arasındaki ilişki ve hayat tarzını” ve yöresel töreleri' göz önünde bulundurarak takdir hakkını yargıca vermesi, sanık cezalandırılrsa bile cezaların son derece düşük olması, onun da genellikle paraya çevrilip ertelenmesi suçlunun cezasız kalması ve kadının şiddet uygulayanların ellerine terkedilerek şiddetin yasalar eliyle desteklemesi anlamına geliyor. İlgili kanun ve uygulamalarda değişiklikler yapılarak şiddet en başından önlenmelidir. Aile içi şiddete daha ağır cezalar verilmelidir. **Şiddet uygulayan kişiyi evden uzaklaştıran, ihtar verdiren, kadına ve aynı çatı altında yaşayan aile bireylerine herhangi bir şekilde tacizde bulunmasını yasaklayan, kadının evine ve işyerine yaklaşmamasını sağlayan yasa meclisten geçirilmiş ve 17 Ocak 1998 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur.** İsveç, Norveç, Finlandiya, Almanya, Büyük Britanya, ABD ve Kanada gibi ülkelerde de uygulanan bu yasayla şiddet uygulayan erkek yaklaşma yasasını ya da diğer tedbirleri ihlal ettiğinde cezalandırılır. Bu yasadaki şiddet tanımı evlilik içi tecavülden, ekonomik ya da duygusal vs. tüm şiddet biçimlerini içerecek şekilde Birleşmiş Milletler'in şiddet tanımı doğrultusunda uygulanmalıdır. Aynı çatı altında yaşayan evli olsun, olmasın tüm kadınları kap-

samalı ve boşanmadan sonra süren şiddet uygulamalarının da önlemeye yönelik olarak uygulanmalıdır. Açıktır ki yasanın şiddeti gerçekten önleyebilmesi için koruma kararı başvuru üzerine, derhal, evrak üzerinden inceleme yapılarak, duruşma yapılmaksızın verilmelidir. Ayrıca, yasa 'Aileyi Koruma Yasası' başlığı yerine, '**Şiddete Uğrayanları ve Uğrama Tehdidi Altında Olanları Koruma Tedbirleri**' başlığı altında toplanmalıdır. Amaç, her durumda aileyi korumak değil, bireylerin şiddete maruz kalmama hakkının bulunduğu bir ortamda yaşamalarını sağlamaktır.

Kadına yönelik **Şiddete Sıfır Hoşgörü**'yle yaklaşılmalı, suç şikâyetine bağlı olmaktan çıkartılarak, herkese (öğretmen, psikolog, hekim, hemşire, komşu, vb) ihbar zorunluluğu getirilmeli, bir tek tokat bile cezalandırılmalı, dava af ile düşmemeli, söz atma ve sarkıntılık, hiyerarşik ilişkiler veya bakma-gözetme yükümlülükleri olan kişiler söz konusu olduğunda ağırlaştırıcı neden sayılmalı, irza geçme'de irza geçmeye eksik kalkışma, tam kalkışma, irza tasaddi ayrımlarına yer verilmemeli, cezalar sonuna kadar çektirilmeli, cinsel, fiziksel şiddet uygulamalarında infaz yasasından yararlanma koşulları ağırlaştırılmalı ve bu yasadaki yararlananlar ciddi biçimde izlenmelidir.²

Sosyal Yardım Düzenlemeleri. Şiddete uğrayan kadınlar için rehabilitasyon merkezleri kurulmalı ve kadınların bu merkezlerden parasız yararlanmaları sağlanmalı, yirmi dört saat hizmet verecek kriz merkezleri kurulmalı, evlilik dışı çocuk doğuran kadınlara ucuz, temiz, güvenilir çocuk bakımevleri ve yuva hizmetleri verilmeli, doğum yapmak isterlerse, temiz, güvenilir, sağlıklı ve parasız doğum olanakları, istemezlerse gene aynı koşullarda kürtaj olanakları sağlanmalıdır. Çocuk bakımında destek vermek üzere semt yuvaları açılmalıdır. Daha da önemlisi cinsellikle ilgili zorunlu ders programları konmalı, gebelikten korunma yolları, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, AİDS vb konularda, gençler aydınlatılmalıdır.

Sığınakların Sayısı ve Yaklaşımları. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı merkezi 1990 yılında faaliyete geçtikten sonra Bakırköy, Şişli ve Altındağ Sığınmaevleri açıldı. Bakırköy ve Şişli Sığınmaevleri belediyelerde yönetim değişikliğinden sonra kapatıldılar. Daha sonra açılan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı kadın misafirhaneleri kısa ve pek de tam kapasiteli olmayan çalışma süreleri sonunda ya kapatıldılar ya da faaliyetlerine tamirat, kadro değişikliği, vb nedenlerle ara verdiler. Oysa diğer ülkelerdeki örneklerle baktığımızda İngiltere'de sığınak sayısının bugün 4000'i aşğını, Hollanda'da her 10 bin kişilik nüfusa bir sığınak açılmasının zorunlu olduğunu görüyoruz. Benzer biçimde, ülkemizde de sığınak sayısı derhal artırılmalı, sığınaklarda çalışan kadın personel kadın bakış açısıyla kadınlara

yaklaşmalı ve bu alanda eğitimden geçirilmelidir. Sığınakların adreslerinin gizliliği tüzük, yönetmelik ve genelgelerle güvence altına alınmalıdır.

Şiddet Yaşayan Kadının Karşı Karşıya Kaldığı Görevliler:

Emniyet Görevlilerinin Eğitimi. Aile içi şiddete uğrayan kadın, en yakın karakola giderek şikâyetçi olabilir. Karakollarda zaman zaman tutanak tutulması gerekirken tutanak tutulmadığı, tutulur gibi yapıp kadına tutanak örneği verilmediği, olayın geçirildiği, kadının alayla ve tehditle karşılandığı, baştan savıldığı bilinen, oldukça yaygın bir uygulamadır. Görevliler tutanak tutmak ve bir örneğini de kadına vermek zorundadır. Tutanak örneğini ve raporu alan kadın, raporun içeriğine göre kendisine şiddet uygulayan erkek aleyhine dava açtığında bu belgeleri kullanabilir. Görevlilerin kadınların haklarını kullanmalarına engel olma yetkileri yoktur. Ayrıca, polis memurlarının şiddete uğramış bir kadınla karşılaştıklarında nasıl ilgilenecekleri, nasıl davranacaklarıyla ilgili olarak özel bir eğitimden geçirilmeleri ve karakollarda kadınların maruz kaldığı şiddet ve tacizle ilgili özel birimlerin kurulması gereklidir. Bu amaçla Emniyet Genel Müdürlüğü, personeline kadına yönelik şiddet konusunda eğitim verilmeli, bu alanda uzmanlaşmış birimler oluşturulmalıdır. Cinsel şiddet söz konusu olduğunda bazı ülkelerdeki uygulamalarda görüldüğü gibi ifade video ile alınmalı böylece kadın yargılamamın her safhasında aynı olayları ve aşağılanmayı yaşamamalıdır.

Sağlık Çalışanlarının Eğitimi. Çoğu kez hekimler yaralara yönelir ve altta yatan nedeni ihmal eder. Hekimin durumu anlamaması şiddetin o kişi için tekrarlanmasına yol açar. Hekimlerin ve sağlık personelinin, aile içi şiddet konusunda, özel bir eğitimden geçirilmeleri ve bu konudaki duyarlılıklarını artırmaları, kadının bedeninin çeşitli yerlerinde ve hassas bölgelerinde yaralar, morluklar gördüklerinde, açıklanması ve anlaşılması güç bere ve darp izi bulduklarında, kadının eşi ya da birlikte olduğu kişi tarafından dövülmüş olabileceği ihtimalini düşünmeleri gerekir. Bu durumda kadınla yalnız olarak konuşmak ve isterse açıklama yapabileceğini ona söylemek tek doğru tutum olacaktır. Kadına yönelik aile içi şiddeti durdurmak için, şiddete uğramış kadınlarla ilk karşılaşanlar olarak, hekimlerin ve sağlık personelinin teşhisi doğru koymaları ve kadına destek olmaları, Mor Çatı gibi kuruluşlardan haberdar etmeleri çok önemlidir.

Şiddet Yaşayan Kadının Karşılaştığı Güçlükler

Savcılıkta Yapılan İşlemler. Ceza Usul'e göre, karakol, şiddete uğrayan kadının başvurusundan sonra tutanağı ve raporu içeren dosyayı ilgili savcılığa yollar. Rapor on günden azsa Savcılık, "takipsizlik" kararı verir ve kadının, şiddet uygulayan erkek aleyhine "şahsi dava" açması istenir. Bu kural herkes için geçerli genel bir kuraldır. Aile içi şiddetin, şiddete uğrayanda bıraktığı iz'in süresine bakılmaksızın kamu suçu oluşturduğunu belirten yasalar çıkarılmalı, çevrede bulunanlar, aile içi şiddete şahit olduklarını ihbar etiklerinde, savcılık koca aleyhine kamu davası açabilmelidir.

Nüfus Cüzdanı. Çoğu zaman alelacele, yanına hiçbir şeyini almadan evden çıkmak zorunda kalan kadınlar, boşanma davası vb işlemler için nüfus cüzdanına ihtiyaç duyuyorlar. Yeniden nüfus cüzdanı çıkartma işlemleri ikametgâh senedini gerektiriyor. Can güvenliği nedeniyle mahalle muhtarlığına gidememesi, yeni nüfus cüzdanını almasını güçleştiriyor. İkametgâh senedinin verilmesiyle ilgili yeni düzenlemelerin yapılması gereklidir.

İkametgâh. Kadınlar, kocalarıyla ya da tanıdıklarıyla karşılaşabileceklerinden can güvenliği nedeniyle oturdukları semte ikametgâh senedi almak için gidemiyorlar. Belediye kreşleri, okullar ikametgâh kaydını görmeden çocukları kabul etmiyor, kadınlar iş bulmada güçlüklerle karşılaşılıyorlar. Bu güçlüğü aşabilmeleri için boşanma davası açmış kadınlara ikametgâh senedini mahalle muhtarına gitmeden, elden alma kolaylığı getirilmelidir.

Okullara Kayıt. Çocukların okul kaydı yaptırılırken bir önceki okuldan kaydının alınması gerekiyor. Kayıt nakli elden verilmediği okuldan okula yapıldığından, şiddet uygulayan erkek, kolaylıkla kadının izini bulabiliyor. Boşanma davası açıldığında kayıt nakilleri elden verilebilmeli, çocukların okullarını sürdürebilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

İş ve Ev Bulma. Boşanan veya şiddet nedeniyle evden ayrılan kadınlara iş bulma konusunda destek verilmeli, eşit iş olanakları tanınmalı, belirli oranlarda kadro ayrılmalı, bu alanda kadın kuruluşlarıyla birlikte çalışılmalıdır. Ucuz ev bulmada öncelik ve kolaylık tanınmalı, ev bularak taşınan kadınların adreslerinin gizli kalmasını sağlamak ve kocanın adresi bulmasına olanak vermemek için gerekli hassasiyet gösterilmelidir. Ortak ev, kadın ve varsa çocuklara bırakılmalı, erkeğe evi terk etme zorunluluğu getirilmelidir.

Kreş, Etüt Sınıfı. Kadınların çalışabilmeleri ancak çocuklarını bırakabilecekleri kreş ve etüt sınıfı desteği alabilmeleriyle mümkündür. Kadınlara parasız veya ücreti kadının gelirine orantılı, iş saatlerine uygun kreş ve etüt sınıfı olanağı sağlanmalıdır.

Boşanma İşlemlerine Getirilecek Kolaylıklar:

Özel Aile Mahkemeleri. Özel “aile mahkemeleri” kurulmalı, kapsamı, birliktelik yaşayan kadınları da içine alacak biçimde geniş tutulmalı ve en az onbeş yıl, bu konuda serbest avukat olarak çalışmış, kadın bakış açısına sahip kadın avukatlar yargıç olarak atanmalıdır. Yargıçlara kadına yönelik şiddet konusunda eğitim verilmelidir. Nafakaya hükmedileceği zaman, günün koşullarına uygun ciddi bilirkişi incelemesi yapılmalı, erkeğin resmi beyanı ile yetinilmemeli, oturlan semt, evdeki eşyaların değeri, çocukların gittikleri okulların ücretleri, aylık su, elektrik, telefon, mutfak, giyim giderleri, giyim eşyalarının markaları göz önünde bulundurularak erkeğin gerçek gelir düzeyi ortaya çıkartılmalı ve nafaka ona göre bağlanmalıdır. Bağlanan nafakalar, maaş katsayısıyla orantılı artırılmalı, kadın sürekli olarak dava açmak külfetinden kurtarılmalıdır.³

Boşanmada Malların Ortak Bölüşümü. Evlilik birliği içinde edinilen mallar taraflar arasında eşit bölüşülmeli, satın alınan taşınmazlar tapuda eşler adına ortak kaydedilmelidir. Kadının evlilik süresince ev içinde yarattığı artı değer ve emek gözardı edilerek evlilik birliği içinde edinilen mallar, tapuyu üzerine kaydettiren taraf olan kocaya ait kabul edildiğinden kadın, mallarda hak sahibi olamadığı için şiddet yaşadığı ortamdan uzaklaşmıyor. Şiddete maruz kalan kadın için Medeni Kanun’un kadına, boşanma, maddi ve manevi tazminat ve nafaka isteme hakkını vermesi yeterli değildir. Evlilik birliği içinde edinilen malların eşit bölüşümü ile ilgili Medeni Kanun değişikliği derhal yapılmalıdır.⁴

Boşanmada Evin Kullanımı Boşanma davalarında evin mülkiyeti kime ait olursa olsun, evi terk zorunluluğu erkeğe getirilmelidir. Ev eşyaları kayıtsız şartsız kadına bırakılmalıdır.

Kadının Bedenine Yönelik Suçlar :

Kadının bedenine yönelik saldırılar, “cinsel suçlar” veya “insan bedenine yönelik suçlar” başlığı altında toplanmalı, genel ahlak ve adaba veya aile düzenine yönelik suç kavramından çıkartılmalı, kadının maruz kaldıklarından sorumlu tutulmasına ve mağduriyetine son verilmelidir.

Cinsel taciz suçu, laf atmadan ırza geçmeye kadar geniş bir alanı kapsar. Türk Ceza Kanunu’nda, devlet memurunun kendinden alt düzeydeki kişilere karşı bu tür suçu işlemede cezanın arttırılacağı ifadesi yer alıyor. Bunun için suçu işleyeninin memur olması ve suçun görev sırasında işlenmesi gerektiğinden bir işveren, işçisine sarkıntılık yaptığında bu madde uygulanmaz. İl-

gili kanun maddesi özel sektörde çalışanları da kapsayacak biçimde genişletilmelidir.

Irz ve namusa tasaddi veya ırza geçme gibi insan bedenine yönelik cinsel suçlarda cezasının belirlenmesinde, suçtan zarar görenin yaşı esas alınmıştır. Bu suçun aile bireylerine karşı işlenmesi cezayı arttırıcı neden sayılır. Dolayısıyla yasa, ensesti, cinsel suçlarda ağırlaştırıcı neden olarak kabul etmiştir. Ancak, aile bireylerine sarkıntılık bu madde kapsamına alınmamıştır. Irza geçme suçunun gerçekleşmesi erkek penisinin, ırzına geçilenin vajinasına veya anüs boşluğuna girmiş olmasını gerektirdiğinden, bu tanıma göre, ırza geçmeğe eksik girişim veya duruma göre tam girişimden söz edilebiliyor. Bu nedenle ilgili kanundan ırz ve namusa tasaddinin kaldırılması gereklidir.

Evlilik içi tecavüz, kocanın karısının ırzına geçmesi, Yargıtay tarafından kabul edilmiyor. Ancak cinsel birleşme için erkek karısına zor kullanmışsa ve bu “zor kullanmanın” da kadının bedeninde tesbit edilebilen izleri varsa, kadının şikâyetine bağlı olarak, erkeğe, “müessir fiil”den ceza verilebiliyor. Irza geçmeyi, kadının istememesine rağmen erkeğin cinsel birleşmeyi gerçekleştirdiği her türlü durum olarak tanımlarsak, evlilikte ırza geçme suçu oluşur. Böyle bir suçun varlığı kabul edilmelidir. Yasal düzenleme ile birlikte kadınların, kocalarının “sevişme” isteğini kabul etmek zorunda olmadıklarının bilincine varmaları da gereklidir.⁵

Zorla kadın kaçırma-alıkoyma, evlenme vaadi ile kızlık bozma ceza gerektiren bir suç olsa da evlenme gerçekleşirse ceza, evlenmeden başlayarak beş yıl içinde koca aleyhine boşanma kararı alınmaması kaydıyla tecil edilir. Evlenme vaadi ile kızlık bozma, şikâyete bağlı bir suçtur ve şikâyet, kızlığın bozulmasından başlayarak altı ay içinde yapılmalıdır. Bu suç, bekâret kontrolüyle kanıtlandığından zar, ilişkiye rağmen bozulmamışsa, kadın, gebe kalsa ve zar doğumla yırtılsa da suç oluşturmaz. Zorla kadın kaçırma-alıkoyma fiilinin cezası kaçırılan kadın evli ise ağırlaşır. Kanun, bekâret kontrolü, zarar yırtılmaması halinde suçun oluşmaması, kadının kendisine tecavüz eden kişiyle evlendirilmesi gibi düzenlemelerle kadının mağduriyetini artırıyor, evli kadına tecavüzde cezayı artırarak erkeğin onurunu koruyor. Bütün bunlar kadınlar lehine düzeltilmelidir.

Zina, çağdaş yasalarda olduğu gibi Türk Ceza Kanunu çerçevesinde de suç olmaktan tamamen çıkartılmalı, yasalara ve insan haklarına tamamen aykırı olan “bekâret kontrolü” kadın talep ederse yapılabilmelidir.

Son olarak biliyoruz ki..

Cinsiyetlere bölünmüş bir toplumun yol açtığı zararları yalnızca onarmaya çalışmakla şiddet önlenemez.

Kadınlar eliyle kurulacak yeni bir gelecek için, erkeklerin yarattığı egemenlik yapılarının tümüne karşı mücadele sürdürülmelidir.

DİPNOTLAR:

1) Cleveland Refuge and Aid For Women and Children, *Private Violence, Public Shame*, 1988 WAFE, Bristol.

2) Arın, Canan "Kadına Yönelik Şiddet Açısından Türk Hukuku'nun Kadına Yaklaşımı", *Evdeki Terör*, Mor Çatı Yayınları, 1996, İstanbul, s: 130-139.

3) Arın, Canan a.g.m., s: 130-139.

4) Arın, Canan a.g.m., s: 130-139.

5) Kaya, Ayşegül "Türk Ceza Kanunu'nda Evlilik İçi Tecavüz", *Evdeki Terör*, Mor Çatı Yayınları, 1996, İstanbul, s: 142.

ŞİDDETE MARUZ KALINDIĞINDA UYGULANACAK PROSEDÜR (EĞER KADIN ŞİKAYETÇİ OLACAKSA)

Dakak yediğinizde :

1. Hemen semtinizin bulunduğu yerdeki karakola gidin ve olayı anlatın. Eğer varsa olaya tanık olanların ad ve adreslerini de verin.

2. Karakolda TUTANAK tutturun. Dikkat edin, söyledikleriniz aynen tutanağa geçsin.

3. Görevli polis memuru “daha etkili olur” gerekçesini öne sürerek bir dilekçe ile Cumhuriyet Savcılığı’na başvurmanızı söylese, siz ısrarla şikâyetinizin karakolda tutanağa geçirilmesini talep edin. Çünkü, dayağı gece yarısı, cumartesi ,pazar ya da herhangi bir tatil gününde yemiş olabilirsiniz. Sizin karakolda tutturacağımız tutanak daha sonra Cumhuriyet Savcılığı’na zorunlu olarak gönderilecektir.

4. Tuttuğunuz tutanağın tarih ve numarasını alın.

5. Karakol görevlisinin sizi ilgili hekime göndermesi için ısrar edin.

6. Hekime gidin, muayene olup, günlük işlerinizden ne süre ile geri kalmanız gerektiğini tespit eden raporu alın.

7. Hükümet tabibi bulunamazsa, en yakın hastaneye gidip oradan rapor alın ve kısa zamanda raporu hükümet tabibine tasdik ettirin.

Tüm bu işlemlerin ve uğraşınızın sonucunu almak istiyorsanız daha yapmanız gereken işler var.

8. Karakoldaki tutanağın tarih ve numarasını yazdığımız yeni bir dilekçeye hekim raporunu ekleyerek Cumhuriyet Savcılığı’na iletin. Olayı anlatıp, kocanızın Türk Ceza Kanunu’nun ilgili maddeleri gereğince cezalandırılmasını istediğinizi bildirin.

9. Vücudunuzda meydana gelen zedelenmenin önem ölçüsüne göre kocanız hakkında açılacak dava,

a) sizin yürütmenizle,izlemenizle,

b) sizin isteğinizden bağımsız olarak kamu davası niteliğinde yürüyecektir. (Kamu davası olabilmesi için tabib raporunun onbir (11) günün üzerinde olması gerekir)

Bu arada isterseniz Boşanma davası açabilirsiniz.

Boşanma davası açtığımız takdirde, kocanızla aynı evde şiddet ortamında kalmak zorunda değilsiniz.

KARAKOL, SAVCILIK, ADLİ TIP İÇİN BAZI AYRINTILAR

1. Karakola şikâyet için giderken, yanınıza kimliğinizi alın. (Nüfus cüzdanı evlenme cüzdanı, sigorta kartı, ehliyet, pasaport.)

2. Eğer şiddet uygulamasının üzerinden 24 saat geçmişse, karakol başvuru kabul etmiyor. Aslında kan revan içinde gitseniz de kabul etmiyor. Tutanak tutturmanız için direnmeniz gerek.

3. Eğer olayın üzerinden 24 saat geçmişse, oturduğunuz bölgenin bağlı olduğu Cumhuriyet Savcılığı'na müracaat etmeniz gerekiyor. Yanınıza bol miktarda beyaz kâğıt ve tükenmez kalem alın. (Eğer almadıysanız, adliye binalarında, baro odasında kâğıt satılıyor)

4. Savcılığa başınıza gelenleri ve talebinizi açıkça anlatan bir dilekçe yazın (İki nüsha olmalı, birini kendiniz saklayın)

5. Savcılıkta dilekçenizi geri çevirmek için ellerinden geleni yapıyorlar. "Bunu kabul edemeyiz...Karakola gidin... dilekçe olmamış..." gibi gerekçeleri size sıralayan kapının önündeki müstahdeme dilekçenizi veriyorsunuz. Israrcı olmayı sürdürürseniz savcıyla da görüşebilirsiniz.

6. Adli Tıp'a havale edildiniz. Raporun istediğiniz gibi olup olmadığını kontrol edin. Raporu dilekçeyle birlikte müracaat Savcılığı'na vermeden fotokopisini çektirin. Rapor için ücret ödeniyor.

7. Evrakların fotokopisini almadan savcılık kalemine teslim ettiyseniz ve size fotokopi gerekiyorsa bu talebinizi belirten yeni bir dilekçe ile Savcılık'a yeniden başvurmanız gerekiyor.

Kaynakça:

- Ahmet Refik, **Yurt Bilgisi 4. sınıf**, İkdam Matbaası, 1928, İstanbul.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, "Aile İçi Şiddetin Sebebi ve Sonuçları Araştırması" ZET-NIELSEN, 1993, İstanbul.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, **1990'lı Yıllarda Türkiye'de Kadın**, 1996.
- Çakır, Serpil, Necla Akgökçe **Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem**, Sel Yayıncılık, 1995, İstanbul.
- Cleveland Refuge and Aid for Women and Children, **Private Violence, Public Shame**, (1998), WAFE, Bristol.
- **Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası, Bağır Herkes Duysun**, Kadın Çevresi Yayınları, 1988 İstanbul.
- Donovan, Josephine, **Feminist Teori**, İletişim Yayınları, 1997, İstanbul.
- Epidemiological characteristics of child sexual abuse: Journal of Interpersonal Violence 1992.
- Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I.A.&Smith, C. Sexual abuse in a national survey of adult men women: Prevalence, characteristics and risk factors. Child Abuse & Neglect, 1990.
- Finkelhor, D.: Early and long-term effects of child sexual abuse: An update Professional Psychology, 1990.
- Godenzi Alberti, **Cinsel Şiddet**, Ayrıntı Yayınları, 1992, İstanbul.
- İçli, Tülin Günşen, "Aile İçi Şiddet: Ankara, İstanbul ve İzmir Örneği", H.Ü.Ed. Fak. Dergi, s: 1-2, Aralık, 1994.
- İçşel Nazım, **Aile Bilgisi Orta 2**, Hilmi Kitabevi, 1937, İstanbul.
- Kadının İnsan Hakları Projesi, **Sıcak Yuva Masalı**, Metis Yayınları, 1996, İstanbul.
- Kaya Selahattin, **Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi**, Gendaş A.Ş. 1997, İstanbul.
- Larouche JINETTE, **Agir Contre la Violence**, Ed. La Pleine Lune, 1987, Quebec.
- Levi-Strauss, C: **Les Structures Elementaires de la Parentee**, Paris-1949.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, **Evdeki Terör**, Mor Çatı Yayınları, 1996, İstanbul.
- Ögün Vedat, **Hayat Bilgisi 3. Sınıf**, Ögün Yayınları, 1987, Ankara.
- Rosenbaum, A., K.D. O'Leary, "Marital Violence: Characteristics of Abusive Couples", Journal of Consulting and Clinical Psychology, Vol. 49, No.1, 1981.
- Russel, D.E.H.: The incidence and prevalence of interfamilial and extrafamilial sexual abuse of female children. Child Abuse & Neglect 1983.
- Russel, D.E.H. **Sexual exploitation: Rape, child sexual abuse, and workplace harassment**. Beverly Hills, CA: Sage 1984.
- Russel, D.E.H., Schurman, R.A, Trocki, K.: **The long-term effects of incestuous abuse**. Sage Publications. London. 1988.
- Saunders, B.E., Kilpatrick, D.G., Resnick, H.S., Hanson, R.A., & Lipovsky, J.A.
- Sezgin, A.U.; Enstetin psikososyal ve adli yönden incelenmesi. Adli Tıp Enstitüsü, yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul. 1993
- Titus, Karen, "Hekimlerin soru sorması, kadınların eviçi istismar ve şiddet konusunda konuşmasını sağlar", **JAMA**, Sayı 12, 1996.
- **Vatandaşlık Bilgisi Orta 3**, MEB, 1992.
- **Yurt Bilgisi 5 Sınıf**, Türk Kitapçılığı Ltd. 1933.

